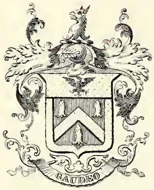

GAUDEO

— Lima —

JOSEPHI EMANUEL DE DAVALOS,

LIMANI, APUD PERUVIANOS,

In Pontificiâ Divi Ildephonsi Universitate Philosophi, Artium Magistri, Doctoris Medici & Regiæ Limanæ Divi Marci Universitatis Membri, catervarum sparsarum immemorialis Regis dictarum primi Physico Medici, necnon à Biennio in celeberrimo Monspeliensi Ludoviceo Alumni;

SPECIMEN ACADEMICUM

De Morbis nonnullis Limæ grassantibus ipsorumque therapeiâ.

Quod, Auctor, Deo duce, auspiceque Deiparâ, in Augustissimo Ludoviceo Monspeliensi publicis subjiciebat disputationibus, die 5 mensis Martii anni 1787.

Pro primâ Apollinari Laureâ consequendâ.

Solum studium Hippocraticum aptum est quod in viam devios reducat.
De Haen.

MONSPELII,

Apud JOANNEM-FRANCISCUM PICOT, Regis & Universitatis Medicinæ Typographum unicum.

M. DCC. LXXXVII.

ARGUMENTABUNTUR

N. N. D. D. PROFESSORES REGII.

N. D. PAULUS-JOSEPHUS DE BARTHEZ, *Cancellarius & Judex.*

N. D. FRANCISCUS DE LAMURE, *Decanus.*

N. D. GASPARDUS-JOANNES RENÉ, *Pro-Decanus.*

N. D. ANTONIUS GOUAN.

N. D. FRANCISCUS BROUSSONET.

N. D. FRANCISCUS VIGAROUS.

N. D. JOANNES SABATIER.

N. D. JOANNES CAROLUS DE GRIMAUD.

N. D. HENRICUS-LUDOVICUS BRUN, N. D. DE LAMURE *Coadjutor.*

NOBILISSIMÆ AC FIDELISSIMÆ

REGUM CIVITATI

LIMÆ

IN PERUVIA.

Dum patrio amore, ætatiſque floridæ meæ ac fortunæ impenſâ, provincias, regna, Maria, terraſque alio ſub ſole repoſtas inviſo; dùm jàm doctiſſimam in Europam prima mea molimina, ad ima, (pro ſecundâ vice), Apollinis fani penetralia illabendum; dùm Monſpelienſi in Ludoviceo, Medicinæ emporio, Doctorali me purpurâ decorandi habeo in votis; Quid optatius? Quidve mihi glorioſius? Quàm Limæ, meo natali arvo, exiguum nec ſatìs politum meum conſecrare ſpecimen. Levidenſe munuſculum hoc patriæ offerendum jurè debebam, cùm Limanus ſim civis, & in Limanæ gentis bonum edendum ſuſceperim.

Tenuitatis meæ planè conſcius à laudibus tuis abſtinerem, O PATRIA; ni atris, quibus ſcriptoribus libuit, te dedecoribus fædari (1), *mihi vindictam incumbere credidiſſem. Horum dicteria & fabulas facilè deteremus, ſi recordemur quantùm famæ & honoris in litterarum culturâ Limani vaſtum per orbem fuerint adepti.*

Enìm verò, Dom. Didacus Herrera *nobis ſtatìm anno* 1699 *ſe offert : de cortice Peruano & arboribus uniformis virtutis ; de materiis Peruanis, ſcilicet de Thermis, de aquis, de morbis endemiis regionalibus ſcribens, & communi effulgens applauſu.*

Aſt ne longè diſcedamus, Limæ ornamenta noſtro conſpiciamus ævo. Et quidèm Dom. Petrus de Peralta, *ſuæ doctrinæ certa præbet ſpecimina, per*

---

(1) Il n'eſt ſorti de l'Académie de St. Marc à Lima, aucun ſujet qui ait été capable de faire un mauvais livre : cependant cette Ecole a joui de plus de célébrité que les autres Univerſités Américaines. *Recherches phil. ſur les Américains, tom.* 2, *p.* 141, *edit. de Berlin*, 1774.

magnum populorum ſtudium (1) *ac cognitionem, profundam Mathematices notitiam* (2), *in variis Europæ linguis* (3) *& in utroque jure ſcientiam, cet.*

Excellentiſſimus Mexicanus Prorex Dom. Comes De Valle umbroſo *quanto fulgore!.... Aſt ne hujuſce heroïs ſplendorem meus caliginet calamus, audiamus R. P.* Jacobum Vanierium.

.....Si cunctì rectè diſcantur ab uno (4);

---

(1) Vid. ejus populorum hiſtoria.

(2) In Limanâ Univerſitate fuit hic Mathematices Profeſſor, ante ingreſſum D. *Godin*, ex quo clarè patet quantùm erraverit auctor operis inſcripti. *Recherches philoſophiq. ſur les Améric.* dùm dixit (*tom.* 2, *p.* 141.) « Quand » M. Godin fut élu Profeſſeur de Mathématiques » & d'Aſtronomie au Pérou, il ne trouva pas » un Etudiant capable d'entendre ſes leçons; » & ſes leçons n'ont jamais été compriſes dans » ce coin du monde ». *Vid. etiàm Commentarii ſui, in actis Regiæ Scient. Acad. Paris.*

(3) Septem calluit linguas, & Gallico idiomate carmina compoſuit. De origine linguarum etiàm ſcripſit vernaculè.

(4) Talis eſt nota in primis editionibus operis R. P. Vanierii; *Dom. Joſeph. Pardo de Figueroa, nobiliſſimus Limæ civis & prætorianarum*

Linguarum morumque ſciens, interprete nullo,
Europæ varias gentes qui nuper obibat,
Hoſpes ubique novus nullâ peregrinus in urbe.

Dom. Antonii de Boſa, *quis non mirabitur in pertractandis negotiis & in rebus publicis adminiſtrandis ſedulam mentem? Cujus perſpectis animi dotibus, publicique ſalutis amore, ad ſui conſiliarii eximium munus exequendum excellentiſſimus Limanus Prorex D. Comes* de Superundas, *per totum ſuæ præfecturæ tempus illum compulit.*

Si illuſtriſſimum D. Marchionem de Soto florido, *virum nobilitate ac natalium ſplendore excelſum, pietate inſignem, profundiſſimis in ſcientiis cognitione ornatum, noſtroque ſub dio adhucdùm vitâ (quam Deus, ad neſtoreos annos, incolumen ſervet) fruentem, proſpiciamus; ſcripta nigris ſabulis contexta ſilebunt. Huic, omnium monumenta gentium, diverſaſque Europæ ac Orientis linguas cal-*

---

cohortum in Mexico dux præfectus, vir omnì doctrinâ ornatiſſimus.

lenti, rerum naturalium fideli perscrutatori, & in utroque jure meritissimo Universitatis Professori, nec-non Procuratori generali, nihil deest ad sui decorem.

Ille regit dictis animos & pectora mulcet.

Quanta dicenda forent de præclaro Dom. Pabli De Olavide, *nobilissimo Limæ civi, quem sapiens ac justus rerum æstimator MAGNUS CAROLUS TERTIUS remuneravit, eum Regiam Hispalensem præfecturam donando. Ast cùm tanti hujusce viri scientia omni pateat Europæ; meritò silebo.*

Nec prætermittenda veneranda Marchionissa De *Casa* Calderon; *quæ sapiens heroïna Latinam Linguam, Historiamque Sacram, Profanam, ac naturalem ad plenum noscit.*

Non *sunt inferioris subsellii, illustriss. Marchio* De Casa Concha, *DD. Comes* de las Torres, Antonius Gamboa (1), Josephus de Baquixano, Josephus de Urquizu, de Moreno, de Rua, Bravo

---

(1) Vid. Comment. sui astronomici ad Regiam Scient. Paris. Academiam missi.

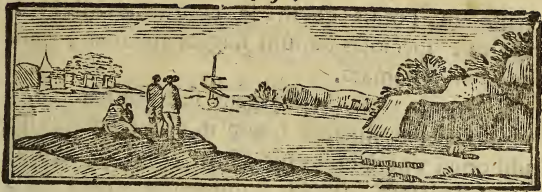
del Castillo, & Bravo de Rivero, *necnon in scientiis multoperè commendandus D.* de Urquizu, *vir togatus.*

Talibus exemplis freti, CONCIVES MEI, alacres ad gloriam majorum nostrorum totis viribus adspiremus. Vos autem, PATRES AMPLISSIMI, deprecor atque obtestor per supremum numen, ut nomine patriæ benignoque vultu tenuem libellum accipere dignemini quem dicat, vovet, consecrat,

Humillimus ac obsequentissimus servus,

J. EMAN. DE DAVALOS.

Dabam Monspelii, die 22 Februarii anni 1787.



SPECIMEN
ACADEMICUM

De morbis nonnullis Limæ grassantibus, ipsorumque Therapeïâ.

JAM diù mihi pensitanti & in animum revolventi, quid, pro inaugurali disputatione, proponerem, quod Peruvianis tyronibus utilius foret ac conducibilius, meoque patrio amori magis consentaneum; nihil sese obtulit quod votis meis meliùs responderet, quàm morborum patriæ meæ familiarium exiguum tentamen conari: argumentum arduum sanè ac magni momenti! Ast qui noverit quantùm, in praxi medicâ, attenta ac accurata observatio intersit, is minimè mirabitur, quòd dùm primos meorum, in intricatissimâ arte, laborum (*a*) fructus practicos eruditorum subjicio censuræ, materiem selegerim viribus meis forsàn imparem, sed utilem valdè, sed por-

(*a*) Medicinam exercui per spatium quinque annorum, tùm Limanâ in urbe, tùm Limanensibus in Nosocomiis, medici Vices gerens.

tentosam, potiùs quàm, in naturæ arcanis evolvendis, speciosas tantùm fingere theorias, vana condere systemata.

Felix illa regio, ubì vigent scientiæ naturales; ubì medicinæ studium totum in observatione est; ubì omni operâ nituntur clinici, naturæ scrutatores indefessi, ùt ad summum attingant artis fastigium, & ideò, neglectis, ablegatis, Philosophorum, Peripatheticorum præcipuè, absurditatibus, anatomiæ, physiologiæ unà cum physices, chemiæ, botanices, hist. naturalis, cet. sinè quibus ars curatoria non nisi merus est empirismus, inquisitione solâ occupantur! Talibus fulcris innixam videmus felicissimè vigere medicinam per Galliam, Angliam, Germaniam, cet. utinàm & jàm liceret eodem encomio patriam meam condecorare! . . . . Sed faveant Superi; faveat præ primis AUGUSTI CAROLI TERTII REGIS NOSTRI CATHOLICI, SAPIENTIS NOMINE IN ORBE COGNITI, regia pietas, paternus ergà populos amor, paterna sollicitudo, & citò veniet tempus ubì, in hàc novâ mundi parte, scientiarum fax elucescet.

Nunc te, benevole lector, benignum fore sollicito, dùm ingredior per vallem densis frondibus atram. Si contingat igitur cespitare, ut fieri potest ambulanti per loca prærupta, apud te excusatum iri spero. Denique juvamine altipotentis Dei, vestrâque, Professores ornatissimi, fretus benevolentiâ, torridi novi orbis climatis morbos examini vestro subjicio; sed, antequàm ad eos deveniam, pauca, de Limani cœli solisque naturâ, dicere, per vos mihi liceat.

Miror ſanè, dùm patriæ meæ clima, non ſolùm, contrà Ariſtotelis & Platonis mentem, habitabile video, ſed temperatum, ſed fertile in tribus naturæ regnis, idoneumque ad ſalutem longævitatemque hominum (*b*) ; miror, inquam, quòd concives mei, de rerum naturalium inquiſitione, inveſtigatione, tàm parùm hùc uſquè fuerint ſolliciti, & densâ quaſi nube involvantur; ità ùt, divitiarum cujuſcumque generis, undique circumdati, tanquàm inopes & eſurientes tamen habendi ſint.

Lima præſtantiſſima totius Peruviæ urbs ejuſque metropolis, intrà 78 longitudinis occidentalis gradum & 12 $^{1}/_{2}$ latitudinis ſita, nivales gelidosque montes ad orientem habens & oceanum ad occidentem, ſalubri, præ primis, jucundiſſimâque temperie excellit. Intùs perſpecta, montibus eſt circumdata, & aquæ fluviales, ex magno flumine *Rimac* nomine, exeuntes, totam irrigant urbem, non minùs quàm fertiles ejus campos. Porrò, ex æqualitate tempeſtatum, in hâc felici mundi plagâ, duo tantum obſervantur anni tempora, quorum unum calidum & ſiccum quod æſtas dicitur, alterum calidum & humidum quod hiems vocatur. Primâ in tempeſtate, nec terra, nec habitantium corpora areſcunt, ſed æſtu meridionali temperato fruuntur, ob perpetuos rores (*c*) & jucundiſſimos

(*b*) Dominam *de Orbea* nobiliſſimam civem Limanam novi, quæ centum & decem annos habebat. Centenarii & etiam ſunt in eâdem urbe Dominus Sancho Davila & alii quorum nomina mihi ignota.

(*c*) Hinc procul extremis americæ in finibus, oram
Æquoream propter, medius ſol imminet urbi
Quam dixere Limam: Phœbo propiore calentes
Temperat aura dies, quæ frigida mane propinquo
Spirat ab oceano: quum veſpere laſſâ quievit

flatus, nunc ab oceano, nunc ab altiſſimis montium jugis, ſpirantibus.

Cœlum ſæpè nubibus obſcuratur, quæ, licet nunquàm in pluvias mutentur, radiorum ſolis terram rectè ferientium, vim, ardorem infringunt.

Noctes diebus æquales ſunt, ità ùt, ne quidèm æſtivo tempore, unius horæ ſpatio dies ulla noctem ſuperet, & viciſſim.

Magna per noctem aëris condenſatio, illam reddit valdè rorisfluam, hìnc enim ùt arbores foliis omnibus ſimùl non orbentur (*d*), ſed, parte unâ decidente, altera adhùc maneat, donec prior repullulet, & plurimæ quidem, toto anni tempore, flores & fructus producant (*e*). Porrò deniquè temperatum eſſe hoc clima demonſtratur ex eo quòd, aëris refrigerandi causâ, nullo Limani utantur artificio (*f*).

Felices nimiùm populi, queis prodiga tellus
Fundit opes ad vota ſuas, queis contigit æſtas.

Succedit variatque vices adverſa, nivoſos
Quæ montes gelidosque madens præterfluit amnes...
VANIERI præd. ruſtic. lib. 6.

(*d*) Ros vegetationem valdè promovet; particulis ætherogeneis quæ ex omnibus corporibus tàm animalibus quàm vegetabilibus exhalant conſtat. *La roſée diſtillée*, ait clar. Muſchenbroeck, *donna, outre l'eau, du ſel, de la terre & de l'huile.....*

(*e*) Irriguis ergò Pyrus altera floret in hortis,
Altera curvatur fructu; maturaque nullo
Tempore deficiunt ſitientes poma colonos;
Dumque ſolum movet, aut ſarmenta fluentia cædit
Vinitor, hinc dulces in eiſdem ſepibus uvas
Colligit, hinc vitis captat florentis odorem.
VANIERI præd. ruſtic. lib. 6.

(*f*) Perpetuo cives ibi vere fruuntur; & annus
Labitur uſque ſui ſimilis.....
Id. ibid.

Æmula veris, hiems sine frigore, nubibus aër
Usque carens, nulloque solum fecundius imbre (g)

Hæc, de temporis brevitate, dicta sufficiant; ex quibus videtur saluberrimum hoc clima esse, parùmque, ex se, idoneum ad generandos morbos, nàm neque solis calore terra hæc torretur, neque aquarum penuriâ exsiccatur, sed roribus perpetuis atque fontibus irrigatur. Quinimò haùd procùl a Limanâ urbe, statlocus quidam, quem *mira flores* vocant, in quo, tàm salubris spiratur aër, ùt ipsi ægrotantes, qui ibi transferuntur, amissam brevì recuperent sanitatem.

Hìnc concludendum est, morborum in illâ regione grassantium occasionales causas aliis in rebus quærendas esse. Tùm observatione tùm ratiocinio innixi nos meritò censemus, morbos in Peruviâ regnantes pendere, ut plurimùm, ex usu ciborum crassorum, viscosorum & concoctu difficilium: His addi possunt ea quæ perspirationem sanctorianam cohibere queunt, dùm, per calores æstivos, incolæ frigido, per noctem, aëri incautè exponuntur; quippè, illâ in regione, noctes fri-

---

Doctissimi DD. *De Ulloa & de la Condamine*, repetitis experimentis in Peruviâ factis, viderunt & demonstrarunt aërem magis temperatum esse in novo mundo quàm in antiquo; quod etiam clariùs elucescet, si conferantur illa exp. cum his quæ tentata fuerunt in climate torrido antiqui continentis, ab indefesso viatore *Adamson*, ut videre est in opere clar. hujus viri cui titulus *voyage au sénégal*.

Les Thermometres n'ont guere monté plus hant au Perou, au centre de la Zone-torride, qu'ils n'avoient fait en France au fort de l'Eté. En 1736, le thermom. marquoit à *Quito* ville à 13 minutes seulement de l'équateur, 111; à midi 114; le premier Juin au matin 111, & à midi 113 1/2. (*Mém. de l'Acad. Roy. des Sc.*

(g) Vanieri præd. rust. lib. 6.

gidiores sunt æstivo tempore quam hiemali. Inter hæc percontari debent etiàm aquæ per totam Urbem reperiundæ. Magnam attentionem merentur exteriores illæ causæ, ex earum enim neglectu multà profectò damna sequuntur. Ast respiciendum est quoque ad causas internas, quales sunt v. g. vitiosa partium, organorum structura, prava humorum diathæsis, cet.

Hìc, per transennam, notare mihi liceat, causarum rectam cognitionem, ad veras indicationes curativas Medicum quasi manu conducere: *Medicus si suffecerit ad cognoscendum*, ait Galenus, *sufficiet ad curandum*; *prima namque remediorum inventio est cognitio morbi.* Porrò nulla datur morbi cujuscumque accurata cognitio, nisi hanc precesserit causarum investigatio: hujus præcepti veritas à medicinæ principibus, Omni ævo, prolata fuit, adhucque firma stat, invitis clamoribus vanis quibus, causarum tum internarum tum externarum, inquisitionem supervacaneam & inutilem prædicare nonnulli conantur. Natura autem, seu, ut alii dicunt, principium vitæ aut vitale, absque concursu causarum, minimè morbos producere valet; quinimò, vitalium functionum sanitatisque custos providus, nec-non morborum debellator indefessus, dici debet illud principium, quidquid in contrarium conclament Scriptores quidam vanis imaginationis illecebris decepti, nubemque pro Junone amplectentes.

Verùm enìm verò ut appareat nil à me superiùs fuisse prolatum, de pravis qualitatibus ciborum præcipuorum quibus nutriuntur Limani, quod veri-

tati non ſit conſentaneum, cibos illos breviter exponam.

Limani, ut aiebam, pingui ac craſſo victu utuntur; ter quaterve de die comedunt, &, quâlibet vice, cibum ſumunt copiâ æqualem: prætereà varietate ciborum nimioque carnium uſû delectantur, præcipuè carne ſuillâ quæ familiaris illorum eſt eſca, licet minimè ipſis deficiant piſces, carnes & alia eſculentorum genera quibus Europæi veſcuntur: manè igitur projentaculo, ſuillam carnem & omne cupidiarum genus ſumunt, loco chocolatæ quam, licet laudabile ſuppetat nutrimentum, credunt tamen valdè calidam ac ſanitati non accomodatam. Fructus refrigerantes, ſive crudos ſive coctos, qui utiliter à jejuno comederentur, parvì faciunt, aut quidèm fructus illi qui, ſi ſponte & perfectè matureſcerent, ſuaviſſimum, præſtantiſſimum, ſanitatiquè valdè accommodatum præberent pabulum, noxas multas noſtratibus inferunt, cùm plerùmque non comedantur niſi immaturi, vel ſaltem imperfectè maturi, mediante ſcilicèt calore artificiali.

Limanis etiàm admodùm familiaris eſt uſus cujuſdam radicis per totam jàm Europam ſatis cognitæ, à noſtratibus *Papas* (*h*) nominatæ, à Gallis *Pomme de terre*.

(*h*) *Papas*, quæ hodiè per univerſam colitur Europam & victui inſervit, eſt vera *ſolani* ſpecies; undè facilè judicatur illam ſuſpecti quid abſcondere etſi parvâ ſatis quantitate; hæc autem parva quantitas, ex frequentiori uſu, noxium producit effectum. *Linnæi amœnit. Acad.*

Relatum mihi nunc apud Burgundos harum radicum uſum interdictum, perſuaſi earum uſum lepram, çachexiam çauſare. *Bauhin prodrom.*

Radix eſt altera, *jucas* dicta, quâ in quotidianam eſcam fruuntur, nunquam tamen crudâ, quià venenum eſt, licet ut tale à noſtratibus non agnoſcatur: amylum ex illâ conficiunt.

Lardum, olera, allium, cepa, pipera tam nativa quam exotica, & omnia aromatum genera, frequentiſſimè comeduntur.

Inter potuum genera, concivibus meis familiaria, percontari debent *taffia*, à Limanis *guarapo*, aqua vitæ, & varii liquores ſpirituoſi.

Reipublicæ Adminiſtratorum, vel Magiſtratuum incuriâ, mortuorum corpora intrà muros urbis ſepeliuntur: Noſocomia quoquè in medio civitatis ſtant: aſt hæc multas noxas producere valent; omnibus enim notum eſt, effluvia, quæ ex ſolutione animalium putridâ emittuntur, majora producere damna, aërem venenatâ mephiti conſpurcando, quàm quæ ex putrefactis vegetabilibus avolant.

Ex his omnibus facillimum erit præjudicare quibus morbis obnoxii debeant eſſe Limani, & quâ medendi methodo feliciter debellari poſſint illi morbi. Hinc etiàm colligetur therapeïam auctorum qui in frigidis vel in fervidis nimìs regionibus ſcripſerunt, nullo modo noſtratibus convenire. . . . . In remediis præſcribendis, ſemper antè oculos habe tui climatis naturam, tuorumque popularium temperiem; nequè quicquam præſcribas quod ex libris didiceris, niſi prædicta calleas *Baglivi*.

Nunc de morbis illis ſeorſim agamus; & primò de febribus quæ apud Limanos familiares ſunt.

CAPUT PRIMUM.

De febribus.

DUM in ægro quodam obſervatur pulſûs celeritas, vel à ſuo ſtatu naturali ſenſibilis mutatio, aberratio, cum functionum læſione, ægrum illum febricitare, juxtà celeberrimorum practicorum opinionem, dicendum eſt.

Febrium autem differentiæ ſeu diviſiones, ex diverſitate, naturâ, concurſu aliorum & variorum ſymptomatum deſumuntur.

Notandum hic per tranſennam, quòd illa febris quæ ab Hiſpanis *vomito prieto* nominatur, & à gallis *maladie de Siam*, communiſque eſt in inſulâ Sancti Dominici & in aliis regionibus utriuſque Indiæ, nunquàm noſtrates infeſtare valet.

Nulla febris ſpecies frequentiùs & familiariùs Limano in ſolo viget, quàm tertiana intermittens, cujus ſcilicet acceſſiones tertio quoque die recurrunt; hæc omnes indiſtinctè invadit tum exoticos tum indigenas, licet tamen Europæi huic magìs obnoxii ſint, ratione intemperantiæ.

Morbi hujus invaſio ſubitanea eſt; accedunt protinùs rigor, vel, ubì levior morbus, ſola refrigeratio; vertigo, nauſea, anxietas, non raró vomitus bilioſus in quo materiæ cujuſdam viridis magna rejicitur copia; mox ſequitur calor plùs minùsve urens, difficultas ſpirandi, capitis & lumborum dolor, non raró delirium; pulſus, ut

primùm incipit acceſſio, parvus eſt & contractus, deìn validus & vehemens & celer fit; urina ſubtenuis, flava, aut flammea eſt, malique odoris; cet. Acceſſio ſudoribus ut plurimùm terminatur. Si febris tertiana ſimplex & benigna ſit, ſub eodem ferè aſpectu, cum majori vel minori tantùm intenſitatis gradu, in toto morbi decurſu vigent hæc ſymptomata.

Prima noſtratium medicorum cura in illâ febris ſpecie, ſicut in omnibus morbis (*i*), ventriculum ac inteſtina evacuare eſt, ſivè catharticis, ſivè emeticis. His exhibitis, ſi ſanguinis miſſio neceſſaria non ſit, tincturam noſtri corticis cum ſale cathartico propinant.

Non deſunt medici inter noſtrates, ſicut in Europâ, qui credunt corticem peruvianum miniſtrari non poſſe niſi poſt aliquas acceſſiones: Sed primò, quo citiùs cortex miniſtratur, eò firmiores in ægro ſtant vires quibus corticis efficacia corroboratur. Secundò, Limenſes febres vulgò ſequuntur icteritia, hydrops, & obſtructiones viſcerum; quæ omnia, ut puto, ex ſerâ corticis miniſtratione proveniunt (*k*).

(*i*) Amicus meus *Dom. Gabriel de Moreno*, Medicus eximius ac profundus mathematicus, in principio curationis morborum oleum amygdalarum dulcium præbet, & non ſine ſucceſſu: Aſt hìc audiamus *Baglivium*; » tirones mei, inquit, præ oculis ſemper » habete, ut ne quid nimis: febres, morboſque meſenterii » non..... non hauſtibus olei amygdalarum dulcium quod neſcio » quo fato ſingulis penè in morbis à noſtratibus hodiè adhibetur, » curabitis; ſed..... intùs & extrà varia remedia adhibendo. »

(*k*) Feliciſſimus practicus *Lind*, in appendice eximii operis ſui, de febribus intermittentibus, ſermonem habens de febribus illis annis 1765, 1766, 1767, graſſantibus, ſic loquitur.... » Quand

De mirabili opii virtute in hâc febrium prosapiâ nonnulla prolata fuerunt : Et quidèm nihil est quod meliùs disponat ad corticis subministrationem, si congruo tempore exhibeatur, nempè vigente calore : æstum & febrem minuit, & sudores copiosos promovet, quibus mox perfecta succedit intermissio, *Lind* (*l*). si *Galeni*, *Tralliani*, *Avicennæ*, *Etmulleri*, *Freindii*, *Riverii*, cet. Opera perlegimus, inveniemus illos cum opio intermittentes febres curasse.

Febris tertiana, per se, minimè periculosa est : In illâ, si plures accessiones æquè vehementes & æquè diuturnæ sunt, eâdemque horâ repetunt, judicandum est causam febris nondùm fuisse sublatam. Quod si sequens accessio tempora solita prioris antevertit, eademque magis & diutiùs affligit, tùm febris increscit. Stat verò febris, cum

» la fiévre cédoit au quinquina immédiatement après le premier » ou le second accès, comme je l'éprouvai sur moi-même & 200 » de mes malades, elle n'étoit point suivie de jaunisse ni d'hydro- » pisie. Lorsqu'au contraire ce remede n'avoit pas été employé, » soit par négligence, soit parce que la rémission avoit été impar- » faite, l'hydropisie, la jaunisse, ou une douleur de tête habi- » tuelle, en étoient toujours les suites. ..... En 1765 j'ai traité » 400 ou 500 personnes atteintes de fiévres rémittentes ou inter- » mittentes, je n'en ai perdu que deux, ni l'une ni l'autre n'avoient » fait usage du quinquina. »

(*l*) » J'ai prescrit ce reméde (l'opium) à plus de 300 per- » sonnes attaquées de ces fiévres (intermittentes); voici ce que » j'ai remarqué : donné pendant l'intermission, il n'a servi de rien : » administré pendant le froid, une ou deux fois il a paru éloigner » le retour du paroxisme: mais pris demi-heure après le com- » mencement de la chaleur, communément il a produit un sou- » lagement immédiat..... Je puis même affirmer que l'opium don- » né dans le temps du délire qui survient pendant la chaleur, ne » l'augmente point, quoiqu'il ne parvienne pas à le dissiper. » *Lind, appendice sur les fiévres intermittentes pp.* 203, 205.

omnia ex toto penè ſunt æqualia in duobus aut pluribus circuitibus ſucceſſivis. Tandem ſi cunctatur acceſſio, breviorque, ac mitior eſt ſuperiore, febrem declinare conſtat.

Aſt ſæpiſſimè tertio aut quarto paroxyſmo morbus ille fit degener, ruit in pejus, mutaturque in febris ſpeciem quandam multò graviorem, ſcilicet, vel in continuam exacerbantem ad meſentericam *Baglivi* accedentem (*m*), vel in pernicioſam :

Prior ſequentibus ſtipatur ſymptomatibus : exacerbationes non ſolùm erratico modo fiunt, nullamque periodum regularem ſervant quoàd recurſum, ſed differunt etiàm inter ſe ratione intenſitatis, durationis, cet. Os plerùmque amarum eſt ingrative ſaporis cum fœtore & cum quâdam nauſeâ, & quandòque bilis certa copia per vomitum rejicitur ; lingua viſcida, glutinoſa & cruſtâ quâdam albâ obducta ; in exacerbatione pulſus fit frequentior ; urinæ initio tenues, crudæ & albæ, in decurſu craſſiores & coloratiores evadunt ; caput hìnc & indè nutando gravitat, & aliquotiès dolet gravitando, cum pulſatione circà tempora ; venter inflatur ; præcordia tumefacta, multotiès cum dolore & alvi conſtrictione tenaci, obſervantur ; in fine exacerbationis, ſæpiſſimè, madidi viſcidique vaporis halitus, per ſpiracula cutis, in corporis ſuperficiem emittitur.

(*m*) Febris meſenterica *Baglivi*, nullo modo differt, ex *Piquero*, à quotidianâ antiquorum : ab illâ etiàm non multùm diſcrepat duplex tertiana continua quam latini ſemitertianam, græci hæmitritæion & tritæophyan vocarunt.

Hæc febris vere & præcipuè autumno viget : est autem vel biliosa vel limphatica ; si biliosa, præcordia observantur parùm turgida sed dolorifica, lingua squalidior & crustæ magis flavæ obducta, urina rubra, & non raró delirium. Limphatica minùs metuenda videtur, sed reapsè difficilioris est curationis ; delirio caret, magnâ tamen comitatur virium prostatione ; urinæ magis crudæ emittuntur & minus rubræ, & accessiones longiores evadunt.

Earum causæ clarè ex suprà dictis deducuntur: viscerum obstructiones, infarctusprimarum viarum, limphaticæ febri ; bilis redundantia aut orgasmus biliosæ, ansam præbent.

Ad ægrotantes uno vel alio morbo conflictatos, accersiti præcipuam attentionem vertunt nostrates medici in explorando abdominis statu, ut nempè febris species rectiùs dignoscatur & congruâ medendi methodo debelletur.

Gravis est affectus uterque, gravior qui à limphæ vitio oritur. Febres limphaticæ, ait *Baglivi*, omnium perniciosissimæ sunt, præsertìm si limpha nimiùm viscida concretaque fuerit, ut sæpissimè observavi : in his sæpè urina bona est, boni sunt pulsus, sed pessima lingua, pessimus mesenterii status ob nimium ibidem putrem congestamque cacochyliam. (*n*)

Limphaticæ febris curatio à medicis nostris felici cum successu instituitur seligendo & adhibendo medicamina quæ magna attenuandi &

(*n*) Prax. med. lib. 1. pag. 51.

incidendi virtute pollent ; hâc de re, tartarum vitriolatum in-decocto hordei & radicum refrigerantium, incidentium, propinant ; intermixtis ſagaciter levioribus purgantibus, præſertìm ſi magna adſit illuvies ſaburroſa. Quod præ cæteris animadverto, inquit *Baglivi*, in nullo morborum genere tantâ opus eſt patientiâ, expectatione, cunctationeque ad benè & feliciter medendum, quántâ ad benè curandas febres meſentericas. Glandulæ meſenterii repletæ, non, niſi lentè ac paulatìm, è ſinu humores emittunt in vicinâ inteſtinâ. Communis enìm omnibus glandularum morbis eſt diuturnitas. Quarè ſtomachicis è vegetabilium genere (herbis nempè ſtomachicis leviter amaris & aperientibus, ſero lactis cichoreato, vel deſtillato aliquo ex ſuccis aperientibus) digerendi ſunt meſenterii humores ; deindè repetitis per intervalla purgationibus educendi, & ità feliciter proffligabis has febres (*o*). Non obliviſcuntur præprimis enemata repetita ; qui (quotidianus) clyſterum uſus, incredibile dictu, ex *Baglivio*, quantùm, ad liberandas primas vias à morboſis impuritatibus, & longos febrium progreſſus impediendos, conducat. Blandos fotus etiàm feliciter adhibent, ventrem nempè ſuperponendo omentum ex abdomine animalis cujuſdam recenter extractum vel decoctum & adhùc tepens : quæ methodus etiàm à *Baglivio* laudatur ; totum ventrem, ait magnus ille in arte vir, manè & veſperi foveo decoctione cali-

---

(*o*) Ibid. p. 53.

dâ...... Ad relaxandas magis primas vias, humorem concoquendum, & blandè disponendum ad secessum.

Inter nostrates præcipuè medicos, illustriss. ac regius medicinæ Professor Limanus Dom. Joannes *de Aguirre* febrem hanc feliciter debellat ptisanis incidentibus salium mediorum catharticorum mixtione acuatis, enematibus, cet. cujus methodi utilitas plurimis auctoritatibus, & quidèm non exigui ponderis, firmatur. Notatu digna est observatio; aperientibus juncta purgantia iisdèm vires largiri majores; *Wedelius* (*p*).

Si verò biliosa sit febris, valdè metuendum est ne imi ventris meteorismus ibique latens viscerum inflammatio subsequantur: nàm, tùnc temporis, in abdomine adest tensio & persentitur dolor licet obscurus. Conveniunt igitùr & adhibentur in illo morbo antiphlogistica varia, & refrigerantia, & temperantia, & enemata, & fotus, & ptisana suprà relata, cum sirupo granatorum. Si valida sit febris, si ingens ardor, si premens dolor & cetera signa phlogistica adsint, sanguis mitti debet. cet.

Quibus variisque auxiliis ritè ministratis, ad peruvianum corticem deveniunt: sed non festinanter nimis propinari debet cortex ille; quamplurima enìm damna indè exurgerent, saltèm in Peruvià, ob cœli temperiem & nostratium idiosyncrasiam, exquisitam sensibilitatem, cet. Sic *Baglivius*; quod si, ait, imperitiâ suâ, ægroti,

---

(*p*) Amœnit. mat. med.

adſtantium, ob diuturnitatem morbi, ad uſum damnabilem chinæ chinæ deveneris, non benè priùs repurgato meſenterio, ex levi efficies gravem, continuam, longam, ad hecticam tendentem, & difficilè curabilem (*q*).

Cùm maligna ſeu perniciosa febris dignoſcatur ex feroci aliquo & inaſſueto ſymptomate quod, febri cuilibet, perniciosum ſuum imprimit characterem; perniciosæ noſtræ febris, à primo ſuo ſtadio, paroxyſmi vel affectu ſoporoſo ſeu profundo lethargo, vel cardialgico dolore ſtipantur; quæ ſymptomata præ aliis urgent nec tamen unquàm ſimùl obſervantur. Hìnc febris hujus naturalis diviſio in ſoporoſam & cardialgicam.

In ſoporosâ, febriles paroxiſmi vel omnibus diebus, vel alternis recurrunt; æger ſomno plùs minùſvè profundo corripitur, à quo excitatus rursùs in ſomnum delabitur; quandòque delirat ſeu conceptus ſuos exprimere non valet, imò balbutit, & mutit vel ſuſurrat; quæ omnia gradatìm ingraveſcunt ità ut neque frictione, neque ligaturâ, neque aliâ ratione, aliâ arte expergiſci poſſit, nec, niſi declinante acceſſione ad vigiliam & mentis compotentiam revocetur.

In cardialgicâ verò, nullam, pariter, regularem periodum ſervant paroxiſmi; prætereà cardialgiâ torquetur æger ab initio acceſſionis; ſequuntur ſudores circà collum & frontem; oculi cavi fiunt; his accedunt proximè anxietas, languor, virium collapſus, nauſea, amariſſimæ

(*q*) Prax. med. lib. 1 pag. 53.

materiæ

materiæ vomitio (*r*); quæ ſymptomata ſudore copioſiori terminantur : pulſus, in pleriſque ægrotantibus, frequens eſt & debilis ; in multis, durus & intermittens : urina craſſa & coloris intensè flavi.

Ex meâ opinione, febris pernicioſæ cauſæ ſunt quæcumque corpori noſtro mali moris imprimunt labem.

Dirus ille morbus ingens vitæ periculum poſt ſe trahit, & ægros quamplurimos ad orcum ducit (*s*). Ab eo conflictatos, paucis diebus antè quàm patriam meam deſererem Europam petiturus, fato functos vidi, ſcilicèt, febre perniciosâ ſoporosâ, excellentiſſimum proregem *DD.* Auguſtinum *de Guarigni* & alios : febre verò perniciosâ cardialgicâ, ſimùl graſſante, Antonium *de Bermudes* cum uxore suâ & aliis.

Therapeïam hujus morbi noſtrates Medici ſic inſtituunt ; corticem Peruvianum quem ſtatìm in principio, poſt unum ſcilicèt aùt alterum paroxyſmum, propinare deberent, trepidâ ac parcâ manu & tantùm præceſſis aliquibus præparantibus exhibent : fruſtrà autèm alia quæruntur remedia, dùm Peruvianus cortex totam

---

(*r*) Monendum eſt vomitus iſtos bilioſos inter initia morbi incidentes non malæ notæ eſſe, ſed potiùs molimina naturæ in ſuas vindicias. Sed, qui poſteà fiunt, per incrementa ad vigorem uſquè, heterogenea varia, atra, fuſca viridia, quin etiàm ingeſta non immutata ejicientes, niſi id per faſtidium & mente integrâ fiat, illi peſſimi ſunt, & pejores ſemper, quo plura mala ſymptomata ſimùl adſint. *Gmelin, diſſ. de febrib. malign.*

(*s*) Fallax admodùm periculique pleniſſima eſt hæc febris, & tùm ægrotum, tùm Medicum à prudentiâ clinicâ non ſatis inſtructum, facillimè decipit. *Georg. Frid. Sigwart de feb. tert. intermitt. ſopor.*

adimplet paginam. Aſt ne vehementia morbi, irritis omnibus artis conatibus, ægrum de medio tollat tertiâ aùt quartâ acceſſione, ad corticem deveniendum eſt tanquàm ad ſacram anchoram, exhibendo illum & primâ invaſione morbi, & primo intermiſſionis aùt remiſſionis inſtanti, & plenis manibus, ùt volunt & ſuadent illuſtriſſimi viri *Mortonus*, *Piquerus*, *Junckerus* (*t*), *Tortus*, cet. Prædicatâ corticis Peruviani energiâ, in debellandis malignitatis caracteribus, ſic pergit *Haenius*; » ea cuncta ùt cortex efficiat, eum » & copioſiſſimè & dari diutiſſimè oportet: » docentibus id tùm aliorum tùm propriis obſervatis (*v*) ». Hâc methodo, ægrotos Noſocomii cœnobitarum pauperum Chriſti, meæ curæ commiſſos, feliciter tractavi.

Præſtantiſſima Peruviani corticis virtus febrifuga, ab omnibus celeberrimis Medicis cognita & promulgata fuit; hanc, præcipuè, repetitis obſervationibus firmârunt eximii in arte viri, *Morton*, *Sydenham*, *Richa*, *Torti*, *Mead*, *Huxham*, *Pringle*, *Werlof*, *Boerhaave*, *Wan-Svieten*, *De Haen*, (*x*) cet. minimè tamen adhùc conſtat,

(*t*) Sanè nuper ex ore præclari cujuſdam Medici audivimus, ſcilicèt, quòd hunc corticem prodigè & ad uncias quotidiè dediſſet, nunquàm tamen ſiniſtrum effectum obſervaſſet; à parco autèm uſu mala illa conſectaria quæ per vulgus circumferuntur derivanda eſſe. *Junckerus, de legitimâ febrium corruptarum tractatione*, *p.* 27.

Experientia mea ad uſum largiorem in pernicioſis febribus eſt annorum quadraginta. *Tortus*, *Therap. p.* 165.

(*v*) Rat. med. tom. 1 part. 3. cap. 1.

(*x*) Corticem Chinæ, dicit *Haenius*, ſaluberrimum remedium eſſe omnium febrium, quas abigere & licet, & oportet. *Rat. Med. tom.* 6. *p.* 59.

apùd auctores & clinicos, utrùm cortex ille tanquàm ſpecificum contrà omnes omninò febrium ſpecies habendus ſit. Illuſtriſſimus *Maſdevall* Auguſti noſtri Regis Medicus, omni doctrinâ & experientiâ ornatus, compertum habuit, repetitiſque obſervationibus ſtabilivit febres omnes tàm inflammatorias quàm putridas, continentes, continuas, cet. Optimo cum ſucceſſu proffligari ſpecifico quodam (ex kinâ confecto); hancque utiliſſimam inventionem, ſuis indefeſſis laboribus debitam, publicam fecit, in nunciis Hiſpanicis menſis Martii anni 1785. Dico, generaliter, *ſpecifico quodam*, quià nondùm mihi notus eſt modus tùm præparandi tùm propinandi remedium illud; licèt, pro ſuâ benevolentiâ, clariſſ. *Maſdevall* cuidam Hiſpano Medico vices ſuas miſerit, ùt mihi notum faceret quidquìd ſpectat ad illud ſuum ſpecificum remedium.

Præter corticem noſtrum, multa ſunt alia antifebrilia remedia, frequentiſſimi usûs, & ab auctoribus prædicata, quæ recenſeri merentur; ùt v. g. ſalia varia tùm alkalina qualia ſal abſinthii, cardui benedicti, centaurii minoris, cet. Tùm neutra ſeù media, qualia ſal ſalſum, ſal febrifugum ſylvii, ſal rupellenſe, ſal anglicanum, ſal glauberianum, tartarus vitriolatus, arcanum duplicatum, ammoniacalia ſalia, ammoniacum ipſum multis experimentis laudatum; mercurius dulcis; crocus martis antimoniatus ſtahlii; chamomilla, chamedrys, millefolium; cortex ſalicis albi; cortex hypocaſtani, cujus tamen virtus dubia ex experimentis à ſagaciſſimo *Zulatti* in Noſocomio Patavino tentatis; cortices

fraxini, cerasi sylvestris, juglandis, cet. Gentiana indica, cascarilla, quassia amara *Linnæi*, & plura alia ex amaricantibus aromaticis, adstringentibus, balsamicis: folia rusci aculeati siccata & in pulverem redacta, ad dosim dragmæ unius antè accessionem exhibita, adversùs febres intermittentes feliciter adhibuit clarissimus *Durande* Divionensis Medicus: inter febrifuga percontari potest etiàm electricitas (*y*). Prætereà duo sunt febrifuga Peruviano in regno ad usum advocata; primum *Canchalagua* dictum, ex *Chili* regno adsportatur; ejus decoctum aùt amarissima infusio, optimum, adversùs febres, producit effectum. Secundum est decoctum cerasorum quorumdam siccorum.

Concludendum tamèn est, inter tòt medicamina, nec unum quidèm dari quòd viribus corticem nostrum aùt vincat, aùt tantùm exæquet. Si verò accidit ùt non æquè semper succedat, illud, absquè dubio, pendet vel ex mercatorum aviditate & fallaciâ, vel ex medentium incuriâ.

CAPUT II.

De Cardialgiâ.

PRÆTER viscus cordis nomine propriè & ab omnibus insignitum, veteres, indubitanter,

(*y*) D. *Cavallo* affirmat rarum esse febres primæ aùt secundæ electrisationi resistere. *Vid. Medic. electr.*

os ventriculi ſuperius, cardiam, hoc eſt cor, nominârunt, tùm ob ipſius cùm corde vicinitatem, tùm ob exquiſitiſſimum quo donatur ſenſum; hujuſque partis dolorem, vel mordicationem, cardialgiam, quaſi cordis dolorem dicerent, appellârunt: quæ voces, ſeù loquendi formulæ, adhùcdùm in uſu ſunt.

Cardialgia, igitur, morbus apùd noſtrates familiaris, eſt triſtis & moleſtus oris ſuperioris ventriculi ſenſus, nùnc dolore, nùnc morſu, perpetuò autem anxietate viriumque impotentiâ ſtipatus. Hâc deſcriptione, ſat, ùt nobis videtur, diſtingui poteſt cardialgia ab aliis doloribus. » Nulla autem eſt pars, inquit *Galenus*, quæ vel adeò exactè ſentiat, vel principum partium utranque pro ſuarum affectionum modò perindè afficiat, atque orificium (ſuperius) ventriculi, qui ſtomachus appellatur. Si quidèm ſyncope, cardialgia morſus, cet. hujus partis occaſione evenire ſolent, idque conſortii lege. Mirandum autem non eſt ſi ob oris ventriculi affectus, animalia maximis iiſdemque vehementiſſimis affectibus affligantur, cùm nimirùm pars illa per nervos quidèm cerebro, per arterias autem cordi, vicino ſibi, ſuas offenſiones communicet (z).

Fit magìs affectus ille æſtatis tempore, & pendet tùm ab indigeſtione, ſcilicèt, ab humoribus vitiatis, corruptis, acrimoniâ præditis, in ventriculum congeſtis & viſceris illius os lædentibus; tùm à bilis portione quâdam in illud viſcus

(z) *Epitome Galeni op. lib.* 2. *pp.* 326. 327.

irreptâ, ibìque morſum & dolorem excitante (aa).

Hìnc cibi acres, ùt capſicus, cepa, allium, cet. qui in quotidianam eſcam veſcuntur; ſubſtantiæ itidèm in putridam & acidam indolem degenerantes, ùt lardum, olera, cet. Hujus morbi cauſæ ſunt. Intèr cibos etenìm, eos, quàm maximè ad peſſimos morbos corpora parare ſcimus, qui putredini ſunt propiores, aùt qualitercumquè degenerantes.

Oriri poteſt etiàm cardialgia, tùm ab aëris intemperie & noxiis qualitatibus, tùm à vermibus, tùm à flatibus, tùm à venenoſis, tùm à ſpaſmo, tùm ab animi pathematibus, tùm à vitio quodam organico, cet.

Curatio à noſtratibus inſtituta in eo conſiſtit ùt ægrotis præbeatur oleum amigdalarum dulcium cum *rhodomelite ex ſaccaro*; linimenta èx eodem oleo ventriculo applicantur; cliſteres laxantes injiciuntur; non oblitis, ſi dolor urgeat valdè, paregoricis. Herba quædam, *Cullen* nominata, quæ, ſiccata, ex *Chili* regno nobis aſportatur, mirabilis eſt efficaciæ in illo morbo, & frequenter miniſtratur cum ſucceſſu.

Cùm verò, ùt plurimùm, à ſaburrâ, vel à pravo quocumque humore producatur cardialgia, apud Limanos; præcipua, meo ſaltèm judicio, in eo conſiſtit indicatio, ùt materia peccans incidatur, diluatur & evacuetur; quod fieri poteſt

(*aa*) Cardiacus affectus ſtomachi vitium eſt, quod accidit, ubi humores pravi, rodentes & virulenti in ore ventriculi collecti fuerint aùt eò confluxerint. *Alexand. Trallian. de arte med. lib. 7. cap. 9.*

& debet præcipuè præparato quodam emetico in ſatis largâ aquæ quantitate diluto (*bb*).

Paregorica ex opiatis, in enormi etiàm dolore, non ſemper tuta ſunt, niſi evacuatâ materie, ùt ſæpè obſervavi.

Peractâ evacuatione, hæc præbeantur auxilia quæ ventriculi robur ſuſtinere aut intendere valent, intereàque humorum pravitatem, acrimoniam emendare, ſuccorumque corruptioni, degenerationi obſtare : in eo ſenſu intelligi debet præceptum illud *Hippocratis*, » anxietudinem, oſcitationem, horrorem, vinum æquali aquâ temperatum epotum ſolvit » (*cc*). Urgente cardialgiæ paroxyſmo, valdè confert panis vino benè diluto intinctus modicè ſumptus, *Varandæus, in Academ. Monſpel. quondàm Profeſ. & Decanus* (*dd*)..... Ideò laudant etiàm prò potu, ùt cruſta panis albi leniter torrefacta in vinum dilutum immergatur; deindè fortiter exprimatur, bibat colaturam. Poſſumus etiàm uti julepo Alexandrino ex ſucco granatorum vel limonum cum duplâ portione aquæ roſarum & ſacch. q. s. confecto (*id.*).

In qualitatibus verò eligenda ſunt alimenta quæ

(*bb*) Si cui ſinè febre cibi faſtidium, *oris ventriculi morſus*, tenebricoſa vertigo contigerit, & os amarulentum fuerit, hæc neceſſariam eſſe per ſuperiora purgationem indicant. *Hipocrates, aphoriſmorum, ſect.* 4. *aph.* 17.

A primarum viarum cruditatibus originem habens, cardialgia, per vomitum aùt mitigatur, aùt planè tollitur : *Nenter, fundamenta med. theoretico-pract. p.* 129.

Materia, niſi priùs mobilis reddita fuerit, inſufficientes & incompletos vomitus poſt ſe trahit, qui materiæ tantùm commovendæ, non verò excernendæ inſerviunt. *id. ibid.*

(*cc*) *Aphoriſmòrum ſect.* 7. *aph.* 56.

(*dd*) *Tractatus de morb. ventr. cap.* 1. *de cardialgiâ.*

refrigerent & compeſcant iſtam humorum pravitatem, acrimoniam; quæ leviter etiam aſtringant, ùt robur ventriculo concilietur; aùt prætereà aliquandò detergant, ſi ſint abluendæ ſordes illi adhærentes. » Qui ergò, inquit *Alexander Trallianus*, pravos rodenteſque humores in ore ventriculi continent, his primum omnium illos cibos offerre convenit, qui, præterquàm quòd refrigerent, etiàm partem reſolutam poſſint confirmare. Itaquè probè refrigerant, corroborantque, tùm mali punici grana comeſta, tùm ſuccus eorum: adhæc mala non admodùm dulcia, ſed mediocriter aſtringentia, pira perſica, uvæ quæ auſterum frigidumque ſuccum obtinent, & panis ex aquâ frigidâ tepidâque ſumptus, *accedunt*: cet. (*ee*).

Mulieri cor, hoc eſt os ventriculi dolebat, & nihil remittebat dolor. Huic polentæ pollen in mali punici ſuccum inſperſus & ſemel in die acceptus in cibo ſatìs fuit; *Hippocrates* (*ff*).

Cardialgiam, cum aliis accidentibus, ex terrore, ob bilem commotam, obſervavit *Platerus* (*gg*), quam evacuantibus præcipuè, intermixtis tamen antibilioſis, feliciter curavit.

Flores chamomillæ romanæ cardialgiæ ſpecificum dicit *Wedelius* (*hh*); ſed illud intelligatur de cardialgiâ quæ à flatibus.

(*ee*) *De arte med. lib.* 7. *cap.* X.
(*ff*) 2. *epid. ſect.* 2.
(*gg*) *Obſervat. lib.* 2. *p.* 413.
(*hh*) Amænit. mat. med.

CAPUT III.

De Cholerâ.

CHOLERA, abusivè cholera morbus, à nostratibus *cursos y vomitos*, & ab orientalibus Indis *mordechiu* nominatur. Affectus ille, frequens admodùm & periculosus, definiri debet immodica & præternaturalis ventris perturbatio, quâ humores & alimenta corrupta tàm supernè per os, quàm infernè per alvum ejiciuntur (*ii*), cum ventris ac intestinorum dolore vehementi, inflatione & distentione; cardialgiâ; siti; æstu & anxietate; pulsûs celeritate ac frequentiá, non raró etiàm parvitate & inæqualitate; nauseâ molestissimâ; sudore; ubì verò malum in pejus ruit, crura & brachia contrahuntur; vires collabuntur & quidèm ad syncopem & animi deliquium; frigescunt extremæ partes; pulsus concidit; quæ demùm & similia terrifica symptomata, præcipuè si simùl adsint, morte terminantur, & quidèm angusto, scilicèt 24 horarum ad summum, spatio.

Choleram specialiter dividit *Hippocrates* in humidam & siccam: humidam dicit cùm humo-

(*ii*) Choleram itaquè immoderatam esse perturbationem, quæ per alvum & vomitum propter stomachi subversionem offensionemque proveniat, intelligendum est. *Alexand. Trall. de arte med. lib. 7. cap. 14. de cholerâ.*

res aùt alimenta corrupta per os & anum ſimùl ejiciuntur; ſiccam verò, cum flatus tùm ſupernè per eructationes, tùm infernè per crepitum magnâ cum ventris perturbatione erumpere conantur *(kk)*.

Cauſæ quæ, ùt plurimùm, morbum hunc producere valent, ab *Hippocrate* recenſitæ & prolatæ fuerunt, his verbis: « Cholericæ bilis » ſursùm, ac deorsùm, eruptiones ex carnis » eſu, maximè ſuillæ crudioris, & ex cicere, » & ebrietati vini odorati veteris, & inſolatione, » & ex ſepiis, & locuſtis, & gammaris, & ex » olerum eſu, maximè porri, & ceparum, & » nucibus rancidis, inſuper & à lactucis coctis, » & braſſica, & rumicibus crudioribus, & à » placentis, ac dulciariis, & mellitis libis, & à » fructibus pomorum, & cucumere pepone, & » vino lacte miſto, & ervo, & polenta re- » centi *(ll)* ». Si autem hæc omnia attentè conferantur cum noſtratium victu jàm ſuprà relato, evidenter patebit eaſdem cauſas choleram, apùd Limanos, producere, proindèque morbum illum, ùt plurimùm, ab ingluvie & ſaburrâ pendere; fomes igitùr hujus affectûs in ventriculo & inteſtinis ſtat; undè deducendum eſt quòd, in cholerâ, ventriculus & inteſtina primiter, cœtera verò corporis organa poſteriùs, ſeù per conſenſum afficiantur.

(*kk*) In cholerâ ſiccâ venter inflatur, & ſtrepitus inſunt, & dolor tùm laterum, tùm lumborum; nihilque alvus dejicit, ſed adſtricta eſt. Ità affectum, ne vomat, ſervato, verùm alvus ſubducatur; cet. *Hypp. de vict. rat. in acut. lib.* 4.

Eſt etiàm & cholera ſicca à ſpiritu flatuoſo ſuprà & infrà erumpente, idquè ſinè vomitu vel ſeceſſu. *Sydenham.*

(*ll*) *Hipp. lib.* 7. *epid. ſect.* 2.

Cholera, in Europâ, morbus ex epidemicorum familiâ, ex obſervationibus *Sydenhami* & omnium omninò practicorum, alio menſe quàm Auguſto non graſſatur, aùt ſaltèm vix in priores Septembris hebdomadas evagatur, ſcilicèt, ad eam anni partem quæ æſtatem fugientem atque autumnum imminentem complectitur: ac, inquit *Sydenham*, ſi in aëre tùm aliquid quod ſpecificam hanc alterationem producit reſideret. Sed illud intelligendum eſt tantùm de cholerâ quæ ex humorum, bilis præſertìm, fervore ortum ducit; teſte enìm eodem *Sydenhamo*, *qui ab ingluvie aùt crapulâ*, qualis apud Limanos, *nullo temporis diſcrimine, excitatur affectus, ratione ſymptomatum non abſimilis, nec eandem curationis methodum reſpuens, tamen alterius ſubſellii.*

Affectus ille gravis & periculoſus, rariſſimè, noſtris in regionibus, per mortem terminatur; aſt citò profligari debet, ne ruat in pejus (*mm*). Quod ad prognoſim attinet, inquit meritiſſimus Monſpell. olìm Prof. *Varandæus*, cholera inter peracutos morbos recenſetur, ut potè quæ doloris acerbitate & excretionis vehementiâ ſubitam ſolet inferre mortem, attamen ſi ex aſſumptorum vitio pendeat, non ità debet terreri Medicus, quià ſæpè illis excluſis ceſſat affectus & ſensìm ægri reſtituuntur: peſſimus autem & omninò lethalis, quandò ad fœcum excretionem per os *ventum*

(*mm*) Quòd cholera ſanè acutiſſimus ſit affectus, ſyncopen inſignem, immodicamque virium reſolutionem inducens, omnibus in confeſſo eſt. Idcircò accuratè internoſci & celerrimè curari, meritò poſtulat. *Alex. Trall. de arte med. lib. 7. cap. 14. de cholerâ.*

eſt, accedente animi deliquio & extremorum perfrigeratione; huic igitur affectui citò & accommodatè perſpiciendum (*nn*).

Duo præ oculis maximè habenda ſunt, in curatione prædicti morbi, nimirùm, ne humores congeſti intùs coerceantur, neque vires labantur. Non illicò igitur ſiſtenda eſt evacuatio, nàm pravi & corrupti malum ingraveſcunt; & divus ſenex (*oo*), *in turbationibus alvi & vomitionibus quæ ſpontè fiunt, ſi qualia oportet purgentur, confert*; ſi ergò fluxus ſatìs copioſus ſit & cum ægri tolerantiâ, aùt ſaltèm vires non deficiant, neque cohibendus, neque ſtatìm adjuvandus, ſed naturæ res aliquantulùm permittenda & ſymptomatibus tantùm occurrendum. Contrà dùm ſœvit morbus, dùm irritatio, anxietas, dolor, & ad excernendum conatus majores ſunt, tunc moliendæ dejectiones, ope diluentium, demulcentium, refrigerantium: in his circumſtantiis, Limani Medici copioſis ptiſanis refrigerantibus humorum acrimoniam temperant, infringunt, & irritationes, ſpaſmos compeſcunt. In hunc ſcopum, ægrotis præbeantur, & quidèm, ſi neceſſum ſit, ad ingurgitationem, aquæ pulli vel vituli, ſerum lactis, mucilaginoſa, gelatinoſa, ùt ſunt ptiſana ex decocto leviori cornu cervi parata, limonata, cet. Quæ omnia ſymptomatum ferociam compeſcunt, nec tamèn pravorum ſuccorum rejectioni obſtant, quìn potiùs evacuationi proſunt, humores diluendo & mobi-

---

(*nn*) *Varandæus de morb. ventriculi.*
(*oo*) Hipp. aph. ſect. 1. aph. 2.

liores reddendo; & hæc eſt methodus ab *Hipp.* præſcripta. His hauſtibus, tùm ad gratum ſaporem ipſis conciliandum, tùm ad efficaciam, addi poſſunt ſyrupi lactucæ, violarum, portulacæ, limonum, granatorum, berberidum, nympheæ. Valdè proſunt etiàm enemata repetita ex aquâ pulli aùt vituli, vel ex decoctis mucilaginoſis, gelatinoſis parata; ſicùt & fotus tepidè applicati. » Ità, inquit *Sydenhamus*, ventriculo inſigni liquoris quantitate ſæpiùs onerato, atque, ùt ſic dicam, ſubverſo, ac reiteratâ enematum injectione, humores acres vel foràs eliminantur, vel retusâ acrimoniâ ad debitam temperiem revocantur. »

Peſſimè, indubitanter, ſe gereret, ægrotumque dirè trucidaret is qui choleram evacuantibus tùm catharticis, tùm emeticis profligare vellet; tali enìm methodo, humorum impetus intenderetur, organorum functiones ſubverterentur, omniaque in pejus ruerent ſymptomata. A ſedantibus quoquè, & præcipuè à narcoticis ſicùt & ab adſtringentibus, in morbi principio, cautè abſtinendum; hæc nàmque humores acres, corruptos, cet. quorum rejectioni favere oportet, mediis in viſceribus ſiſtunt, ubì novos & concitatiores tumultus excitant, gangrænam ſæpè accerſunt, mortemque accelerant. Sic *Sydenhamus*, » ſedulâ mentis applicatione, & multiplici etiàm experimento edoctus, quod ſi hìnc acres iſtos humores, fomitem morbi, catharticis expellere conarer, idèm agerem, atquè is qui ignem oleo extinguere ſatagit, cum carthartici vel leniſſimi operatio omnia magis perturbaret, & novos inſuper excitaret tumultus: & ſi ex adverſo medicamentis

narcoticis aliisque adstringentibus in ipso statim limine primum humoris impetum compescerem, dùm naturali evacuationi obsisterem, & invitum humorem detinerem, æger, inimico visceribus incluso, bello intestino indubiè conficeretur ». Et alibì de narcoticorum noxis in cholerâ denuò agens sagacissimus idèm practicus ; » ùt taceam, inquit, protracto in longitudinem morbo, præter periculum ex ejusmodi morâ, quâ in massam sanguinis tandèm humores vitiosi irrepunt, atquè mali moris febrim facilè accendunt, etiàm ægris gravissimi mali tædium procreari (*pp*). »

Ast dùm morbus vires acquirit eundo ; dùm ultrà debitos fertur limites ; dùm, rejectis rejiciendis, alii quoquè humores in consensum trahuntur ; dùm ex rejectorum copiâ, ex rejectionis duratione, ex symptomatum vehementiâ, ægri vires dilabuntur & metus est ne citò penitùs exolvantur ; tùm frænandus est humorum impetus simùlque sistenda partium mobilitas ; ad sedantia

---

(*pp*) Indicantur absquè dubio narcotica in evacuationibus nimiis, sed periculosissimum foret intùs retinere quod evacuandum est ; igitùr non præscribantur nisi ipsorum utilitas apprimè deducatur ex naturâ morbi, ex quantitate & qualitatibus humorum quæ rejiciuntur, ex viribus ; & nusquam, præprimis, præbeantur in initiis. *René D. M.M. mat. med. de narcot.*

Fit enim aliquandò ùt intempestivâ operâ vomitum in illo morbo cohibere satagentes, (sivè illud laudano fiat, sivè astringentibus medicamentis.) Eo cohibito, non minùs periculosam malorum catervam invehant. Humores enim acres corruptique, quorum exclusionem tantisper permittere oportuerat ut satis evacuarentur, hoc pacto repulsi, vires suas ac sævitiam in sanguine exercent, febremque accendunt, quæ ut mali moris & gravibus symptomatis stipata esse solet, ità, nisi propinato emetico, tolli vìx potuerit, etiàm ægro jàm nequidèm vomituriente. *Sydenham, op. med. tom.* 1. *p.* 32.

igitùr, vèl etiàm ad narcotica propriè dicta, finè morâ confugiendum eſt; inter priora recenſeri debent varii liquores ætherei, oleum dulce vitrioli, aqua temperata *Baſilii Valentini*, liquor min. anod. *Hofmanni*, ſpiritus nitri dulcificatus, eſſentiæ aromaticæ, & ſimilia, ad guttas aliquot; inter poſteriora, ſyrupus narcoticus ex karabè, ſyrupus diacodii, laudanum liquidum à guttis quindecim ad viginti quinquè, in liquore quodam appropriato, putà, in aquarum cinnamomi, vel cariophyllorum, vel naphæ unc. 1. pillulæ è cinogloſſo ad gr. V vel VI opium ipſum. Sed tunc, inter omnia adhibenda auxilia, palmam abſquè dubio præripit opii extractum longâ digeſtione paratum, juxtà methodum à peritiſſ. Pariſino pharmacopolâ *Baumé* deſcriptam, in eximio ſuo opere cui titulus eſt, *Elémens de Pharmacie* &c. Illud extractum opii herculeum dici debet præſidium in omnibus omninò doloribus, ſpaſmis, convulſionibus, & cujuſcumque generis motibus organorum inordinatis; vimque ſuam ſedantem exerit abſquè virulentiâ & igitùr abſquè nervorum offenſione ullâ, quod pluriès obſervavit amicus meus, hujuſce Academiæ Doctor *D. René*; præſcribitur autem illud remedium, à gr. ſ. ad gr. IV. & ultrà, ſensìm augendo doſin.

Etſi verò in ſuprà dictis circumſtantiis conveniant narcotica, tamen, dùm præſcribuntur, ſemper attendendum eſt ad monitum *Riverii*; » ſi magna ſit, inquit, virium exolutio, ùt ſæpiſſimè contingit, integra laudani doſis (ad gr. IV) non tuta eſt, ſed melius eſt gr. 1. vel 2. exhibere, & ſemel in die repetere, atquè etiàm bis, ſi res admodùm urgeat; ſic enim impetus humorum

cohibetur & naturæ dantur induciæ ùt eos concoquere & evomere queat ». Eandem doctrinam & quidèm cum majori cautione, in suis de mat. med. lectionibus profitetur *D. René* D. M. (*qq*).

Aliquotiès accidit ùt ad ægrum non accedat Medicus, nisi morbo ab aliquot horis vigente & jàm lapsis viribus; tùnc ad sedantia citò recurrendum est. » At verò, ait *Sydenhamus*, diligenter est animadvertendum, quod si non accesserit Medicus, nisi postquàm æger vomitu ac dejectionibus ad horas aliquam multas continuatis, putà 10 vel 12 fuerit exhaustus, & jàm frigescant extrema membrorum; hoc, inquam, casu, omissis aliis quibuscumque auxiliis, recto cursu ad sacram hujus morbi anchoram, laudanum intelligo, confugiendum est. »

Conferunt etiàm, & præprimìs, sedantia, sub finem curationis, cui, ut verbis utar *Sydenhami*, coronidem imponunt; organorum enìm motus inordinatos, si qui supersint, penitùs compescunt; prætereàque somno & quiete mirè refocillantur vires. » Et si quidèm ità tibi adparuerit, ùt nullum recrementum ex iis, quæ jàm in ventre corrupta fuerant, copiosum remanserit, somnum ægris præcipere oportet, quietemque, & præcordiorum fotum ». *Alexander Trallianus* (*rr*).

(*qq*) In narcoticorum exhibitione, cautè attendat medicus ad dosim, nec temerè ultrà debitos progrediatur limites: nàm in narcoticis propriè dictis, punctum quoddam divisionis existit ferè sensibile, quo prætergresso, virtus eorum medicamentosa, utilis, in qualitatem venenosam, deleteriam mutatur: & prætereà, ut ingeniosè annotat *Junckerus*, *quod fieri potest per pauca, non debet fieri per plura. René, loco citato.*

(*rr*) *De arte med. lib. 7. cap. 14.*

» quod

« non tantùm exhibendum eſt (laudanum) urgentibus ſymptomatis , ſed etiàm ceſſantibus vomitu ac diarrhæâ manè & ſerò quotidiè repetendum, àt in minori doſi, donèc priſtinas vires æger ac ſanitatem tandèm receperit » : *Sydenham*.

Præſtant nonnunquàm, in cholerâ, cardiaca, roborantia ; quandò nempè vis vitæ opprimitur, nec ſufficiens eſt ad pravos humores excernendos, dejiciendos, morbique ſolutionem moliendam. « Porrò ſi arteriarum motus ad parvitatem lapſi fuerint, nec-non aſſiduè & frequenter micent arteriæ, ſudor circà frontem, & jugula, & quâlibet corporis parte ſtillatìm effluat, alvi profluvium non ſiſtatur, & ventriculus adhùc evomat cum diſtentione, & animi deliquio ; parùm vini odorati & adſtringentis, aquæ frigidæ infundendum eſt : ut pro odore ſenſus excitetur, ob ejuſque potentiam roboretur, & corpus ob nutricationem recreetur : vinum enìm celeritèr ſursùm petit, ut retrogradum humorum fluxum cœrceat : tenue verò oportet eſſe, ut facilè diffuſum naturæ ad ſanitatem recuperandum opem ferat ; validum quoquè, ut vires dilabentes fulciat, atque ſubſtineat ». *Aretæus* (*ss*) ;

Menthæ decoctum, vel ſolum, vel cum vino, *Alexand. Trallianus* (*tt*) ; ſudorifica, *clar.*

(*ss*) *De curat. morb. acut. lib.* 2. *cap.* 4.

(*tt*) Quod ſi vomitus perſeveret diutiùs, etiàm menthæ decoctum, ut ſaluberrimum medicamentum ipſis dandum eſt. Etenìm præterquàm quod ſtomacho illa grata ſit, etiàm naturalitèr ad hunc affectum accomodata eſt. Sin autem vires labaſcant, & extremorum perfrigerationes, convulſioneſque, & animi defectio

Doctor René (*uu*) ; ſuadent.

Sed, in illis caſibus, nullum, ex opinione jàm citati *Doctoris René*, efficacius datur cardiacum, quàm theriaca recens ; quæ confectio, prætèr vim roborantem, quid habet narcotici, ſedantis : præſcribitur autèm theriaca, ad dragmam unam, in vino vel in liquore quocumque convenienti ſoluta.

Ad eundem ſcopum adhiberi poſſunt extùs linimenta, epithemata, cet. ex cardiacis, roborantibus, ſedantibus ; ut ſunt oleum maſtiches, vel caryophyllorum, vel nucis moſchatæ ; camphora in ſpiritu quodam ardenti vel aromatico ſoluta, emplaſtrum theriacale, allium contuſum, & ſimilia.

Suſpecta ſemper eſt ſanguinis miſſio in cholerâ (*xx*) ; invitâ auctoritate D. D. *Pouppé Deſportes* qui operationem illam nimis fidenter proclamare mihi videtur (*yy*).

---

oriatur, ſalutare eſt etiàm vinum decocto admiſcere. Nàm vinum omnium maximè ſubitò & celeritèr vires collapſas refocillare poteſt : ac multos novi, ex ſolâ illius potione præter ſpem mortis periculum evaſiſſe. *Alexand. Trallian. de art. med. lib.* 7. *cap.* 14.

(*uu*) Conferunt etiàm ſudorifica in dejectionibus nimiis tùm per ſuperiora, tùm per inferiora ; nonſolùm ob eorum virtutem roborantem, ſed quoniàm humores à centro ad circumferentiam derivant, organicorumque motuum pravam directionem invertunt. *René*, *ma. med. de ſudorificis.*

(*xx*) Ceux qui mettent la ſaignée à tout, ne manquent pas de l'appliquer au *cholera* : il y a, à la vérité, quelques cas où il eſt permis d'en uſer, mais ils ſont très-rares ; & ceux, pour le plus grand nombre, qui s'attribuent le droit de conduire les autres, ſont incapables de les diſcerner. *Encyclopédie*, *art. cholera morbus.*

(*yy*) La violence de ce ſymptôme obligeoit d'y apporter un prompt remède. La défaillance, la petiteſſe du pouls, & les

CAPUT QUARTUM.

De Dysenteriâ.

ALVI dejectiones frequentes, cum ventris torsione & doloribus, cum vel sinè sanguine, cum vel sinè febre, dysenteriam constituunt.

Affectus autem ille sic incipit, evolvitur, & progreditur, dum omnia & varia tempora sua decurrit. Febriculâ quandòque corripitur ægrotans cum horrore, cui succedunt calor plùs minùsve intensus & febris augmentum : sed hæc non semper observantur. Statìm ingens exurgit cruciatus, intestinorumque depressio, cum dolore & molestissimo viscerum omnium quasì descensu : alvus in principio cruda, aut mucosa, aut biliosa, & frequens, & acris, & stimulans ; indè subpinguis fit, &, per decursum, modico cruore perfusa : post hæc strigmenta, interioresve tunicæ intestinorum prodeunt excrementis cruentis, ulcerosâ sanie fœdatis, purulentis mistæ ; tandèm ipsa deteritur proditque, cum purulentâ intestinorum proluvie, caro, quæ veram eorum complet substantiam ; inter hæc

---

extrémités foibles, donnoient lieu d'appréhender que le malade ne succombât ; c'est pourquoi il étoit à propos de répéter les saignées presque coup sur coup. *Hist. des Malad. de St. Domingue, p. 37, du cholera.*

etiàm aliquandò, per intervalla, cruor ſincerus manat: multus in ano dolor, multaque ac frequens deſidendi cupiditas; cum utroque hoc, exiguum quid exit, protinùſque tormentum intenditur, ac rursùs poſt paulùm levatur. Dùm hæc vigent, appetitus proſternitur; ſitis urget, urget & inſomnia; febris accenditur; lingua conſpurcatur; vires cadunt; urinæ, vel penitùs ſupprimuntur, vel in parvâ tantùm quantitate excernuntur; tandèm premit teneſmus, ſæpèque ani prolapſus (zz).

Ab expoſitis, nitidè, nì fallor, apparet morbi hujus ſedem inteſtina eſſe, quæ, vi ſuâ, noxiam materiam expellere conantur. Dyſenteria, febris ſui generis in inteſtina introverſa, *Sydenhamio* videtur, calidos & acres ibì deponens humores, & impetu vaſa ſanguinea aperiens, dùm ſimùl inteſtina, ſuo niſu, hos expellere ſatagentia, mucum naturalem exprimunt. Ventriculus etiàm per conſenſum patitur.

Dyſenteriæ tempora vel ſymptomata varia ſegregatìm conſiderantes, eam in plurimas ſpecies diviſerunt auctores, ſcilicèt, in acutam, chronicam, benignam, malignam, putridam, bilioſam, inflammatoriam, lentam, epidemicam, ſporadicam, cet. De dyſenteriæ diſtinctione in rubram & albam, poſt *Hippocratem*, mentionem agit Illuſtriſſ. Doctiſſimuſque celeberrimi Monſpelienſis Lycei Profeſſor *Sauvageſius* (a),

---

(zz) Sedes autem procidunt (i. e. anus procidit) in dyſenteriis longis & ſinceris. *Hippocrates, prædict. lib. 2. caput 13.*

(a) *Noſolog. meth.*

rubram dicens dum punctis sanguinis corrupti humores maculati sunt; albam verò cum dejectiones incruentæ sunt, doloribus tamen & torminibus stipatæ.

His omnibus & aliis ejusmodi dysenteriæ differentiis, quæ secundariæ sunt, altera & primaria præire debet hujus morbi divisio in essentialem & symptomaticum, proùt nempè, vel solus cum suis propriis characteribus existit, vel alterius affectûs comes est.

De dysenteriâ essentiali tantùm dicturus, in præsenti; vix quædam sparsim de symptomaticâ proferam.

Dysenteria æstate & sub autumni initio Limanâ in plagâ grassatur, ibìque, ex meâ opinione, a duabus præcipuis causis ut plurimùm producitur:

Prior est cœli subitanea mutatio, de fervido scilicèt in frigidum, cui mutationi, tàm peregrini, quàm exotici intempestivè sese exponunt; undè, inhibitâ vel repercussâ transpiratione, pravi oriuntur, subsequuntur effectus; quod, tùm *Sanctorianis* experimentis & dogmatibus, tùm praxi quotidianâ demonstratur: sudor enìm, sivè humor perspirabilis, partibus salinis, oleosis, volatilibus scatet, quarum retrocessionis frequentissimæ sequelæ sunt diarrhææ citò in dysenteriam migrantes ob irritationem quam patiuntur intestina ab affluxu acris & pungentis materiæ, ob motûs peristaltici augmentum, cet.Ptætereà, cùm, æstivo tempore, humores, propter sudores copiosos, partibus balsamicis & fluidioribus spolientur, relictis

impuris, acribus, phlogiſticis; ſi quis tunc, incautè, ad frigidam noctis intemperiem exponatur; ſufflaminatâ exindè dictarum partium exhalatione, hæ, relatione quâdam organicâ, ad inteſtina plerùmque (*b*) feruntur; hìnc irritatio, hìnc ſymptomatum ſuprà deſcriptorum ſeries, hìnc dyſenteria.

Poſterior hujus morbi cauſa eſt primæ digeſtionis vitium, a victu copioſiori, vel pravo, facilè corruptibili, ad acredinem vergente, cet. Ciborum, ſi in nimiâ quantitate aſſumantur, in ventriculo reſolutio, elaboratio, aëre in fervido faciliùs non peragitur, proptereàque, illis æſtuantibus in plagis, ſobrietas admodùm convenit: cibis ingeſtis, cruditatum copiâ oneratur ventriculus, quæ, ob moram, acrimoniâ donantur, & deìn non ejiciuntur niſi cum doloribus, torminibus, cet.

Inter cauſas dyſenteriæ, ſed minùs frequentes, recenſeri poſſunt etiàm humorum prava diathæſis; bilis effervefcens vel degener; ſuppreſſæ evacuationes conſuetæ; aër impurus & venenoſis miaſmatibus ſcatens, inquinatus, onuſtus; organica labes; tumores, congeſtiones, abſceſſus; cet.

Eſſentialis dyſenteria, noſtris in regionibus, ut plurimùm ſaburroſa eſt, aut catarrhalis, benignaque ac curabilis; aliquotiès tamen putrida

(*b*) Eadem perſpirabilis materia ad alias partes retroceſſa & congeſta, varios producit affectus: nempè ad articulos ipſaſve nervorum tunicas, fibraſque muſculares, rheumatiſmum; majori quantitate ad ſanguinem delata, febrem continuam, catarrhalem ſic dictam, quæ non rara apud noſtrates.

aut maligna obſervatur, tuncque gravior eſt ac dubii exitûs. Symptomatica verò lethalis. Nonnulli acuti vel chronici morbi, apùd noſtrates, terminantur dyſenteriâ, mortis prænuntiâ.

In genere, longus eſt & difficilis affectus ille: ſi tamen dyſenteriâ correptus ægrotans adhucdùm viribus firmus ſtat, rectèque & citò curatur, ad ſanitatem reddi poteſt; ſi verò invalidus eſt, & vehementer morbo extenuatur, ſi profundo vetèreque ulcere labefactatur inteſtinum, medicinam omnem inanem eſſe meritò pronunciatur (*c*); ac tunc dejectio graviſſimè olet, eaque cruda, leviſque eſt, & ſubnigri coloris: ſæpè etiàm inter hæc plurimus ſanguis effunditur, (*Lommius*). Non minùs periculum eſt, ſi venter aſſiduè, & quieſcentibus & vigilibus profluit, ſimiliterque noctù & interdiù: cet. (*Idem*). Si tenuibus inteſtinis vera deteritur tunica, deſperata utiquè ægri valetudo eſt: verùm ſi craſſa tantùm ſic afficiuntur inteſtina, ſupereſſe ſpes vitæ poteſt; (*idem* (*d*)). Dyſenteriæ ſi quidèm

---

(*c*) Longus autem hic morbus redditur, laborioſus & lethalis: ac, ſi quidèm robuſto adhùc corpore curetur, effugiendi ſpes eſt; ſi verò jàm colliquato, ventreque penitus exulcerato, vitæ nulla ſpes eſt. *Hippocrates*, *de affectionib. ſect.* 1. *cap.* 7.

(*d*) Quibus autèm inteſtinis morbus inhæreſcit, ex ſequentibus cognoſcitur. --- Si tenuia inteſtina afficiuntur, dolor altiùs circà umbilicum verſatur: inter hunc plùs intervalli & inter dejectionem ponitur: ſanguis & quicquid inteſtini detruditur, exactiùs alvi excrementis miſcetur: vehementiùs & crebriùs delirium incidit: ſitis urget & febris: ipſum autem ſtercus crudum profluit, malè olens, loturæ carnium ſimile, bilioſum, porraceum, varium, non ſinè multâ ventris torſione & multâ virium infirmitate quæ animi quoquè defectionem minetur: cet. (quæ dira ſymptomata

cum febre invaſerint, aut variis alvi egeſtionibus, aut cum hepatis inflammatione, aut præcordii, aut ventris, aut quæ cum dolore fuerint, aut cibos intercipiunt, ſitimque inducunt; hæ omnes malæ ſunt, & qui ſanè plurima horum malorum habuerit, citiſſimè peribit; cui verò pauciſſima talium adfuerint, huic plurima ſpes eſt: cet. (*Hippocrates* (*e*)). Dyſentericis vomitus bilioſus in principio malus eſt: (*idem.*) Si dyſenteriâ laboranti, velutì carunculæ dejiciantur, mortiferum: (*idem* (*f*)).

Sub duplici aſpectu curationem dyſenteriæ proſpiciunt Limani Medici (*g*), pro ut ſcilicèt a digeſtionis vitio pendet morbus, aut a ſuppreſſâ perſpirabili evacuatione. In primo caſu, præ oculis habent humores acres corrigere, lenire, ut inteſtinorum labes, ulceratio præpediantur; materiæ corruptæ excretionem

---

morte terminantur.) — Aſt ubì craſſa inteſtina morbum ſuſtinent, (qui caſus tutior faciliorque ſuperiore eſt.) Stercus ſincerum, multum, denſum, cruentis reſperſum guttis, & cum flatu prodit, nonnunquàm etiàm ſpumoſum: ſemper autem quædam hic pinguia miſcentur, ipſeque ſic jungitur cruor, ut his particulatìm ſupernatet, non autem totus totis velutì immerſus temperetur, idemque ut primùm quis doluit, protinùs ſequitur, primâ propè alvo redditur. *Lommii opuſcul. aureum*, *lib.* 2, *de Dyſent.*

(*e*) *Prædict. lib.* 2. *cap.* 13. In longis inteſtinorum difficultatibus, cibi faſtidium malum, & cum febre pejus. *Idem; Aphoriſmorum ſect.* 6. *aph.* 3.

(*f*) *Aphoriſmorum*, *ſect.* 4. *aph.* 26.

(*g*) Illuſtriſſ. Dom. *de Laroca* Limanæ clinicæ Medicinæ decus, Regii Divi Andreæ Noſocomii primarius Medicus, venerandi patris mei olìm irreparabilis propè ſalutis verè reſtaurator, hanc ſequitur medelam, ut, cum illo in conſilium advocatus, ſæpè obſervavi, gratoque animo recordor.

minimè cohibere ; naturæ vires fovere. Igitur, ſi plethora non adeſt aut magna inflammatio, ſtatim ad oleoſa, mucilaginoſa intùs exhibitâ ; ad linimenta, ad cataplaſmata, ad clyſteres laxantes confugiunt : juſcula ex pullis gallinaceis additis herbis refrigerantibus præbent : mirabili cum ſucceſſu decoctum album *Sydenhami* & clyteres ex lacte, vitellis ovorum & butyro miniſtrare queunt : multùm prodeſt etiàm orizæ decoctio cum vel ſine extremis ovium. Hoc modo excretione corrupti humoris adjutâ, decoctionem plantaginis, portulacæ, addito ſyrupo granatorum aut myrtillorum exhibent. Quibus propinatis, ad triplicem infuſionem ipecuanhæ radicis (*h*), tanquàm ad ſacram anchoram, deveniunt ; poſt cujus exhibitionem, ſi morbus in augmentum pergat, ad opium progrediuntur : purgantia, ut morbo noxia, & adſtringentia, & rheum torrefactum & mirobolana itidèm torrefacta, rejiciunt.

In poſteriori verò caſu, materiæ perſpirabilis ſuppreſſam evacuationem revocare conantur ope diluentium, incidentium, diaphoreticorum, cet.

Inſufficiens forsàn & coacta nimìs videbitur hæc medendi methodus ; igitùr hanc evolvere & dilucidare non abs re erit.

Ut rectè inſtituatur & peragatur dyſenteriæ curatio, attendere debet Medicus, tùm ad hu-

(*h*) Quam noſtrates, cùm in Peruviâ creſcat, Peruanæ aut Cartagenæ radicis nomine donant.

morum vitium, tùm ad dolorem & inteſtinorum læſionem, tùm ad debilitatem.

Vitiari autem poſſunt humores, vel in quantitate, vel in qualitatibus; ſi in quantitate, conſiderandum eſt utrùm humorum copia pendeat a ſuppreſſo quodam aſſueto vel prævio fluxu, ut ſunt v. g. ſudores, cet. an verò ſit abſolutè nimia : in primo caſu, revocari debet, ſi fieri poteſt, fluxus ſuppreſſus, vel ſaltem ſuppleri evacuationis ſpecie quæ quandam cum illo habeat analogiam : in ſecundo caſu, ſi jàm à naturâ molitæ excretiones ſufficiant, & fiant cum bonis ægri rebus, ipſis tantùm favere, diluentibus, demulcentibus, cet. convenit (*i*); ſecùs, ad evacuantia propriè dicta recurrendum.

Dum verò humores in qualitatibus vitiantur, duplex medenti aperitur via per quam ſimùl incedere debet, vel, ut accuratiùs loquar, duas ſimùl amplecti debet indicationes clinicus; humores nempè noxios eliminare, & ipſorum degenerationi, corruptioni obſtare: priorem ſcopum adimplent purgantia, ſed, ut ſuprà dictum eſt, ſi natura ſibi ipſi ſufficiat, propriis viribus committatur, cet. Secundum ſcopum adimplent correctiva, quæ tamen ſelectivè adhiberi debent; ſcilicet, in degeneratione acrimoniosâ præbeantur diluentia, demulcentia,

---

(*i*) Et ſi quidèm febris expers fuerit (dyſenteria) ex alvo quidèm unguinoſis, pinguibus, dulcibus, ac liquidis, quæ inſunt ſemper educito. *Hipp. de affect. ſect.* 1. *cap.* 7.

mucilaginoſa , gelatinoſa , oleoſa (*k*) , gummoſa, cet. in degeneratione bilioſa , antibilioſa , amara, çet. In degeneratione putridâ , antiſceptica , cet. in humorum ſpiſſitudine , incidentia , cet.

Poſitis circumſtantiis in quibus purgantia indicantur, emetica & cathartica in uſum advocari poſſunt , ſed non indiſcriminatìm; magìs enim proſunt emetica & potiori jure adhibentur, cum adſunt nauſeæ vel vomendi conatus; cum eliminenda materies circà ventriculum & inteſtina ſuperiora hoſpitatur (*l*); cum hæc eadem materies valdè partibus adhæret, &, repetitis a ſtimulo emetico concuſſibus, adauctâ organicâ vi, mobilior reddi poteſt; cum neceſſum eſt ut invertatur motus inteſtinorum periſtalticus vitiosè adauctus; cum tandem adhùc valent vires. Inter emetica, palmam facile præripiunt ipecacuanha & tartarus emeticus vel ſimùl vèl ſeorsìm data : prior ut dyſenteriæ ſpecificum habetur; poſterior verò priorem viribus adæquat, imò quandoquè ſuperat. Ad hæc accedit vitrum antimonii ceratum quod multi tanquàm mirabile anti-dyſentericum proclamarûnt, àn meritò ?

Cathartica conducunt in dyſenteriâ , cum excretiones à naturâ molitæ non ſufficiunt ad humores noxios & corruptos penitùs educen-

(*k*) Oleum lini , in dyſenteriâ, ob lenientem & ſanantem vim , inſigne eſt. *Wedelius* , *amœnit. mat. med.*

(*l*) Vomitorium ſi adhibere conſultum videatur, fiat hoc viribus conſtantibus, in initio morbi & ubì juſta cruditatum in ventriculo hoſpitantium ſuſpicio ſubeſt. *Nenter* , *fundam. Med. theoretico-pract. de Dyſ. p.* 215.

dos ; præprimìs ſi materia morbifica in inteſtinis reſidet & non adſunt nauſeæ , vomendi conatus , cet. Aſt inter cathartica , mitiora tantùm ſeu eccoprotica præbeantur, ut putà caſſia, tamarindi , rhabarbarum , & ſimilia ; ſed non indifferenter , nam unum alio preferre neceſſum eſt, pro circumſtantiis. Sæpè etiàm paregorica purgantibus admiſcere , vel alterutraque alternatìm exhibere oportet ; quià purgantia vel leniſſima humores commovent , tumultus excitant , & tormenta pariunt vel intendunt.

Non minùs attendendum ad dolorem & torſionem ; ſæpè enìm , hoc ſolo ſymptomate , perennat & quasì fovetur dyſenteria , quæ tunc ſolis ſedantibus & narcoticis debellari debet ; his nempè obtunditur partium ſenſibilitas. Sed hìc in memoriâ revocanda ſunt quæcumque jàm dicta fuere de narcoticorum exhibitione , in capite de cholerâ. Ob vim quam habent opium & ejus præparata ſudores movendi , præcipuè conveniunt utiliterque miniſtrari poſſunt opiatica in dyſenteriâ quæ a ſuppreſſâ tranſpiratione natales ducit. Adversùs dolorem conducunt etiàm diluentia , edulcorantia , cet. Fomenta a ſcrobiculo cordis ad pubem uſque applicata & conſtanter renovata dolorem ſæpè mitigant ; idem agunt repetiti clyſteres emollientes , laxantes , cet. *(m)*.

Lædi poſſunt inteſtina inflammatione, eroſione, ulcere , gangrænâ. Inflammationi ſuccuritur ſan-

---

(*m*) Et ſi dolor detineat, partes ſub umbilico calidâ multâ lavato. *Hippocrates , de affect. ſect.* 1. *cap.* 7.

guinis miſſione quæ tamen niſi parcè admodùm & cautè inſtitui debet (*n*), diluentibus (*o*), demulentibus, incraſſantibus (*p*), emulſionibus, lacte amygdalino, ſero lactis, clyſteribus, fomentis, cet. Eroſioni & ulcerationi auxiliatur detergentibus, vulnerariis, balſamicis, traumaticis: gangrænæ, antiſcepticis & præcipuè cortice noſtro: cet.

Non infrequenter a laxitate inteſtinorum ſeu debilitate quâdam peculiari & organicâ pendet vel fovetur dyſenteria, tunc proffliganda, præmiſſis præmittendis, tonicis, roborantibus, ſubamaris, ſubadſtringentibus, rheo, myrobolanis, kinakinâ, ipſâmet ipecacuanhâ, cet. In illo caſu, mirè quandoquè prodeſt *ſimarrubæ* cortex, in quo demulcens virtus cum roborante tonicâ conjuncta eſt; clar. *Juſſieu* (ut videre eſt in actis Acad. Scient. Paris, anno 1729) in dyſenteriâ quæ anno 1718 Pariſiis graſſata eſt, neque purgantibus aut adſtringentibus cederet, imò ab uſu ipecacuanhæ exacerbabatur, ſalutarem multis eum experimentis deprehendit; quæ corticis

(*n*) Dùm adeſt fluxio inflammatoria, venæ ſectiones partitis vicibus celebratas & repetitas ſuadet illuſtriſ. Monſpel. Univerſit. cancellarius *Barthez*, præmiſſis tamèn conſiderationibus ex pulſu.

(*o*) Optimè ſibi ceſſiſſe, in illius morbi curationem, methodum illam quâ liquoris diluvio ſubmerguntur dyſenteriæ, profitebatur, juxtà *Sydenhamum*, Doctor *Butler*.

(*p*) Notandum verò eſt hunc uſum incraſſantium per mechanicam inſignem eſſe, quòd parietes & membranulas integunt, adhærendoque oblinunt, v. g. in dyſenteriâ, ut ab acrimoniâ humorum, bili, vel acidis aliis impeti rodique ità non poſſint, non aliter ac corticibus arborum defrictis & deraſis ceram emplaſticam obducere ſolemus, quæ inſtar corticis ſit. *Wedelii*, *amœnit. mat. med.*

ſimarubæ efficacia multis aliis auctoritatibus, ad noſtra uſque tempora, firmata eſt : lignum *Simarubæ* eâdem virtute pollere aſſerit feliciſſimus hujuſce urbis practicus D. *Farjon*, ſed in gradu inferiori. Eſt nobis, ex *Haënio* & aliis, in diarrhæis ac dyſenteriis a laxitate oriundis, excellens remedium lyſimachia vulgaris, flore purpureo, dicta *Tournefortio* ſalicaria, *Linnæo* autem lithrum ſalicaria : dùm enim, inquit *Haënius*, dato priùs purgante, dragma una vel quatuor ſcrupuli pulveris hujus plantæ manè ac ſerò dantur, & morbus magìs a laxis inteſtinis, quam a ſordibus originem ducat, prætereàque nunquàm ex nimiâ collectione putridâ, ulcere inteſtinorum, nec alicujus viſceris tabitudine, ortus ſit, intrà 3. 4. dies curatur perfectè, ſi recens eſt; paulò verò longiore tempore, ſi eſt diuturnior..... Idque etiàm in diarrhæis ac dyſenteriis olìm a causâ quâvis aliâ productis, jàmque, causâ priore devictâ, a debilitate ſuperſtite poſtmodùm continuatis. Alkali volatilis uſus in dyſenteriâ albâ laudatur à D. *Duplanil*, in verſione Gallico idiomate conſcriptâ operis eximii practici angli *Buchan* cuì titulus eſt, *Médecine domeſtique* (q).

Si hic morbus diutiùs excurrat, adeò ut omnis ejus vis in rectum inteſtinum decumbat, cum aſſiduâ deſidendi cupiditate; diæta analeptica præbeatur, & liquor cardiacus aliquis pro libitu inſtituatur, ut reſtaurari poſſint vires,

(q) *Tom. 3. p. 4. ad notam.*

quibus redeuntibus, tenefmus fpontè fe proripit, (*Sydenhamus*). Dum morbus fic protrahitur, non raró apùd nos accidit ut acrimonia dyfenterica fphincteris laxationem inducat, quæ laxatio a noftratibus *Vicho* nominatur: huic fymptomati occurrunt Limani Medici enematibus terebinthinatis vel infufione corticis Peruviani & olivarum viridium acuatis: quæ fi non fufficiunt, ex aquâ vitæ cum pulvere nitrato & cortice citri clyfteres demùm injicere commendant. *In inveteratis alvi fluxibus, dyfenteriâ, tenefmo, relaxatione ani, cet. Excipiatur per inferiora vapor terebinthinæ prunis ardentibus injectæ, & fanabuntur.* (*Baglivius*).

In dyfenteriâ malè curatâ, dolores aliquandò ægrum ad annos aliquot difcruciant: in hoc cafu, phlebotomia repetita priftinam fanitatem reftituet. (*Sydenhamus*).

In dyfenteriis inveteratis, à fluxione congeftâ valdèque partibus adhærente & parùm mobili provenientibus (abfquè tamèn inflammatione nec inflammationis metu) revellendi gratiâ, veficantia & cauteria ad viciniam partis affectæ admota fuadet fagaciffimus Monfpel. Profeff. D. *Brouffonnet*. Sed, ut mihi videtur, in illis circumftantiis, prudentis eft Medici, veficantia ex vegetabili regno præferre; quid enim habent fufpecti veficantia ex cantharidibus confecta feu veficantia propriè dicta, nec faltèm admoveri debent nisì procùl a viis urinariis, ob vim cantharidum illis organis infenfam.

Dum, vel propter diuturnitatem morbi, vel propter fymptomatum vehementiam, ægri vires

dilabuntur; ad methodum roborantem in præcedenti capite deſcriptam confugiendum eſt.

Pro coronide ſit hæc *Baglivii* ſententia; *cave in curâ dyſenteriæ, a nimiâ remediorum farragine; pauca ſint & ſimplicia.*

CAPUT QUINTUM.

De hydrope.

SERI extravaſatio ipſiuſque collectio & ſtagnatio in variis corporis partibus cum earumdem diſtentione, hydrops nominatur, & a Limano vulgo *opilation.* Eſt autem hydrops alius univerſalis, alius particularis. Univerſalis, in totum ambitum corporis per textum cellularem ſe diffundens, anaſarca dicitur; particularis verò varia ſortitur nomina pro variis affectis partibus, sìc dùm infimam corporis cavitatem ſeu interiora abdominis occupat, aſcites vocatur; ſic etiàm hydrocephalus, hydrothorax, hydrocele, cet. Proùt in capite, thorace, ſcroto, cet. Humoris fit colluvies.

Inter varias hydropis ſpecies, frequentiores in praxi occurrunt anaſarca & aſcites, quibus exindè hydropis proprium nomen peculiariùs conceditur.

In anaſarcâ, ſeu *aqua ſubtercus*, corporis univerſalis habitus æquabiliter tumidus ad nitorem uſquè cutis, mollis, laxus, frigidus, ac pallidus eſt,

eſt, idemque enervis ac languidus, & vel minimis laboribus ſufferendis impar; tument maximè tibiæ ac pedes præſertìm vesperè, & poſt exercitationem, aùt quùm diù declives fuerunt hæ partes; tumor is, ſi digito prematur, foveolam, impreſſi digiti veſtigium, aliquantiſper retinet; accedit ut plurimùm febris lenta, pulſus undoſus, parvus, frequens & inæqualis; appetitus languens; reſpiratio difficilis, præſertìm poſt paſtum; ſomnus profundus, ſed anxius & vires non reficiens; alvus cruda; urinæ albæ, tenues, aquoſæ, cet. His nonnunquam jungitur apùd noſtrates ſymptoma quoddam peculiare, moleſtus nempè oris ſuperioris ventriculi ſenſus, undè morbùs hic vulgò dicitur *mal d'eſtomago*, & ſub illo nomine deſcriptus fuit a R. P. *Labat* (*voyage en Amérique*), a D. *Chevalier* (*Des maladies d'Amérique*), & aliis; aſt nomen illud vulgare ineptum eſt, ut rectè pronuntiavit *Sauvageſius*, cùm morbus ſit vera anaſarca.

Aſcites abdominis tumor eſt ab humore aquoſo intrà cavitatem ejus contento. Aqua tumorem hunc efficiens, interdùm ad *diluvium ingens* & quantitatem vix credibilem accreſcit: ſemèl vidit *Williſius* doliolum 15 *congiorum* (*r*) capax, aquis feminæ ab hydrope defunctæ exemtis impletum. In aſcite autem abdomen intumeſcit cum quodam gravitatis ſenſu, &, ſi premendo ſuccutitur, ſonum collectæ per-

---

(*r*) Quod adæquat *pintas pariſinas* circitèr 52, vèl lib. 104 ex pondere gallicè dicto, *poids de marc*, cujus libra quælibèt in unc. 16 dividitur.

motæque intùs aquæ præbet, qualis ab utre non omninò aquæ pleno redditur; qui ſonus etiàm exauditur dùm ægrotans in lecto decumbens ad alterutrumve latus convertitur, tùnc enìm fit humoris delapſus indèque tumor & fluctuatio ad locum declivem, i. e. ad latus in quo ager decumbit; quæ tamen ſigna vel minimè conſpicua fiunt, vel ſaltèm obſcurantur cum totum abdomen jàm ſero repletum & valdè diſtenſum turget. Non ſemper & ex toto humor intrà cavum abdominis includitur & quasì incarceratur in aſcite, ſed ejus pars aliqua & in ſcrotum, & in femora, & in pedes, per textum cellularem dilabitur, præcipuè versùs veſperam vel poſt exercitationem: partes autem ſuperiores corporis macie quasì conſumptæ liqueſcunt & extenuantur; facies pallida fit; premunt dyſpnœa, anxietas; appetitus decidit; urget ſitis, ferè ſemper vehemens, nonnumquàm immodica; pulſus parvus, frequens, ſubdurus, atque tenſus eſt; urina pauca, craſſa, rubicunda cum copioſo ſedimento ejuſdem coloris: quandoquè, in peſſimo nempè decurſu morbi, ſuboritur febricula quædam hectica, a corrupto intùs humore; pedes maculis lividis & veſiculis obſiti ſunt, ex quibus apertis ſerum effluit ſuâ acredine partes rodens, undè prodeunt ulcera mali moris ut plurimùm inſanabilia.

Anaſcarca nonnumquàm aſcitis comes eſt, amboque ſimùl eumdem ſubjectum diſcruciant.

Hydrops, tùm aſcites, tùm anaſcarca, Limanæ plagæ perſæpè corripit incolas.

Ad hydropem accedit proximè cachexia;

apùd noſtrates etiàm non infrequens, quæ quidèm ab anaſarcâ non differt niſi ratione gradûs, cùm ſit cachexia flaccidus, pallidus & ſubtumidus corporis habitus, a ſeri & lymphæ intrà textum cellularem effuſione & ſtagnatione, ac vis tonicæ remiſſione, abſque tamen aliis ſymptomatibus anaſarcam concomitantibus.

Inter cauſas quæ hydropem, apùd noſtrates, producere valent, præcipuè recenſeri debent cœlum & alimenta in qualitatibus noxia, exercitiique defectus. Limana etenim atmoſphæra cùm jove humido & nebuloſo ferè perpetuò ſordeſcat, ac proindè perexiguâ vi elaſticâ gaudeat, nil mirùm quòd ſolidis humani corporis partibus flacceſcentiam, fluidis verò inertiam ac velutì lentorem quemdam afferre ſoleat: undè magna ferè perpetuò exurgunt incommoda; in quibus removendis, nil ſanè præſtantius foret quàm exercitium moderatum, quo humorum & ſpirituum motus excitarentur atque augerentur, ut per canales ſuos uberrimè poſſent decurrere, & ſimùl reſtituto organorum debito tono, coctiones, ſeparationeſque in viſceribus & reliquis corporis partibus, juxtà naturæ leges, inſtituerentur: aſt noſtratibus in deliciis eſt vita deſes & otioſa; & cùm prætereà cibos tùm nimis aquoſos vel pravos in epulis copiosè veſcantur, his tribus, ſcilicèt cœlo, vitâ, victu, in unum coeuntibus, neceſſariò ſequuntur facultatis digeſtivæ & aſſimilatricis læſio, ſanguinis & aliorum humorum depravatio, fibrarum & indè organorum atonia, tandèm hydrops.

Inter cauſas hydropis percontari quoquè me-

rentur materia ſcabioſa, herpetica, rheumatica retropulſa; ſuppreſſi fluxus conſueti; nimiæ dejectiones alvinæ; immoderatæ evacuationes præſertìm ſanguineæ *(s)*; viſcerum infarctus, obſtructiones, tumores, skirrhi; cordis & arteriarum majorum polypi; morbi acuti nonnulli in longum protracti; febres intermittentes, quartanæ ſpeciatìm, contumaces; ſcorbutus itidèm inveteratus; liquorum ardentium, ſpirituoſorum uſus largior; veneris abuſus & alia. Uno verbo, præter hæmatoſim vitiatam, anſam hydropi præbere poſſunt quæcumque vel ſolida ultrà-modum relaxant; vel vaſa obturant aut corrugant nimìs, ità ut ſuis fungi nequeant muniis. Hydropem hæreditariam ſemel obſervavi.

Omnis ætas, ſexus omnis hydrope corripitur; feminæ tamen huic morbo magìs ſunt obnoxiæ quàm viri; magìs etiàm ſenes, præſertìm decrepiti.

Facilè dignoſcitur hydrops, vel oculis nudis, vel ope tactûs proceſſu quodam omnibus noto. Aſcites ab anaſarcâ ſolo aſpectu diſtinguitur. Aſt præter aſcitem ſeu hydropem abdominalem propriè dictum, in quo ſcilicèt liquidum effunditur intrà cavitatem peritonæi, dantur aliæ quædam hydropis ſpecies in abdomine involutæ quæ cum aſcite primo intuitu quid habent ſimile, quæque tamen ab eo propriis quibuſdam

---

(*s*) Ferè autem eum aquâ repletum iri timor eſt, cum ſanguis ubertìm ſuprà infràve erupit, itemque febris acceſſit: ex quo caſu vix quiſquam evadit. *Hipp. prædict. lib.* 2, & *Lommius*, *Medicinal. obſerv. lib.* 2°. *p.* 202, *opuſc, aur.*

caracteribus sàt facilè distinguntur ; hæc sunt hydrops cisticus vel saccatus, & tympanites. Fit hydrops cisticus quandò intrà cistidem coacervatæ includuntur aquæ : in illo venter æquabiliter non tumet, sed peculiaris adest tumor circumscriptus qui clinicum explorantem non fugit, quique præcipuè apparet in anteriori abdominis parte : faciliùs respirant ægri quàm in ascite, tussi non anguntur ; urinæ solita excretio adest ; pedes lentissimè fiunt œdematosi ; tandem satìs diù nullum aliud ab ægrotantibus persentitur incommodum præter illud quod exurgit ex volumine ventris adaucti. In tympanite abdomen non aquâ sed flatibus impletum turget, &, dùm percutitur, instar tympani resonat ; pulsus est plenior ac durior quàm in ascite ; in vario decumbendi modo ventris forma non mutatur, nec in eo persentitur fluctuatio ; æger ad stateram levis est ; cet. Aliquandò tympaniti jungitur ascites, & aqua in ventre cum spritu flatulento turget.

Ascites longè frequentior est quàm anasarca, sed hæc curatu facilior quàm ille. Cæterò ancipitem hydrops uterque in Peruviâ habet eventum, in illâque regione, sicut in quâcumque aliâ, varia institui debet prognosis, pro diuturnitate, pertinaciâ, causis, symptomatibus morbi; pro ægroti viribus, ætate, temperamento, sexu. « qui aquâ intercute detentus est & servari volet, inquit *Hippocrates* (*t*), eum robustis

(*t*) *Hippocrates loco citato.*

visceribus & contentis viribus esse convenit, simùlque suaptè naturâ facilè concoquere, & benè spirare, sinè dolore esse, totumque corpus æqualiter calere, neque extremis partibus esse colliquefactum; præstat namque potiùs extrema tumefacta esse, etsi optimum est nihil horum adesse. Verùm tùm mollia, tùm gracilia extrema esse opportet, ventrem contactu mollem. At neque tussim (*u*), neque sitim adesse convenit; neque linguam, cùm aliàs, tùm ne à somno quidèm, inarescere. Cibos autem suaviter assumere, ac ubì abundè comederit, nihil affligi. Ventrem quoquè medicamentis celeriter moveri, aliàs verò mollia & figurata excernere. Urinam in transitu pro institutâ victûs ratione, & vinorum mutationem sentire. Si horum omnia vel plurima habeat, spes est ùt evadat. In quo verò nihil horùm inest, sed contraria observantur, desperatum hunc esse scito. Qui autem pauca horum habuerit, quæ bona esse dixi, huic exigua spes superest. » Hydropicorum curationes, dùm fiunt, *Deorum* ministerio tribuit *Aretæus* (*x*), cujus in hoc opinio, ut mihi

---

(*u*) Hydropicis tussis si superveniat, malum *Hipp. aphorism. sect.* 6, *aph.* 35. — Si hydropicum tussis habeat desperatus est. *Idem, ibid. sect.* 7, *aph.* 47. Neque verò quùm aliâ occasione fit hydropico tussis, signum est exitiosum, sed quùm morbi ratione. Ubì enìm in tali affectione aquosa humiditas in tantùm creverit, ùt jàm asperas arterias occupet, deindè tussis superveniat; periculum ne haùd ità multò post homo suffocetur, imminet.

(*x*) Aqua inter cutem quam Græci hydropa vocant, injucundum aspectu vitium est, & toleratu difficile, ab ipso enìm perpaùci liberantur, idque felicitate quâdam ac *Deorum* potiùs quàm artis auxilio. *Aretæus de sign. & caus. diuturn. affect. lib.* 2.

videtur, ultrà debitos fertur limites. Gravis equidem, utplurimùm, hydrops qui per ſe incipit, & graviſſimus qui morbos aliòs tàm acutos quàm chronicos, quartanam præſertim ſævam & pertinacem, concomitat. Qui a vaſorum majorum infarctu, putà cordis & arteriarum polypi, cet. producitur, exitium minatur. — Hydrope detento, ſi aqua è venis in ventrem confluxerit, ſolvitur morbus (*Hippocrates* (y).) — Poſt aquam intercutem, ſi multa urina, & craſſa feratur, multùmque in eâ limoſi ſubſideat, & cum impetu erumpat, humorem illum intercutaneum effluere poſſe ſperandum eſt. Si tenuis autem, ſubſidentiâ carens, paucaque urina exeat, aquam intercutem auget fovetque. (*Aretæus* (z).) — Securior cenſetur hydrops qui lienis, quam is qui jecinoris ſequutus tumorem eſt. (*Lommius.*) — Tutiùs laborant hi quibus magni modò fiunt tumores modò rursùs occuluntur. Verùm decipit ea ſæpè res ægrotos, penitùſque facit ut curationes negligant Medicorum, ac pereant, fiduciâ ſecundæ valetudinis falſi. (*Poſt Hippocrat.*, *Lommius.*) — Si hydropici remediorum efficaciâ ſanati in eundem affectum recidant, ferè ſunt deſperati. (*idem.*) — Quandò cum hydrope febris hectica adeſt cum maculis lividis, ulceribus mali moris in cruribus, de ægro conclamatum eſt. (*id.*) — Cuicunque aſcitico facies plumbea obſervatur, mors ſtat in lecto. (*id.*)

(y) Aphoriſm. ſect. 6, aph. 14, & coac. prænot. ſect. 3, cap. 7, & de judicat. cap. 7.

(z) De cauſ. & ſign. diuturn. affect. lib. 1, cap. 13.

Nullus forsàn affectus medentis artem & fiduciam pertinaciùs fallit quàm hydrops ; nullus igitùr majorem requirit attentionem , majorem perſpicaciam , ùt rectè disjudicetur quid ſit agendum & a quo abſtinendum , indicationes curatorias ſemper & cautè deducendo à juvantibus & lædentibus , & medendi methodum ſubindè variando , modò naturæ conatus , indicia ſpontanea , modò experientiæ filum ſecuti , cet.

Tria in hydropis curatione conſideranda ſunt, ſcilicèt, cauſæ morbi, morbus ipſemet, & organorum læſio. Cauſæ removendæ ſunt vel diruendæ ; ſtante ſiquidèm ipſarum influxu , morbus conſtanter viget , aùt recrudeſcit, perfectamque curationem effugit. Morbus , i. e. ſerum effuſum & collectum evacuandum eſt. Organica labes , vel eſt primaria & ad cauſas pertinet , vel eſt ſecundaria & non tolli poteſt niſi ſublato morbo.

Removentur vel diruuntur cauſæ variis auxiliis cuicumque cauſarum ordini vel cuicumque ſpeciatìm cauſæ appropriatis , pari curâ attendendo tùm ad ſolida , tùm ad fluida ; evacuationes nempè ſuppreſſas revocando , nimias cohibendo ; obices , obſtructiones reſerando ; humores viſcoſos ſpiſſoſque diluendo ; fibras ſtrictas nimìs laxando , debilitatas verò vel laxátas firmando , roborando ; cet.

Medici ferè omnes etiàm famigeratiſſimi qui de hydrope ſcripſerunt , ad noſtra uſquè tempora , vanâ , præjudicatâ , perniciosâ opinione deluſi raptique , unanimi quasì conſenſu , potûs

cujuſcumque, in illo morbo, penitùs reſpuerunt uſum, invitis obſervationibus nonnullis ſparsìm apùd Auctores reperiundis de inſigni potûs efficaciâ in hydrope; invitis morbi phœnomenis, characteribus; invito clamore naturæ a labris quasì fugientem potum avidè captantis, & *Tantali* diros cruciatus ægerrimè ferentis (*a*). Errorem illum primus, ut puto, ſcriptis propugnavit *Meritiſſimus Bacher*, *Med. Pariſinus*, qui potûs in hydrope efficaciam & neceſſitatem, tùm ratiocinio, tùm experientiâ ſtabilivit (*b*). Quam doctrinam etiàm amplexi ſunt,

---

(*a*) Outre le tourment qu'on fait ſouffrir aux hydropiques, en les privant de la boiſſon, il eſt certain que cette privation, en augmentant leurs ſouffrances, les rend d'ailleurs triſtes & mélancoliques; qu'elle détermine, accélere & augmente la fiévre qui, par la continuation de ce régime, devient de plus en plus importante. Mais ces nouveaux ſymptômes s'accroiſſent encore ſi l'hydropiſie dépend de la criſpation & du ſpaſme des ſolides: alors il en réſulte néceſſairement une augmentation d'engorgement dans les parties nobles, qui rend la maladie incurable & en précipite la fin par les hémorragies, les inflammations & la gangrene, qui en ſont la ſuite preſqu'inévitable. Le régime ſec & échauffant n'a pu qu'augmenter tous ces accidens, ſi même il ne les a produits; & quoiqu'on ne puiſſe dire poſitivement que la boiſſon les eût prévenus & détournés, il eſt cependant démontré que c'eſt le ſeul moyen capable de produire cet effet; & qu'outre l'avantage de calmer & de diminuer les douleurs, avantage précieux, même dans le cas d'incurabilité de la maladie, elle a encore celui de concourir puiſſamment à la réſolution des engorgemens, en rendant les liqueurs plus uniformes, & de prévenir les criſpations & les deſſéchemens des ſolides, plus communs dans l'hydropiſie qu'on ne le penſe, & qui ont toujours les ſuites les plus funeſtes. *Recueil d'Obſervat. de Méd. des Hôpit. milit. par M. Richard de Hauteſierck, Chev. de l'Ordre du Roi, ancien premier Méd. des Armées de France*, &c. *tom.* 2, *p.* 365.

(*b*) L'ancienne erreur du régime ſec & de l'abſtinence de toute boiſſon, doit céder à l'évidence des faits & à la ſupériorité des raiſons qui établiſſent la méthode contraire. Je ne prétends pas enchérir ſur les preuves que M. *Bacher* a données à ce ſujet, &

& repetitis obſervationibus firmârunt præclari quamplurimi in arte viri. Poſitis igitur ponendis, i. e. humorum ſpiſſitudine & viſcoſitate, ipſorumque in circuitu lentore & remiſſione; ſiti intensâ, creſcente, &, in progreſſu, urente, intolerabilique; oris ſiccitate & ſcabritie; ſalivæ viſcoſitate; fibrarum rigiditate; ductuum vel vaſorum infarctu; oſtiorum glandularum, aliorumve emunctoriorum impermeabilitate; & ſimilibus; concedendus eſt potus conveniens (*c*),

---

qui ſont conſignées dans l'*expoſition des différens moyens uſités dans le traitement des hydropiques* (1). Mais en récapitulant ici les principaux ſymptômes qui accompagent cette maladie, & qui revendiquent la boiſſon comme ſoulagement & comme remède, je ne peux me diſpenſer d'inſiſter principalement ſur la ſoif ardente qui fatigue ces eſpeces de malades, & qui a paſſé en proverbe; ſur la ſéchereſſe de la bouche, la viſcoſité de la ſalive qui la ſuppoſe, la criſpation & l'imperméabilité des couloirs qui en ſont les ſuites, & qui ménacent des plus grands malheurs: ces ſymptômes joints au deſir ardent des hydropiques, prouvent la néceſſité de la boiſſon; l'indication eſt ſouvent preſſante; c'eſt le cri de la nature: mais elle l'eſt d'autant plus, que les ſolides ſont plus tendus, plus deſſéchés, les humeurs plus âcres, plus incendiées & plus épaiſſies; elle le ſeroit encore davantage, s'il étoit poſſible, quand, à quelqu'un de ces défauts, ſe joint, comme il n'eſt que trop commun, l'obſtruction d'un ou de pluſieurs viſceres. *idem, ibid. p.* 364.

(*c*) Par boiſſon convenable, on entend un liquide proportionné au degré d'action actuelle, ſoit qu'elle pêche par excès, ou par le défaut oppoſé; il faut en même-temps que cette boiſſon ſoit appropriée à l'eſpece de matiere morbifique engorgée ou obſtruente. Cette boiſſon doit donc varier à raiſon de la différence du degré d'action, & de la diverſe dyſcraſie des humeurs, non-ſeulement chez divers hydropiques, mais encore relativement au changement des degrés d'action qui ſe ſuccèdent chez le même individu. Il faut donc, ſuivant les circonſtances, des boiſſons rafraîchiſſantes, calmantes, adouciſſantes, aromatiques, ſpiritueuſes. *Bacher, Recherches ſur les Malad. chroniq. p.* 122.

---

(1) *Paris, chez Didot le jeune, quai des Auguſtins*, 1771.

humorum nempè ſolidorumque vitio analogus, & in largâ ſatìs quantitate, &, quantùm fieri poteſt, in primis morbi temporibus; ne, ſeriùs datus, fiat inanis; nàm in hoc certè valet illud adagium, *principiis obſta*, cet. Ingraveſcunt ſiquidèm de die in diem ſymptomata, functiones magìs ac magìs perturbantur, invertuntur, omniaque in pejus ruunt. Hæc methodus quandòque ſola ſufficit ad hydropem debellandum. Aſt minimus, iſque diureticus & ſtimulans, potus concedatur in hydrope a ſeri maximâ copiâ, a ſolidorum inertiâ, ab aquoſorum abuſu, & ſimilibus.

In hydrope, ob partium, organorum debilitatem, laxitatem primariam vel ſecundariam, rarò prodeſt venæ ſectio: hæc igitur ferè nunquàm apùd noſtrates inſtituitur, nec niſi cum a ſuppreſsâ quâdam evacuatione ſanguineâ producitur morbus, aut cum adeſt ſpaſmus vehemens & univerſalis, aut plethora (*d*), aut valida febris, & cautiſſimè. Anaſarcam, a ſuppreſsâ perſpiratione cum validâ cutis tenſione ſeu conſtrictione ſpaſmodicâ, pluriès venæ-ſectione ſolvit Peritiſſ. Monſpel. Clinicus D. *Farjon*.

Pluribus viis educi poſſunt hydropicorum aquæ; catharſi nimirùm, vomitu, urinis, ſudoribus, tandèm ferro ſivè operat. chirurg.

Cathartica tamen non tuta ſunt, quidquìd in contrarium protulerint Medici plurimi non

(*d*) De utilitate venæ-ſectionis in hydrope cum plethorâ, legi merentur obſervationes duæ, in opere jàm citato illuſtriſſ. D. *Richard de Hauteſierck*, conſignatæ, *tom.* 2, *pp.* 418, 420.

dubiæ famæ : & certè debitos ultrà limites prætergreſſus eſt Magnus *Sydenhamius*, dùm draſticorum efficaciam, in aquis hydropicorum educendis, ſummis laudibus extulit: nàm, cum pace tanti viri, putandum & dicendum eſt quòd ſi pluriès ipſi ſucceſſerit hæc methodus, illud tribuendum ſit, & infrequenti cuidam circumſtantiarum concurſui, & ægrotantium ſuæ curæ commiſſorum peculiari idioſyncraſiæ, cet. Verùm cathartica aſcitem non ſempèr curant, ut optimè annotat *Williſius*; &, ſi diutiùs eiſdem inſiſtitur, incurabilem reddunt; hinc ut neceſſe fuerit, pro hoc morbo ſanando, ad alia remediorum genera recurſum habere. Prætereà, circà eorum uſum, Auctores inter ſe valdè diſcrepant. Experientiâ igitùr, auctoritatibus & ratiocinio fretus, fidenter cenſeo ab illis eſſe abſtinendum; *dùm enìm*, inquit ſagaciſſimus *Piquerus*, *aquas educunt*, *naturam irritant & laceſſendo debilitant uſquè adeò ùt novam aquarum generationem*, *indèque morbi augmentum certè promoveant.* Si in aſcite à cathartico dato plùs abdomen intumeſcat, funeſtum expecta eventum.

Idem judicium ferendum de emeticis; ipſorum etenìm utilitas, tùm apùd noſtrates, tùm apùd Europæos, conſtanti experientiâ non firmatur : ideòque in præſcribendis illis, ſicùt & catharticis, valdè circumſpecti ſunt Peruviani Medici.

Licèt ad ſudores non proclives ſint hydopici, & exindè evacuationes quæ per cutis organa perſpiratoria fiunt parùm ipſis videantur con-

venire, attamen quandòque & cum ſucceſſu in hydrope adhibita fuerunt tàm extùs, quàm intùs, diaphoretica : præſcribi poſſunt igitùr, cum nempè vel a ſuppreſsâ perſpiratione fit hydrops, vel a repercuſsâ quâdam eruptione cutaneâ, ſcabie videlicèt, herpete, cet. Curioſam admodùm & utilem, in *noſologiâ* ſuâ, refert eximius *Sauvageſius* obſervationem quam habuit ab illuſtriſſ. Lycæi Monſpel. Profeſſore D. *Brouſſonet*, circà hydropem anaſarcam à ſuppreſſione tranſpirationis ortum, ex decubitu ſuper ſtratum in loco humido; quam ut curaret, juſſit ſagaciſſim. hic Prof. ut calidis linteis perfricaretur æger, ut panibus mox è furno extractis cooperiretur, pro potu biberet decoctum calidum radicis ruſci; & hâc methodo, intrà biduùm redintegratâ perſpiratione, evanuit anaſarca. (*e*). Bis in Noſocomio Monſpelienſi vidit idem *Sauvageſius*, à ſuppreſsâ ſcábie aſcitem ſuperveniſſe, qui, fruſtrà tentatis cæteris auxiliis, ſanatus eſt aſſumptâ ſcabioſi tunicâ, undè repullulavit ſcabies, & aſcites evanuit.

Omnibus præcellunt diuretica, non ſecuriori namque viâ judicatur hydrops, quàm per urinas : prætereà hæc corpus minus turbant quàm purgantia, ægroſque non tàm debilitant; & ipſe *Sydenhamius* emeticorum ac draſticorum propugnator, diuretica debilibus, mulieribuſque hyſtericis felici cum ſucceſſu exhibuit.

Paracentheſis quæ per totum orbem, in aquis

(*e*) *Noſol. meth. &c. claſſ. X, tom. 3, par. 2.*

hydropicorum educendis, frequentiſſimè adhibetur, cùm in Peruviâ, ſicùt & alibì, recidivas plerùmque faciat, dubium dici debet auxilium, oculatiſſimis tantùm in arte viris mittendum. Nàm, ùt ritè ſuccedat hæc operatio, debet inſtitui & morbi initio, & firmis atque illæſis organis, & ſtantibus viribus, cet. Quæ cautelæ tyronis adhucdùm expertis perſpicaciam effugiunt. « Paracenteſis adminiſtratio, haùd ſæpiùs morbum curat, ex *Williſio*, quàm patientem interimit; quapropter ſummâ cautione opus eſt cujuſmodi affectis & quo morbi tempore adhiberi debet. Cachecticis, & diù invaletudinariis, in quibus viſcerum conformatio & temperies prorsùs vitiantur, fruſtrà erit ex aqualiculo perforato lymphas elutriari; nàm exindè ſtatìm ſpiritus fatiſcunt, atque vires exolvuntur; quìn & propèdiem humoris morbifici nova illuvies ſuccedit (*f*). » Quod de paracenteſi judicium lucidiùs etiam explanatur ex Clariſſ. *Heiſtero*, his verbis: « etiamsì autem, ùt nil diſſimulemus, plerique ferè hydropici, operationem illam (paracenteſim) experti, experientiâ teſte, emoriuntur; tamen id non tàm operationi, quàm potiùs aut cunctationi, ægrorumque infirmitati, aut viſceribus graviter nimis corruptis aut exeſis tribuendum eſt. Poſſe enìm hydropicos, eoſdemque nec celeriter nimis a noxâ iſtâ oppreſſos, nec viribus planè deſtitutos, neque ab intùs collectis humoribus corruptis quoàd viſcera læ-

(*f*) *Williſius, de medicam. operat. in hum. corp. ſect. 2, cap. 3.*

ſos, præſertìm ſi ætate etiàm non adeò grandes, feliciter admodùm per inſtitutam in abdomine paracenteſin aliquandò curari, frequens rerùm uſus docuit. Igitùr ſi applicata per aliquot ſeptimanas victûs ratio, & medicamenta convenientia, nil omninò ad reſtituendum hydropicum proficiunt, properandùm utiquè ad hanc operationem eſſe exiſtimo, ne ſcilicèt ægri vires ad ſuſtinendam hanc curationem neceſſariæ ſenſìm abſumantur, neve inteſtina ac reliqua viſcera fortè ab intùs hæreſcentibus humoribus vitioſis corrumpantur. Contrà verò ſatiùs utiquè videtur ab operatione abſtinere, ſicùt & in hydropicis quos non paulatìm, ut fieri aliàs ſuevit, ſed celeriter nimis malum iſtud invaſit: In his enìm vas aliquod lymphaticum grande diſruptum eſſe, non ſinè ratione conjicitur (*g*). » Sìc *Heiſterus* poſt *Celſum*, *Cœlium Aurelianum*, *Cabrolium*, *Bontium*, & cùm ferè omnibus gravioribus auctoribus. Interìm non ab operatione tantùm chirurgicâ, ſed & vel maximè à medicamentis adversùs hydropem valentibus, nec-non ab accuratâ vitæ victûſque ratione, ſanitatis præſidia petenda ſunt; hydrops enìm, inquit *Heiſterus*, ſolâ paracenteſi non facilè curatur, ſed medicamenta alia ſimùl & poſteà ſunt uſurpanda, nàm, ùt *Celſus* jàm dixit, *emiſſus humor non ſanat*, *ſed tantùm Medicinæ locum facit*. Quandòque non ad ſanitatem ipſam abdominis & perfectam curationem inſti-

---

(*g*) *Heiſteri inſtitut. Chirurg. tom.* 2, *p.* 703.

tuitur paracentesis ; sed tantùm ùt miserrimi cruciatus atque præcordiorum anxietates, quibus haùd rarò vehementer anguntur ægroti in progressu morbi, mitigentur, sed quàm periculosa sit hæc methodus facilè deducitur ex suprà dictis.

Scarificationes ad extremas partes hydropicorum institutæ gangrænam inducunt in Peruviâ; illud quoquè hìc, Monspelii nimirùm, observavi, ægros hydrope detentos invisens cum dilectissimo amico meo D. *René*, D. M. idèm agunt vesicantia ab empiricis valdè decantata & sæpissimè admota, a peritis verò & cautis clinicis penitùs rejecta & reformidata, « Vesicatoria autem, cruribus & tibiis, ubi cutis in magnam molem fuerit protensa, ad aquas scilicèt hoc pacto educendas, ab empiricis applicari solita; genus sunt medicationis periculosum, calorem enìm naturalem jàm fermè aquis obrutum, deficientibus itèm spiritibus animalibus, omninò extingunt, & gangrænam plùs satìs in hoc casu familiarem, sæpè numerò invitant. Etenìm vulnus vel levissimum in hydropicorum carnibus, maximè in membro pendente, sanatu difficillimum est : quoniàm ipsa carnium substantia his in partibus usquè adeò irrigua est & scatens latice, ut datâ quâcumque portâ, continuò cursu prorumpat humor, a quò vulneris conglutinatio impeditur » (*Sydenhamius.*) Idem testatur *Willisius*. Jàmque dixerat Medicinæ Parens; *aquâ intercutem laborantibus, exorta in corpore ulcera, non facilè sanantur* (*h*).

(*h*) *Hipp. aphorism. sect.* 6, *aph.* 8.

Sublatâ

Sublatâ morbi causâ ; evacuatis aquis effusis ; fibrarum , partium robur , vires , elaterium , organorumque functiones restituuntur , & penitùs fugantur morbi reliquiæ ac præcaventur recidivæ diætâ rectè ordinatâ. Spiret æger , quantùm fieri poterit , aërem purum , siccum , temperatum ; aut saltèm auræ frigidioris vel humidioris , nocturnò præsertim tempore , perniciosum influxum dimoveat : indumentis quæ calorem nativum foveant , rectè cooperiatur : vescatur alimenta sicca , euchyma , coctu facillima : potum convenientem & salubrem assumat : exercitio moderato , equitatione , curru vectione , navigatione , frictionibus , *spleniis* utatur : intermixtis etiàm , si requiritur , levioribus tonicis , roborantibus , cet. Tandem omnes omninò adimpleantur indicationes quæ corpus ad mediocrem & debitum energiæ tenorem revocare possunt.

CAPUT SEXTUM.

De Cancro.

TOT inter infortunia quæ humanum torquent genus , nullum est forsàn quod tantis rationibus omnem medentis attentionem & solertiam exigat , quàm horrendum illud malum cancri nomine donatum , cujus infensissimo imperio potissimùm subjicitur amabilior dicti generis species , sequior nempè sexus.

Ubi primùm Medicinæ penetralia adivi, auditis ægrotantium cancro laborantium clamoribus, & eorum misertus, confestim excogitavi remedium expiscari quo certò vel & ipsum domare morbum, vel crudeles ejus effectus lenire valerem : in hunc finem priscorum opera perlegi, ast eandem in omnibus doctrinam, eandem, ut ità dicam verborum seriem in singulis inveni, nihilque ex his deducere potui quod reapsè votis meis responderet. Neoterici diversas finxerunt hypotheses quibus cancri naturam determinare voluerunt : aliis acidam corrosivam in illo substantiam agnoscere placuit, aliis alcalescentem causticam, aliis putredinosum principium cum acido rodente, cet. Dein triplex naturæ regnum omni curâ perscrutati sunt, quò auxilium ad dirum hunc hostem superandum eruerent; & licèt nonnulla nova remedia in lucem prodiderint, qualia sunt v. g. ex vegetabilibus, cicuta, atropa, hyosciamus, phytolacca; ex animalibus, millepedes, viperæ, cet. Ex minerali regno, mercurius seu argentum vivum, aquila alba seu mercurius dulcis, sublimatum corrosivum, cet. Cum hæc omnia dubii & minimè constantis sint effectûs, his artis limites non fuerunt prolati.

Undenàm autem procedat cancer, quibus causis promoveatur & quo processu evolvatur, nunc enucleandum venit.

Lympham chemicæ perscrutationes demonstrârunt gluten esse animale ex aquâ, oleo, sale marino, & quâdam materiâ indissolubili compositum, cujus singularis proprietas est actione

ignis, ſeu calore, ſpiſſeſcere. Phyſiologia nos docet etiàm, quòd præ omnibus humani corporis humoribus lympha vaſorum actioni ſubjiciatur, undè majorem hæc elaborationem patitur, minorique partium hætherogenearum & ſalium ſtimulantium quantitate conſtat, utiquè putridæ fermentationi non tàm obnoxia. Ex his deduci debet quòd lympha, quandiù legibus circulationis obſequitur, nullam in œconomiâ animali movere poteſt perturbationem; cum verò à quâlibet causâ detinetur, motum fluiditatis progreſſivum amittit, & coagulatur, dùm partes organicæ amittunt etiàm organicam vim.

Quâcumque de causâ igitur lympha in quâvis corporis parte congeſta ſit, primaria modificatio cujus ſit capax eſt coagulatio, fluiditatis motui oppoſita. Ab ejus verò congerie ceſsìm tumor ſcirrhi nomine cognitus efficitur. Tumor iſte, temporis decurſu, ſensìm augetur, doloris, inflammationis, ac caloris expers, coloremque naturalem ſervans: hoc modo lympha, per multos annos, ſtagnans in ſchirro manet, quìn ullùm malignitatis ſignum largiatur. Aſt, in progreſſu, humor congeſtus labefactatur; principium ejus oleoſum, phlogiſticum evolvitur, &, tùm ipſius actione, tùm ſolutione ſpontaneâ, tùm aliâ causâ, moleculæ congeſtæ, diutiùs ſtagnatæ, putridam alcaleſcentiam acquirunt (*i*),

---

(*i*) Putridæ degenerationis theoria, abſtruſa ſanè materies, adhucdùm latet; de illâ ſiquidèm valdè diſcrepant auctores inter ſe: ejus attamen perfecta enucleatio abſcondita nonnulla œco-

in saniem tetram, rodentem, virulentam resolvuntur, & cancrum pariunt. Sic traditur generalior idea scirrhi & ejus degenerationis in cancrum.

Lympham in scirrho congestam fomitem esse cancri probant etiàm satis chemica experimenta in cancrosis partibus tentata. Abscissam cancrosam mammam, & in tres partes divisam, in aquæ parte unâ decoxit Clariss. *Fajet* (*ut videre est in Actis Regiæ Chirurg. Acad. Paris. tom.* 1, *pag.* 681 *& seq.*) Observavitque, indè exurgere spumam densam, albescentem, lymphæ vel albumini ovorum coagulatis planè similem. Cùm prætereà in jusculo ex illâ decoctione residuo, nec gelatinosos succos, nec substantias alias detexerit (*k*), conclusit lym-

---

nomiæ animalis, in statu morboso præprimìs, arcana enodaret. Quasdam in hâc caligine scintillas spargere forsàn auderem, perspicacissimorum quorumdam tùm chemicorum, tùm clinicorum indefessis scrutationibus nixus; sed nec datur locus, nec sinit tempus. Hoc unum, cùm meritissimo Auctore dissertationis chem. *de fermentatione* in hoc celeberr. Liceo propug. à D. *Jeze*, proferre sufficiet. *Per putrefactionis laborem essentialiter & radicitùs destruitur textus partium cujuscunque corporis organisati : partes ejus verè constitutivæ difflantur, invertuntur; indèque exurgunt, extricantur principia nova vel saltèm nondùm adhùc conspicua..... Hæ mutationes autem fiunt in corporibus tùm vegetabilibus, tùm animalibus, quandò, casu quocumque vel fortuito vel necessario, ab ipsis principium vitale, vel vegetativum, quod organisationis cujuslibet vinculum efformat, diffluit, effugit, in auras elabitur.*

(*k*) « Ces expériences concouroient donc à nous prouver que la lymphe dominoit dans la tumeur. Je voulois de plus m'assurer par la coction, comme a fait M. *Du Fouart*, si la lymphe n'étoit point mêlée avec des sucs gélatineux, & même avec d'autres substances. Le bouillon ne donna aucune marque certaine de la présence de ces sucs; il ne put se figer; il resta très-fluide ». *Mémoire sur une tumeur chancreuse à la mammelle, par M. Faget.*

pham, in hoc tumore, cancri causam eamque unicam exstitisse. Idem judicium, post repetitas indagationes, tulerunt solertissimi viri DD. *de la Peyronie*, *Petit*, *Quesnay*, *Bouquet* (*l*).

Ex his conjicio; 1°. Rudimentum cancri primarium esse tumorem durum, in glandulis efformatum, originem habens à supra dicto humore lymphatico; quem tumorem appellârunt scirrhum omnis ævi Medici. 2°. Veras tamen inter cancrum & scirrhum observari differentias (*m*).

In scirrho, præsertìm inveterato, quem nec tutò exstirpandi, nec resolvendi ulla certa spes est, quandiù tumor indolens manet, congruo tantùm vitæ regimine præscripto, à remediis prorsùs abstinere præstat; etenìm, ait peritissimus *Bordeu*, ex unâ parte, æger plures annos, absquè gravi incommodo, cum hoc tumore

---

Idem auctor refert deìn experimenta quibus humoris cancrosi ad alcalescentiam proclivitatem comperit. Hæc sunt ejus verba. « Je fis le lendemain différentes épreuves sur le bouillon, qui, n'ayant laissé aucun vestige d'acidité, ni sur le cuivre, ni sur le papier bleu, avoit donné au sirop de violette une couleur verte fort sensible. Le suc exprimé de la tumeur produisit pareil effet; preuve bien sensible de l'excessive tendance qu'avoient les humeurs contenues dans le cancer, à devenir alcalescentes ». *Ibid.*

(*l*) Vid. *Acta Regiæ Chirurg. Acad. Paris*, *tom.* I.

(*m*) In scirrho, lymphaticus humor, licet intrà textum glandularum stagnans sit, legibus circulationis orbetur, vel statìm minùs obsequatur, & in tumorem accrescat; naturales tamen suas servat qualitates: dùm verò cancrosa lues evolvitur, hæ lymphæ qualitates immutantur, depravantur; organica quoquè partium structura destruitur, nec potest refici, cet. Hìnc cancer incipit ubì signa degenerationis, seu alcalescentis putrefactionis, in scirrho, exordium ducunt.

ſcirrhoſo vivere poteſt; dùm, ex alterâ parte, metuendum ne remedia reſolventia, humores commovendo, nervos ſtimulando, ſcirrhum in cancrum mutent, ægrique letum præcipitent *(n)*. Hanc doctrinam jàm pòſuerat *Hippocrates*, dicens, *quibuſcumque occulti cancri fiunt, eos non curare meliùs eſt: ſi enìm curantur, citiùs moriuntur; ſi verò non curentur, multum tempus perdurant* (o). Binas utiles valdè mecum, pro suâ amicitiâ, communicavit obſervationes clariſſimus D. *René*, de tumoribus duobus ſcirrhoſis jàm inveteratis, abſque tamen gravioribus ſymptomatibus, qui cùm, invitis hujus Doctoris monitis, invitâ funeſtâ ab ipſo prolatâ & ad ægros nunciatâ prognoſi, imperiti cujuſdam Chirurgi ſuaſu, extùs topicis & ſimùl intùs æſtuantibus validiſque reſolventibus medicaminibus debellati fuerint, mox in diros & lethales cancros abierunt.

Licèt autèm in quâvis corporis parte lympha ſtagnari poſſit; in mammis & utero nihilominùs faciliùs congeritur, magnus ênìm eſt uteri cùm mammis conſenſus: hìnc fiunt cancer mammarius & cancer uterinus, de quibus tantùm, cùm in Limano climate frequentiùs obſerventur, ſeorſim agam.

A duplici humore in mammis tumores efformari valent; vel à lacte, tempore nimirùm lactationis; vel à lymphâ, ut dictum fuit.

(*n*) *Bordeu, Diſſert. de tumor. ſcroph.*
(*o*) Aphoriſmorum ſect. 6, aph. 38.

Prava, in utroque caſu, remediorum miniſtratio, præter alias cauſas, cancrum promovere poteſt. Si tumor in mammis à lacte productus quinto aùt ſexto die non reſolvatur, timendum ne in ſuppurationem abeat, vel indureſcat & ſcirrhum, in cancrum poſtremò migraturum, producat.

A plurimis cauſis natales ducere poteſt morbus hic, quales nempè ſunt incuria nutricum quæ per longum tempus lac in organo mammario ſinunt accumulari, alimenta ſucculenta nimis & incraſſantia, animi pathemata (*p*), aëris intemperies, attritus, cet. Sed harum pleniorem inveſtigationem conſultus prætermitto, ad therapeïamque Limenſem propero pede accedo.

Noſtrates affectæ mammæ apponunt cataplaſma ex micâ panis, aùt eam inungunt linimento ex oleo roſaceo vel oleo lumbricorum; &, ſi dolor, ardor, calor, ceteraque phlogoſim minantia ſigna urgent; ſanguinem mittunt. Hâc methodo, ut ſæpiſſimè obſervavi, tumores ad

(*p*) Melancholiæ & ſimilibus animi pathematibus noſtrates, tùm propriis moribus, tùm præjudicatarum quarumdam opinionum influxu, imperio, valdè proni ſunt. His præcipuè afficiuntur mulieres mente timidiori, exquiſitiori ſenſibilitate & organis debilioribus præditæ; undè ipſarum ad cancrum diſpoſitio, proclivitas; relationem enim ſummam & mirabilem adeſſe inter melancholicos affectus & viru cancroſum ſtabiliunt non ſolùm antiquorum mens & doctrina, ſed eximiæ nonnullæ recentiorum obſervationes, inter quas non infimum tenet locum caſus ſequens ab illuſtriſſimo Monſpel. Profeſ. D. *Brouſſonnet*, in prælectionibus ſuis Academicis de operationibus Medico-Chirurgicis, relatus, ut ab uno ex auditoribus accepi. Nobilem vidit virginem peritiſſimus ille in arte magiſter, quæ, de inferis audito ſermone, terrore fuit adeò perculſa, ut, ruptâ ſuis ex papillis unâ, viſcoſus ac glutinoſus efflueret humor, cancrique tandem omnia patieretur præludia, quæ veneſectione ac ſemicupiis diſcuſſa fuere.

ſuppurationem putredinemve tranſeunt. Meliorem exitum, reſolutionem putà, obtinui non ſemèl, dùm, ex conſilio *Mercati* & *van-Swietenii*, mammam ad vaporem aquæ calidæ exponere & unguento ex oleo amigdalarum dulcium, ſpermate ceti & cerâ albâ confecto illinire juſſi; non neglectis interim auxiliis internis, quæ lactis per ſuos canales liberum circuitum movere, aùt hunc eundem humorem aliâ & congruâ viâ educere poſſunt. Hæc apprimè ſuccedit therapeïa quandò mobilitate quâdam adhùc donatur humor & ejus congeſtio, ſtaſis, nondùm perfectè abſolvitur.

Si verò duritiem tumor contraxerit, vel ſpontè, vel reſolventibus intempeſtivè admotis; in ejus curatione, rejectâ penitùs antiquorum & recentiorum nonnullorum methodo, rejectis ſcilicet topicis quibuſlibet medicaminibus, quæ putredini in congeſto lacteo humore denudandæ, evolvendæ duntaxàt idonea ſunt; ad interna diluentia & levitèr aperientia confugiendum eſt. Tunc juſcula ex vitulo cichoreata multùm conferunt, ſaponacea tunc etiàm, ſed cautè, miniſtranda, ſicùt & varia alia ex diureticis, reſolventibus, incidentibus ſelectivè deſumpta.

Aſt ubi lympha concrevit in mammis ad duritiem scirrhoſam, quam tumoris ſpeciem *Zaratanes* nuncupant noſtrates; Limani Medici, propriis viribus diffidentes & de artis decore atque præſtantiâ minùs ſolliciti, opus curationis integrum tradunt Chirurgis qui, admotis medicaminibus topicis, indurati tumoris extractionem tentare non dubitant. Verùm gravem

& periculoſam ut plurimùm fieri hanc operationem experientia quotidiana demonſtrat; &, quotiès miniſtraretur, totiès viderunt & faſſi ſunt clinici, toties ipſemet vidi & profiteor, vel in cancrum partem abſciſſam abire, vel duritiem renaſci (*q*).

In affectûs hujus curatione, omni ſolertiâ niti debent Medici ut lymphæ congeſtæ degenerationem removeant; obſtando ne humor ille motum inteſtinum ſubeat, alcaleſcentiam contrahat & in cancrum migret. Ablegatâ igitùr, ùt jàm ſuprà monui, topicorum applicatione; ad interna medicamina quæ lympham congeſtam & induratam reſolvendi, attenuandi, diluendi virtute polleant, quàm citiſſimè fieri poterit, confugiendum. Alcalia fixa tùm vegetabilia, tùm mineralia, tunc commendantur; hæc lympham attenuant ac reſolvunt, prætereàque virtute pollent antiputridâ experimentis illuſtriſſimi *Pringle* confirmatâ; fractâ tamen doſi propinentur ſalia illa, ab uno ſcilicet grano ad plura, ſenſìm & cautè procedendo; noſtris etiàm fervidis in regionibus, humorum ſpiſſatio & indigenarum evecta ſenſibilitas requirunt ut hæc medicamenta in liquore aliquo

(*q*) Domina *De Rodrigués* Limana laborabat duritie mammosâ quæ ſoleter extirpata fuit à perito Chirurgo *De Portalés*: anno tamen ſequenti repullulavit tumor, quem iterùm extraxit expertus Chirurgus *De Mendoſa*

« Sanè verò, inquit *Stahlius*, ne ipſa quidèm exſectio ſcirrhoſi noduli, adhùc quantumcunquè velutì ſuperficialis, exhaurit hic ità univerſum negotium, ùt quoquo modo omne periculum in ſolidum ſublatum eſſe indè ſperare ſit integrum, nedùm confidere». *Theor. Med vera p.* 999.

mucilaginoſo aut in vituli juſculo miniſtrentur. Saponaceorum cum ſulphure mixtionis vim & efficaciam prædicat clariſſ. Med. Paris, D. *Dupré*, in ſuo perutili tractatu *De Cancro*. Ex combinatione putaminum ovorum cum vino exurgit medicamen quoddam ſat compoſitum cujus virtus reſolvens, in hoc affectu proficua, proclamatur (*r*). Valdè proſunt etiàm aquæ minerales : hæ pluribus in Peruviæ locis ſcatent, attamen, medicorum incuriâ, nullius aùt admodùm rariſſimi uſûs ſunt. Interìm partem affectam molliter habere, illamque panno coccineo, aut goſſipio induere & omni attritu tueri oportet.

Ubi ſcirrhoſa durities à preſſione, attritu, aut aliâ ſimili causâ exordium ducit; lac caprinum, præſertìm ex caprâ quæ cicutâ veſcatur mulſum, maximè prodeſt, referente anglo medico clariſſ. *Barrows*.

Si verò opportunioribus auxiliis ſcirrhus non cedat; ſi, in eo, pruritus, dolor, &, per intervalla, ſenſus lancinans, pungens ac urens perſentiantur; ſi coloris naturalis jàm fiat mutatio in rubellum, purpureum, cæruleum, lividum, atrumve; ad cancrum talem ſcirrhum properanter tendere & periculum minari dignoſcetur.

In pejus autem ruiturum fore cancrum certò deducetur, nonſolùm ex organi læſi præſtantiâ, ſed ex morbi eſſentiâ & progreſſibus, ex

---

(*r*) Vid. *Diarium Med. Paris*, *ann.* 1770.

humorum corruptelâ, cet. Nullam enim curationis ſpem admittit cancer, niſi ſit recens & in ſuperficie poſitus, nec debent prætereà deſtrui radicitùs partium ſtructura, nec inquinari humores, nec rodi & infimari nimis vitale vinculum, cet.

« Ubì recens cancer eſt, inquit *Lommius*, neque adhucdùm aliquo in membro vetuſtate penitùs inſedit, curationis aliquam viam præbet, quùm verò is inveteravit, aut penitùs etiàm inhæreſcit, nullâ Medicinâ vincitur, magìſque ſi ſimùl etiàm ulcus acceſſit. Sed & curationibus magìs laceſſitur, quàm juvatur : nàm ſi ferro quis aduſſit, multò magìs id tùm concitatur efferaturque, & exitii cauſam certi præbet. Tùm etiàm etſi ſcalpello exciſum eſt, tamen poſt inductam cicatricem revertit, creſcitque donec vitam adimat *(s)* ». In operatione igitùr chirurgicâ, ſeu exciſione, minimè fidendum. « Quam plurimos ejuſmodi in fœminis vidi, verum cancrum exprimentes, tàm integros, duritie, lividis puſtulis, ardore levi, ſaltèm moleſtantes; quàm poſteà exulceratos ſtirias carneas protrudentes, labia tumida, inverſa, proferentes, cruorem continuò reddentes, diù excruciantes, atque etsì radicitûs in aliquibus ad coſtas uſquè amputarentur, rursûm repullulantes, tandèmque mortem adferentes » (*Platerus*) *(t)*. Ex his & famigeratiſſimorum auc-

(*s*) *Medicinal. obſerv. lib.* 2. *p.* 272.
(*t*) *Obſervat. lib.* 2, *p.* 506.

torum obſervationibus conjiciendum eſt, quòd temerariè admodûm ſe gerant & periculoſæ plenum opus aleæ ſuſcipiant, qui cancros præcidere non dubitant; cùm ne ipſum nodulum cancroſum ſecare tutum ſit. Audiamus enim, in hoc, magnum *Stahlium*; « quod autem, ait, chirurgicam plenariam exſtirpationem attinet, reddit certè etiàm hanc ipſam (ſi vel maximè operatio reliqua ad amuſsim feliciter ſuccedat) tamen difficillimam duplex periculum, ipſius experientiæ teſtimonio luculento admodùm familiare, & modo non ſolemne; nempè 1°. materiæ ipſius genius verè fermentativus; cujus ſi quidquàm adhùc in parte integrâ manente reſiduum reſtet, nihil actum eſt reliquâ totâ operoſâ reſectione; dùm hoc relictum ità verum fermentum reliquam ejuſdem generis corruptelam non ſolùm certò iterùm propaget, ſed etiàm nominatìm per partes pectoris ſimpliciter potiùs carnoſas muſculoſas, jàm ſimpliciùs atque ſinceriùs putreſcentem ſeu ſphaceloſam: undè etiàm in hanc charybdin projecti patientes dehìnc minimo communiter temporis ſpatio penitùs intereunt. 2°. Venit hìc omninò in conſiderationem, utùt erronea penitùs, interìm tamen adſueſcens, pertinacia illa, ad certam partem congerendi, imò cum ſummâ contentione conſtringendi humores. Undè exſtirpatâ etiàm unâ mammâ, non ità raro etiàm in alterâ oriuntur pares ſtaſes; & quidèm citiùs » cet. (*v*).

(*v*) *Theor. Med. vera, p.* 998.

At quotiescunquè, ritè deductis indicationibus, operatio tanquàm damnosa rejicienda venit, ad alia tàm interna quàm externa auxilia recurrendum, & finè morâ; cum enim morbus altiores egit radices, cum latiùs diffunditur humorum corruptio, tunc vana est ars, nullaque salutis spes superest. « Verùm, inquit illustrissimus *Bordeu*, cum scirrhus, spontaneâ humorum fermentatione, vel aliá de causâ, in ulcus cancrosum degeneraverit, tunc remedia quæ in priori statu inutilia imò & noxia fuissent, in isto necessaria veniunt; æger enìm, ob ulceris resorptam continuò saniem reliquos corporis humores inficientem, mox inevitabili fato succumbet : idcircò, cùm nulla ab expectanti medicinâ longioris vitæ spes supersit, remedia, quoàd fieri potest, humorum corruptioni & ulceris ulteriori progressui obsistentia tentare convenit, quò vita paulò longiùs protrahatur (*x*) ».

In cancro ulcerato valdè commendatur unguentum ranarum lege sequenti paratum. Excipe 20 ranas quas extinctas aut vivas butiro recenti aut pinguedine Anatis involves, quantùm sit satìs, easque sic in ollam vitreatam multis foraminibus in fundo excavatam projicies, quam sanè in alteram capaciorem immites, &, per partem ejus supernam, ignem, facto priùs, ex luto, cooperimento, appones, donec butirum & ranas satìs superque in majus vas eliquari comperias; posteà verò, separatâ pin-

(*x*) *Dissert. de tumor. scroph.*

guedine, ranas comburi permittes, donec in pulverem commutari facilè poſſint. Quo facto, ex ranarum butiro ſolo vel cum cerâ, vel in mortario plumbeo agitato, linimentum parabis. Hujus remedii efficaciam tùm priſcorum tùm recentiorum probare videtur conſenſus (y). Non minoris erit virtutis illud linimentum, juxtà eoſdem auctores, ſi huic addantur pulveres cancrorum & limacum.

Saponis in lacte ſoluti, additis ſuccis belladonæ & dulcamaræ, ad partem cancroſam applicatio magnoperè laudatur. Linimentum confectum ex oleo lini, cerâ & opii tincturâ ut novum & mirabile anti-cancroſum effertur in diario Med. Pariſ. pro menſe Maii anni 1786. cicutæ (ʒ) vim antiſcepticam, anticancroſam, multis encomiis celebravit clariſſimus Viennenſis Medicus *Storck*; ſed cùm non æquè ſuccedat hæc planta in omnibus regionibus (*a*),

(*y*) *Galenus ſimp. lib.* 2°. — *Martinus Akakia, celeb. prof. Pariſ. de morb. mul. lib.* 1°. — *Lud. Mercatus hiſp. Archiater, de mulier. affectib. lib.* 1°. — *Riverii obſerv.* — *Dupré, Traité du Cancer, tom.* 1.

(ʒ) Conium maculatum *Linnæi.*

(*a*) Clariſſimus Dom. *de Canibel*, Gaditani Regii convictorii moderator Regius, inefficaciam cicutæ expertus mihi benevolè teſtatus eſt. Idem accepi à celeberrimis quibuſdam Monſpelienſibus Medicis.

« Extracti cicutæ uſu ſcirrhos innumeroſque alios morbos ferè inſanabiles deſtructos fuiſſe aſſeritur. Sanè quidèm ſtupendum nobis videri debet tot & tantos mirabiles ac fauſtos effectus ab extracto cicutæ productos decantari; cum in noſtro climate, invitis innumeris medicorum optimæ notæ experimentis, nullum felicem ſucceſſum habuerit. Honeſta virgo annorum ætatis 39 ſcirrho in utero laborans per ſex menſes, libram unam extracti cicutæ ſumpſit, malo ſemper renitente. Cicuta ad octo libras & ampliùs in magno Noſo-

ideòque de ejus præſtantiâ valdè diſſentiant inter ſe clinici, hanc inter dubiæ virtutis remedia annumerandam eſſe cenſeo. *Jàm vellem quidem*, inquit illuſtriſſimus *Vogel*, *ut cicutam ex periculis meis dilaudare hoc loco poſſem, niſi Medicos tàm ſæpè ut me ipſum jàm deſtituiſſet, quin & lugubres effectus in corporibus nonnullis edidiſſet* (*b*). Idem judicium ferendum de ſolano, aconito, belladoná & aliis venenatis vegetabilibus; quamvìs Doctor *Albertius* tanquàm

---

comio hujuſce urbis duodeviginti abhìnc menſibus uſurpata, ut cancris & ſcirrhis laborantes ad ſanitatem revocarentur, obiit major pars ægrorum, cæteri languent, nemo ſanitatem recuperavit, cet.... Mulier quadragenaria, florido colore ac corpore benè conſtituto, in utero correpta fuit cancro; conſilio oculatiſſimi æſculapii *Antonii Petit*, de cicutâ noſtrate abſquè ullo ſucceſſù uſa eſt. Medico mirante culpam cicutæ in clima transfert. Ad expertiſſimum & ſummè perſpicacem D. *Storck*, litteras mittit, & ab eo quantitatem extracti magnam accipit, quæ non feliciùs ceſſit, ægraque haud multò poſt, ſua concluſit fata ». cet. *Quæſt. Med. Pariſiis propugn. à D.* Andry; *preſide inclyto viro D.* Lemonnier, *Regis conſil & Med. ordinario-primario; die* 22 *menſ. Decemb. anni* 1763 *: ſub h. v.* An cancer ulceratus cicutam eludat?

» Mais il faut avouer que nous ne ſommes pas plus heureux que les Anglois, & que ſi la ciguë n'a pas répondu en Angleterre aux éloges qu'on lui donne en Allemagne, ſes effets ont encore été moins marqués en France. Elle a réuſſi quelquefois comme remède palliatif; elle a ramolli, & même, à ce qu'on dit, fait diſparoître des tumeurs ſquirreuſes, mais on eſt encore à en attendre une guériſon complette du cancer ». *Med. domeſt. tom.* 3, *pag.* 347, *ad notam traductoris.*

« L'efficacité tant vantée de la ciguë, paroît s'être diſſipée dans les airs avec les cris de ſon prôneur. A peine aujourd'hui trouveroit-on, dans l'Europe entiere, quelque juſte appréciateur des choſes, qui n'ait ôté ſa confiance à ce remède, ſi ce n'eſt ſon inventeur, &c..... Enfin, M. le Docteur *Andrée* la reprouve, aſſurant, d'après un aſſez grand nombre d'expériences, que non-ſeulement elle ne guérit point le cancer, mais même qu'elle tourmente le malade en pure perte, &c. *Peyrilhe, Diſſert. Académiq. ſur le cancer*, *pp.* 78, 79.

(*b*) *Acad. prælect. de cognoſcend. & curand. præcip. corp. hum. affectibus; part.* 2, *p.* 322.

ſpecificam adversùs cancrum belladonam decantet (*c*). De cætero, licet omnes dictæ plantæ in Peruviâ ſponte naſcantur, in earum viribus indagandis nullum hùc uſque noſtrates experimentum tentârunt. Radices dauci ſativi (*d*), tùm intùs, tùm extùs, à *Fullero* & aliis valdè commendantur. Succo vel foliis contuſis cardui tomentoſi (*e*) externè in cancro mammarum utebatur (*Boerhavius*) cet.

Valdè prædicatus fuit, tanquàm mirabile medicamen anti-cancroſum, mercurius ſublimatus corroſivus ad gr. 4, in unciis ſpiritûs vini 48 ſolutus; cujus mixturæ ſingulis diebus manè & veſperi unciam unam aſſumere debet æger ſuperbibendo uncias ſex decocti calidi ex radicibus ſarſæ parillæ & altheæ, ac ligno ſaſſafras; ſinguliſque bihoriis manè in lecto ad ſudorem corpus componendo tectum, ſemper ſervandum in perſpiratione (*f*): cet.

Salis etiàm ſpiritus, validum ſanè anti-putredinoſum, miræ dicitur efficaciæ contrà cancrum. « Spiritus ſalis marini, inquit illuſtriſſimus *Van-Swieten*, cùm adeò efficaciter omni putredini reſiſtat, ſummi pariter usûs erit, modò tantâ

(*c*) Videatur ejus thæſis; *De belladonâ tanquàm ſpecifico in cancro præſertim occulto*. « Bellædonæ foliorum decoctum internè hauſtum pro ſpecifico ad cancrum occultum, imò ad apertum commendatur. Hoc verò novi, quòd ægra quædam in vicinia, cui Chirurgus hoc decoctum dedit, per aliquod tempus amens, ſed non curata fuerit ». *Heiſteri inſtit. Chirurg.*

(*d*) *Daucus carota Linn.*

(*e*) *Onopordum acanthium Linn.*

(*f*) De hoc conferatur diſſertatio Tubingæ propugn. Ab *Achatio Gaerner*, ſub hoc titulo : *ſpecifica methodus recentior cancrum ſanandi*; cet.

copiâ

copiâ aquæ diluatur, ut oculo instillatum hoc liquidum vix dolorem faciat; cancrum exulceratum mammæ in pauperculâ muliere, cæteroquin sanissimâ, per quindecim menses potui hujus remedii usu sic sustinere ut vix in deteriùs vergeret » (*g*).

Ad hæc accedit & forsàn, ut potè mitius & expers damni, præcellit acetum; quantùm enim valeret hoc acidum tùm ad præcavendos, tùm ad proffligandos putredinosæ indolis morbos omni ævo cognitum fuit. Ad illud præcipuè confert acetum aquâ mixtum, quam potûs speciem *poscam* dixerunt veteres vel *oxycratum*; recentiores verò *oxycratum* solummodò nominant. « Hæc, inquit *Boerhavius*, compositio (aceti) admodùm utilis est, quoniàm putredini, humoribus animalium adeò communi, adeò periculosæ, adversa... Refrigerandi vim habet eximiam, quoties febris oritur stimulo acrioris bilis, alcalescentis salis, aùt putridi nati in corpore humano...... Undè *Dioscorides*, & *Hippocrates*, poscâ, vel oxycrato, inprimis mellis admistu mitificato (*h*), ad hæc mala nihil reliquerunt commendatius..... Ad putredinem veram humorum, corruptionem mortiferam, gangrænosos reptatus, adeò prodest, ut nihil habeat simile; quod expertus loquor..... Sed & attenuandi virtutem quoquè, pace aliter sentientium, aceti virtutibus accenseo » (*i*). D. *Diamantes Coray* in *pyretologiæ synopsin*

(*g*) *Comment. in Boerhavii aph. tom.* 1, *p.* 832.
(*h*) Compositum illud *Oxymel* dicitur.
(*i*) *Elem. chem. tom.* 2, *p.* 132, 133.

quam *thæseos* vice impugnandam obtulit pro *Baccalaureatûs* gradu in inclito *Ludoviceo* Monspeliensi consequendo; contendit succos fructuum horæorum subacidorum anteponendos esse *aceto*, quod propter duo principia ex quibus constat *acidum* scilicet & *spirituosum*, nunc calefaciendi, nunc refrigerandi virtutem exerere potest, cet. *(k)*. Sed hanc, de principiis ex quibus constat acetum, opinionem, a verâ & genuinâ chemicorum doctrinâ, & ab experientiâ prorsùs alienam, invictis argumentis diruit peritissimus in *Lyceo* Medic. Monspeliensi chemiæ Professor D. *René*: præterea fermentationis acetosæ ætiologiam evolvens ac dilucidans præclarus auctor eximiæ dissertationis chemicæ *de fermentatione*, in dicto *lyceo* propugnatæ a D. *Jeze*, sic loquitur; *hinc postquàm liquor vinosus acorem suscepit, spiritus ardens partibus acidis involutus, sensus effugit & omnes suas dotes ac proprietates amittit: hìnc acetum perfectum destillationi submissum, non suppetit spiritum ardentem, ut liquor vinosus propriè dictus, sed acidam substantiam (l)*.

Si tamen, positis ponendis, ad operationem confugere judicium sit; hæc quàm citissimè & antè plenariam morbi evolutionem instituatur. Manus etiàm Chirurgica tunc prudenti ducatur consilio, præscripto simùl, & præprimìs, con-

---

(k) *Pag.* 40, *ad notam*, 129.
(l) *Pag.* 20.

gruo vitæ regimine, exhibitiſque congruis medicaminibus. Cancros ſciſſioni eſſe idoneos arbitratur *Aëtius* (*m*), qui in ſummitate mammarum conſiſtunt; nam reliquos, qui aut mediam mammam occupant, vel propè coſtas degunt, Chirurgi manibus non licet evellere. Idem docuerunt cauti omnes practici. Corpore victu medicamentiſque ſatis præmunito, parvoque adhuc exiſtente cancro atque conſpicuo, (i. e. in ſummâ cute poſito) *Galenus* (*n*) conſulit duritiem manibus comprehendere per partem poſticam, ut extrà ad pupillam promineat, & radicitùs cancrum evellere (*o*). Verùm, pro circumſtantiarum ordine & varietate, opportuniorem ſeligunt & ſeligere debent operandi methodum ſolertes Chirurgi (*p*). *In extractione* tamen, quâcumque arte fiat, *ſummoperè curandum eſt*, ut rectè monuit *Mercatus* (*q*), *cancrum radicitùs evellere; quippè, ſi ex toto non abſcideris, nil aliud facies quàm, ex non ulcerato cancro, ulceratum efficere.*

Non deſunt Chirurgi qui cauterio actuali vel potentiali cancrum mederi conantur, ſed ad *Tartareos* cruciatus mittenda eſt hæc dira methodus.

Jàm ad uteri cancrum deſcendo, pauciſſima

(*m*) *Serm.* 4, *cap.* 44, *ex Mercato.*

(*n*) *Lib.* 14, *methodi.*

(*o*) Radices autem cancri nihil aliud ſunt quàm vicina cancri vaſcula, quæ, a cancroſo tumore compreſſa, ſanguinem detinent, unde partis affectæ color lividus, purpureus, cet.

(*p*) De operationis proceſſu conſul. *Belaſco y villaverde, curſo de operaciones.* — *Heiſteri inſtit. Chirurg. cet.*

(*q*) *De mulier affect. lib.* 1, *cap.* 17.

tantùm & leviora ſparsìm proferens de ejuſdem viſceris ſcirrho; cùm huic referri poſſint, plus minuſvè, quæcumque prolata ſunt de ſcirrho mammario.

Incredibile profectò atque ſtupendum quantâ malorum varietate uterus in mulieribus ſedes ſit! Hìc ærumnarum quibus ferè perpetuò cruciantur & conqueruntur fons & origo: evecta hujus viſceris irritabilitas, exquiſita ſenſibilitas, peculiaris ejus ſtructura, peculiares quas exerit functiones, mirabilis relatio quâ cum cerebro, corde, ventriculo & præcipuis aliis corporis organis conſentit; illum ad humorum congeſtiones patiendas præ cæteris viſceribus diſponunt. Eſt ſanè uterus receptaculum multarum impuritatum corporis; ibì undiquè excernendi confluunt humores, ibì vias ad horum expulſionem paratas natura habet: *Hofmannus* putabat humores ſeroſos totius corporis per uterum evacuari.

Inquiſitiones anatomicæ nitidè demonſtrant partem uteri interiorem diſſeminatam eſſe glandulis omnis generis, quas *Bartholinus* tuberculos glanduloſos nominavit. Hos *Morgagni* omni ſolertiâ tuberculos examini ſubjecit, viditque ac demonſtravit per dictos tuberculos humores diverſos tranſcolari, qui, in majori parte, ſeroſi, mucoſi, gelatinoſi, filamentoſi, variique coloris ſunt. Præterea *Bartholinus* frequenter obſervavit quod dum humores ad inteſtina affluunt, ibì colicos dolores; dumque ad uterum, ibì congeſtiones & fluores albos producunt.

Jàm verò ſi humores a craſſitie , lentore , copiâ, aut a ſtructuræ vitio , aut ab irritatione , compreſſione , aliâve quâcumque ſimili causâ in uteri glandulosâ compage , vel vaſculis lymphaticis, aut eorum cellulosâ tunicâ hærent, ſtant ac veluti incarcerati detinentur & ſpiſſantur , ità-ut nec vis vitæ , nec vaſorum actio , nec fluidi ſubſequentis impulſus , hos legibus circulationis iterùm ſubjicere poſſint ; ex tali decubitu , congeſtione, exurgere debent neceſſariò tumores varii generis. Si à ſanguine fiat ſtaſis , inflammatio ſequitur ; ſi verò lympatici ſint aut ſeroſi humores congeſti, in tuberculoſos tumores, & ſensim in ſcirrhos , cancros, ac polypos difficilis ſæpèque nullius curationis abeunt.

Ad cauſarum autem hujus morbi perfectam explanationem , præter jam dicta, varia ſanè adhucdùm dicenda mihi occurrerent ; ſed hujus Academici ſpeciminis ne longiùs limites protrahantur , quædam tantùm , ex meâ mente , præcipua & ad noſtrates ſpecialiùs ſpectantia , enucleare moliar.

Rorem ad hunc dirum affectum producendum vel evolvendum, Limanâ in plagâ potiſſimùm conferre pro certo habeo (*r*) : & ſi proprie-

---

(*r*) « Ille igitur humor *(ros)* eſt quàm maximè compoſitus. Neque de ejus naturâ propriâ aliquid boni dici poteſt, ità-ut illud ubiquè verum eſſet. Quùm enim ille ſit aggregatus ex confuſis inter ſe omnibus corpuſculorum æſtu ſolis æſtivi volatilibus corpuſculis terræ ipſius ipſo actu exhalantibus & repercuſſis, ſanè verum cahos edit, imò , & in quâlibet ſingulari telluris plagâ,

tates ejus attentè perpendantur, nitidè res apparebit. 1°. Enim, ros ceram telasque candificat & colorem pannorum mutat; quæ omnia affatim probant causticam ejus vim. 2°. Purganti catharticâ virtute pollet ros, corpora resolvit & oves dysenteriis cruciat. Lactis poculum quod per noctis decursum in aëre libero roris actioni relictum fuerat, altero die vices purgantis medicamenti gerere pluries observavi. Uvas, summo manè, & adhùc rore madidas comestas, alvum movere cum torminibus, & nonnunquàm dysenterias cruentas producere norunt omnes Monspelii incolæ, & plures experti testantur. 3°. Juniores plantas urit certè ros suâ salinâ acrimoniâ : æs quoquè ferrum & chalybem rodit seu in æruginem mutat. Quæ & aliæ roris proprietates explanatè probant illi inesse principia acria, salina, stimulantia quæ per corporis peripheriam seu per cutis meatus absorpta & in sanguinis humorumque oceanum devecta, translata, his fluidis suam acredinem communicant; undè partes, in quibus præsertim stant congestiones, irritantur, vellicantur & cancri characteres induunt. Ad illam roris, ut ità dicam, virulentiam concurrit etiàm defectus pluviarum, quibus a causticis salibus atmosphera Limana repurgaretur.

Alimenta glutinosa & difficilis digestionis inter causas cancri memorandas percontari debent. *Sylvius* si quidèm in Hollandiâ observavit fluores

---

semper alius erit penitùs; proùt nimirùm illo in loco, ubi gignitur diversa corpuscula edent. *Boerhavius*, *elem. chem. tom.* 1, *p.* 251

albos crebros fieri ab usu prædictorum alimentorum. His accedunt quæcumque ad sex rerum non naturalium dictarum abusum spectant; suppressæ itidèm evacuationes consuetæ; cet.

Omnem uteri cancrum malignum esse, contrà *Astruci* opinionem, proferre non dubitò : si quidèm cancer supponit alcalescentem putridam tumoris scirrhosi degenerationem, quæ nonnisi maligna valet esse.

Præcipua signa seu symptomata quibus stipatur ferox ille affectus, ut crebrò apud nostrates observavi, sunt febris lenta, labiorum & maxillarum rubedo, animi languor, inquietudo (*s*); oculi cavi fiunt; doloribus circà inguina, ventrem & lumbos divexantur ægrotæ; molestâ nauseâ anguntur; cet. Pathognomonicum tandèm ulcerati cancri signum est emanatio materiæ tenuis, aquosæ, nigræ, flavæ, fætentis, & in decursu putredine solutum cadaver redolentis

Medica præsidia adversùs uterinum cancrum a Limanis Medicis adhibita, sunt 1°. victûs ratio refrigerans & humectans, balnea, potiones & juscula majori minorive aperienti virtute donata pro ægrotantium idiosyncrasiâ, morbi caussis (*t*), cet. Si ab aliquâ suppressâ evacuatione

---

(*s*) Excellentissimus Dom. *Antonius De Ulloa*, castrorum & exercituum Catholici nostri Regis præfectus, in suo doctissimo ad Peruviam itinerario., maxillarum & labiorum rubedinem, animi languorem ac lenticulam febrem tanquàm hujus morbi signa refert, (meritò quidèm), ut legisse recordor.

(*t*) *Considerare porrò oportet etiàm naturas mulierum, & colores, & ætates, & tempora, & locos, & ventos. Hippocrates, de morb. muliebrib. lib. 2, sect. 1.*

exordium ducat morbus; hæc revocetur, si fieri potest, vel saltem arte promoveatur evacuatio quædam evacuationi suppressæ analoga, ipsique succedanea, & per loca convenientia. Nusquàm, in hoc casu, hirudines admovent nostrates, quià ipsis planè ignota sunt hæc animalcula. His propinatis, injectiones ex herbâ *sancti Augustini* (u) cum *rhodo-saccharo* pro vulneribus, atque paregorica ad dolores leniendos ministrant. Si autem adsunt phlogosis, validus spasmus, cet. Venæ-sectionem, balnea & similia ad usum vocant. Si verò diathesis humorum glutinosa, viscosa, & solidorum atonia, quæ veram cachexiam indicant, observentur; tunc attenuantia, incidentia, & quæcumque congestionem in minoribus vasculis efformatam resolvere valent, in usum veniunt.

Ad therapeiam cancri uterini referri possunt etiàm varia auxilia jàm proposita, dum de medelâ cancri mammarii agebatur.

Paucis abhinc annis, in regno *Guatimalæ*, apud Mexicanos, detectum fuit specificum quoddam (ut fertur) adversùs cancrum. Anno 1781 hoc Limæ nunciatum fuit epistolâ ex *Guatimalâ* a D. *Josepho Florés* missâ. Est autem illud specificum *Lacertæ* quædam species quam nostrates *Lagartijas* nominant, quæque non differt à *Lacertâ* terrestri, coloris grisei cum punctis fuscis, intrà muros hospitanti & in

---

(u) An *heliotropium*, an *verrucaria* sit hæc planta, nescio? Certum autem est *verrucariam* efficacem esse adversus ulcera gangrænosa & scrophulas.

Galliâ, Hiſpaniâ, aliiſque Europæ locis facilè reperiundo. Hæc animalia cruda, calore naturali adhùc tepentia & vi vitali non ex toto orbata, pelle nudata tamen, eviſcerata & extremis, caudâ nempè capiteque, abſciſſis, degluriuntur. Dicto eodem anno 1781, in regio Limano Noſocomio *Beatæ Mariæ charitatis* hoc remedium miniſtravi, coràm Noſocomii adminiſtratore quem nos *Diputado* dicimus, per quindecim dierum ſpatium; ſed leve tantum indè ſolatium experti ſunt ægrotantes, ùt ritè obſervavi, nihilominùſque mox ſuas morbus ſtrages edidit.

Gas mephiticum (*x*) noſtris diebus commendatur tanquàm heroïcum antiſcepticum & anticancroſum. Contendunt etiàm nonnulli corticem Peruvianum, ob mephiticum aërem qui compoſitionem ejus ingreditur, adversùs cancrum multùm prodeſſe : at illuſtriſſimus *De Haen* dubitat *an ab aëre fixo, vel ab alio nobis hucuſquè ignoto principio, virtus kinæ adversùs gangrænam probatiſſima naſcatur ?* Illudque problema *Magbridio* ſolvendum relinquit.

Hujus infenſiſſimi morbi therapeïæ finem im-

(*x*) « Si l'air méphitique eſt capable de corriger la matière purulente dans les poumons, on peut raiſonnablement inférer qu'il ſera également utile, appliqué extérieurement, aux ulcères ſordides ; & l'expérience confirme cette concluſion. Cet air appliqué même à un cancer, tandis que le cataplaſme de carotte étoit ſans effet, a adouci la ſ nie, modéré la douleur, & produit une meilleure digeſtion » (*Percival.*) *Expériences & Obſervations ſur differ. eſpèces d'air, par M. Prieſtley, p.* 398. — Idem *Magbridius, in toto operis ſui decurſu.* — Idem, *Peyrilhe, Diſſert. Acad. p.* 114, *Obſerv.* 5, 6.

ponam, unum aliudve proferens verbum de anticancroſo quodam linimento, quod felici cum ſucceſſu conſtanter adhibui adversùs omnem recentem ulceratum cancrum. Conficitur autem hoc linimentum ex pulveris æruginis i. e. rubiginis cupreæ dracmâ unâ, ſucci limonis guttis aliquot, ceræ albæ pauxillùm & olei communis quantùm ſatìs ad conſiſtentiam. Ærugo vi deterſivâ, tonicâ, ſtimulante pollet; ex illâ multa externa medicamina magnæ efficaciæ præparantur, qualia unguentum Ægyptiacum, collirium *Lanfranci*, balſamum viride metenſium, aqua celeſtis ophtalmica, cet. Porrò tale linimentum eſſe videtur ſaponem acidum qui multis rationibus in hoc morbo commendatur. Ex illo partem ulceroſam, ope penicilli, levi manu inungere jubeo; & tanta eſt ipſius præſtantia, ut nullam viderim ægrotam fato fungi dùm eo uteretur, modò illud fieret debito tempore; quod lætus recordor.

CAPUT SEPTIMUM.

De Syphilide.

SYPHILIS aut ſyphilitica lues, fœdus & horrendus morbus, meis jàm laboribus materiam ſuppetit. Relictis ſpretiſque vanis & ambagioſis de ejus origine (*y*) ac naturâ perſcrutatio-

---

(*y*) Præcipua ſcriptorum pars Americam ſyphilidis natale ſolum eſſe gratis aſſerit; nec mirum!..... Per omne nefas in nos in-

nibus, quæ de illo notatu digniora Limanâ obſervantur in plagâ delineabo; ex quibus patebit luem hanc, nec apùd nos crebiorem eſſe, nec ullâ malignitate ſtipatam.

Quamvis ſyphilis nonnunquàm obſcuretur & lateat, varioſve induat characteres; duplici tamen

---

ſurrexerunt Europæi; ingratamque patriæ matris fertilitatem, filii vitâ, opprobriove expendere.

La loi de l'univers eſt malheur aux vaincus.

Proveri amore tamen pro nobiſque pugnârunt nonnulli.

« Je ſuis d'un ſentiment bien différent de ceux qui regardent les maladies vénériennes comme nouvelles, c'eſt-à-dire, comme inconnues en Europe avant les voyages de *Colomb*. J'en ai trop vu de traces chez les Anciens, pour changer d'opinion.

Les livres Hébreux me fourniroient des preuves ſans replique de la vérole, ſi c'étoit ici le lieu de me livrer à des réflexions philologiques ſur la vraie ſignification des termes : j'en produirois auſſi des exemples tirés des Auteurs latins ». *Roſen*, *Malad. des enfans*, *chap.* 23.

Dic dea quæ cauſæ nobis poſt ſæcula tanta
Inſolitam peperêre luem? Num tempore ab illo
Vecta mari occiduo noſtrum pervenit in orbem,
Ex quo lecta manus ſolvens de littore Ibero
Auſa fretum tentare, vagique incognita ponti eſt
Æquora, & orbe alio poſitas perquirere terras?
. . . .
At verò ſi ritè fidem obſervata merentur,
Non ità cenſendum : nec certè credere par eſt
Eſſe peregrinam nobis, tranſque æquora vectam
contagem. . . . .

Hieron. Fracaſtorii ſyphilis, *lib.* 1°.

An Hipp. galeno, & reliquis, qui ſunt ſuperſtites auctoribus priſcis Græcis & Latinis venerea lues, hoc ſaltem nomine, cùm de re ipſâ nullum ſit dubium innotuerit, non attinet, &c. *Notatu tamen digna videtur hæc*, cet. « Il y a tout lieu de croire que ce mal eſt auſſi ancien que le monde, & ſi on lit avec réflexion les débauches & enſuite les douleurs que *Tacite* & *Suetone* attribuent à *Tibère*, on peut aſſurer qu'il n'avoit pas le mal de Naples, mais celui de Caprées, lieu de ſes divertiſſemens & de ſes plaiſirs ordinaires ». *(Excerpta fuit hæc annotatio ex opere quodam cujus titulus è memoriâ exiit).*

ſub aſpectu, noſtro in climate, poſt impurum concubitum, enodatur; gonorrhææ ſcilicet a noſtratibus *purgacion* & a gallis *chaude-piſſe*; vel bubonum a noſtratibus *incordio* & a gallis *poulains*. Præter hæc ſymptomata ſunt & alia nonnulla quæ ſyphilidem ſolent concomitare, qualia v. g. dolores articulares, cutaneæ maculæ, humorales herniæ, cet. Sed non primis morbi diebus, nec niſi temporis decurſu, ſeriùs ociùs, hæc ſigna evolvuntur fiuntque conſpicua.

Binas in ſpecies gonorrhæa divitur, in benignam nempè & malignam. In primâ, nec dolor ægrum vexat, nec eretiſmus; fit tantùm humoris albeſcentis per urethram effluvium. Hæc ſpontè ac citò deſinit, nullâ malignitate ſtipata. In ſecundâ, viſcoſus humor per urinæ viam deſtillat cum inſuetâ titillatione; quod paulatìm augetur cum calore & dolore; penis obrigeſcit, quandoquè incurvatur vel tenditur ad inſtar tenſæ chordæ, tùncque a nobis *Garrotillo* & a gallis *chaude-piſſe cordée*. Pravus humor gradatìm mordacem acrimoniam ac tenuitatem acquirit & varios induit colores, cinereum nempè, flavum, viridem, ac verè purulentum, maculiſve ſanguineis permixtum: quæ ſymptomata, congruis præſcriptis medicaminibus, paulatim miteſcunt, humorque ſpiſſitudinem ac albedinem de novo acquirit. Demùm ceſſat deſtillatio, abjectis primùm albicantibus ſtrigmentis in urina conſpicuis.

De gonorrhææ ſede, cauſis, ac de naturâ humoris ſtillantis Limani Medici ſilent; nec mirum, cum de his apùd oculatiſſimos etiàm

prisci continentis Auctores omnis sit controversia; cui opinionum dissensui tribui debet varia ab ipsis proposita medendi ratio Quidam enim in primis morbi stadiis sanguinem mitti volunt; alii cathartica drastica, alii emetica consulunt: hinc deductus est illustrissimus *D. Peyrilhe*, ùt concluderet gonorrhæam nobis cognitam non esse, ejusque curationem nos latere; si illam enìm, ait ille, nosceremus, procùl dubio omnes eandem constanter sequeremur methodum, secùs verò se res habet, & unusquisque peculiarem medelam admittit.

Initio curationis gonorrhææ, nostrates præscribunt potum copiosum ex decocto radicum malvæ & altheæ, additis syrupo altheæ & nitro depurato *(z)*; suadent etiàm injectiones *(a)* lactis cum mercurio dulci. In sanguine mittendo cautè procedunt. Aliquas post septimanas emulsiones

---

(z) A nitri administratione in gonorrhæâ abstineant tyrones junioresque Medici; suspecti enìm quid abscondit.

» Le nitre a été employé d'ordinaire comme un prétendu rafraîchissant; mais après beaucoup d'observations, je me suis convaincu que si on en use en petite quantité, il est inutile; & qu'au contraire si on en donne beaucoup, il est certainement nuisible ». *Cullen*, *Med. prat. tom.* 2.

(a) Injectionum utilitas observationi nititur: non tamen conferunt injectiones oleosæ aut mucilaginosæ de quibus clariss. *Cullen* (loco citato) sic: « pour empêcher l'irritation de l'urètre, qui vient de sa sensibilité augmentée, on a mis en usage l'injection d'un mucilage ou d'une huile douce; mais rarement je les ai trouvé de quelque utilité ». Ast mercuriales injectiones ab eodem auctore commendantur. « Quand l'inflammation est abattue, j'emploie librement les injections mercurielles; je ne fais usage que de celles qui contiennent le mercure sous une forme liquide..... Celle que j'ai trouvé la plus utile, est une solution de sublimé corrosif, avec surabondance d'eau, &c. ». *Cullen*.

ex dictâ decoctione confectas miniſtrant. Deìn guttas aliquot balſami copaivæ aut pillulas ex illo & terebinthinâ paratas jubent. Tandem catholicis cum pillulis pharmacopeæ *de Palatios*, addito mercurio dulci a granis ſeptem ad decem, munus adimplent.

Sæpe vidi gonorrhæas, tùm inveteratas, tùm non inveteratas, liquore quodam fermentato *chicha* dicto (*b*) eradicari. Ex hujus autem liquoris miniſtratione, ùt obſervavi, exurgit humoris deſtillatio crebrior, quam ſequitur doloris, ardoris & erethiſmi immunitio. *Chicha* tamen a Medicis non præſcribitur. Utuntur nonnulli ſyrupo ex *ficu indicâ*, a nobis *tunas*, parato. Mirificæ virtutis eſt decoctio radicis cujuſdam quam nos *Jacon* dicimus.

Porrò fluxus gonorrhoïcus ut ſalutaris naturæ criſis intueri debet : atquì quotiès criſis perfectè peragitur, ea ſolis juvanda remediis quæ naturæ vires obſecundant. Ex illo forsàn intuitu deductus fuit illuſtriſſimus *Cullen* ut ſolo regimine refrigerante gonorrhæam debellare ſuaderet.

Quotieſcùmquè dolor, ardor, erethiſmus, pulſus durities, cet. urgent ; confeſtim vena ſecanda: tunc a perſpicaciſſimis clinicis *Cullen* & *Svédiaur* (*Schwediaver*) probatur ſanguinis

---

(*b*) *Chicha* liquor eſt fermentatus quì ex tritico indico *Maïs* dicto conficitur modo ſequenti. In *Maï* arte promovetur germinatio, quâ peractâ, cereale illud ſolis calore exſiccatur, deìn contunditur & cum ſyrupo quodam feculento ex ſaccari purificatione reſiduo, a gallis *Melaſſe*, ab hiſpanis *Miel* vocato, ignis actioni exponitur ùt ebulliat per ſex horarum ſpatium ; demùm liquor percolatur & fermentationi ſubjicitur.

miſſio localis : tunc etiàm ab iiſdem & a clariſſimo *Peyrilhe* opii diſſolutio, tùm intùs, tùm extùs, ùt mirum ſedans, valdè commendatur.

Si morbifica materies liberè non fluat, ſtimulantibus, draſticis, cet. Prudenti tamen conſilio miniſtratis, localis promovenda eſt inflammatio. Si vero ritè fluat humor, ſed adſit conſtipatio; valdè proderit leve purgans medicamen. Si in primis viis ſtet gonorrhææ fòmes noxius, emeticum opportunum erit auxilium.

In gonorrhææ curatione nullo modo ſub nullâque formâ prodeſt mercurii miniſtratio, niſi gonorrhæa ſyphilidis comes ſit; quippè nullam poſſidet mercurius vim ad gonorrhæam debellandam. Hanc doctrinam profitetur feliciſſimus Limanus clinicus mihique dilectiſſimus D. D. *Joannes de la Roca*; igitùr dùm injectiones ex lacte & mercurio dulci apud noſtrates miniſtrantur, illud fit, ùt fluxus gonorrhoicus foveatur, non verò ùt gonorrhæa debelletur.

Chirurgicas perſcrutationes deſpicientes Limani Medici, in inguinalium bubonum origine ac naturâ indagandâ minimè, aùt ſaltèm parùm hucuſquè fuerunt ſolliciti : aſt cùm talis enodatio multùm ad praxìm conferat, illam obiter attingere conabor.

Inguinalium bubonum ſedes eſſe poteſt, vel in textu cellulari, vel in glandulis inguinalibus; undè bubonum primaria diviſio in cellulares & glanduloſos.

Glanduloſi bubones, vel idiopathici ſunt, vel ſympathici. Quandò nempè ſyphilitica lues,

vaſculorum ope lymphaticorum, ad glandulas uſquè inguinales devehitur; ibì fiunt tumores quos clariſſimus *Svédiaur* idiopathicos bubones nuncupat. Quandò verò lues in corporis peripheriâ hoſpitatur, ibique orificia vaſorum lymphaticorum irritat, abſque abſorptione; vaſa illa irritata, tumorem (per conſenſum) determinant in glandulâ lymphaticâ viciniori ad quam tendunt: talem tumorem, bubonem ſympathicum dicit *Svédiaur*.

Cellulares bubones in textu cellulari efformantur, illæſis glandulis.

Poſſunt etiàm oriri bubones a lue ſyphiliticâ ex communi maſsâ in glandulam affectam depoſitâ; de hoc verùntamen inter ſe non conſentiunt auctores; ſed hæc dubia non me movent; certum enim eſt bubones ſyphiliticos quandoquè ſcaturiginem ducere a toxico in communi humorum oceano diffuſo, hoſpitante, & cum illo circulante; quod toxicum multiplici viâ in quamplurimis, forsàn etiàm in omnibus, corporis partibus transferri & ſtaſes efformare valet: jugis namque docet obſervatio, pulmones, cerebrum, hepar, abdomen, cet. a viru venereo infeſtari; undè phtiſis venerea, cephalalgia, congeſtiones hepatis, cet. Varias etiàm cutis affectiones virus venereum producit, quales ſunt cutaneæ maculæ, puſtulæ, ſcabies, ulcera, cet. Quæ conſiderationes maximi momenti ſunt in praxi, ùt ritè adimpleantur variæ indicationes curatoriæ.

Ad medelam; noſtrates Chirurgi antiquorum veſtigiis

veſtigiis inſiſtentes bubonum reſolutionem damnant, & topicis emollientibus, cataplaſmatibus, cet. Suppurationem promovere conantur; quem proceſſum improbare non dubito. Utilem valdè reſolutionem obtineri docet egregius *Svédiaur*, ope frictionum mercurialium ad lateris affecti femur aut crus; hancque, ſimpliciſſimam ſanè, methodum conſtanti firmari experientiâ teſtatur: hujus celeberrimi auctoris opinionem & artem eò libentiùs amplector, quòd hæc rationi planè conſonant, experientiâ quotidianâ comprobantur, & lymphatici ſyſtematis notione, enodatione firmantur, ùt apparebit, notante *Svédiaur*, ex tabulis D. *Sheldon*, lymphatici ſyſtematis anatomen, morborumque ex illo procedentium deſcriptionem præbentibus (*c*). Peritus Monſpelienſis Chirurgus *Goulard*, in opere cui titulus eſt, *Traité des effets des préparations du plomb*, (opus illud Hiſpanico idiomate verſum fuit ſub

(*c*) Interìm, de ſyſtematis lymphatici delineatione ac functionibus, conſuli poſſunt præclari viri *Martin Martinés*, in hiſpaniâ Medicinæ reformatoris (1), *Anatomia completa*, *Noches anatomicas*; *Belaſco y Villaverde*, *curſo de operaciones*; *Monro*; *Hunter*, cet.

(1) Ad priſcum ſplendorem Medicinam in Hiſpaniâ languentem meritiſſimus *Martin Martinés* revocavit. Aſt, in laborum præmium adverſariis ſuis dirè vexatus, præmaturâ morte occubuit. *Eſta es una victima*, (inquiebat illuſtriſſ. Marchio *de la Mirandula*, in epiſtolâ ad clariſſ. *Feijòo*), *que la ignorancia ſacrificò a ſu obſtinacion.* D. *Feijòo*, licet victoriosè impugnatus à D. *Martin Martinés*, in reſponſione ad unam ex ſuis litteris, ſic eum alloquebatur, ut legiſſe recordor; *quando yo eſcribì contrà la Medicina, yo crei que me ſaldrian muchos al opueſto; pero yo no crei que me ſaldria el ſabio, el docto, el ſubtil Martines*: *tu unus pro decem millibus computaris.*

titulo *cirujano instruido*) bubonum resolutionem promovere, suadet ope cataplasmatum quibus addit aquam sale saturni vel aliquot saturnini extracti guttis solutione dealbatam, quam solutionem vocat Chirurgus ille aquam *vegeto-mineralem* : ritè ministratis simùl frictionibus mercurialibus, purgantibusque resinosis.

Si verò bubones ad suppurationem tendunt, hos ferro aperiendos, seu incidendos esse volunt Chirurgi, ne fistula subsequatur aut ulcus in longum protrahatur. Hæc autem operatio, licet non penitùs & semper rejicienda veniat, tamen nostris diebus à peritioribus practicis pro suspectâ habetur; meliorisque dicitur ominis apertio tumoris a naturâ molita, quam dumtaxàt topicis emollientibus & suppurantibus fovere, juvare, promovere bonum est : nostro præsertìm in climate a ferro, quantùm fieri potest, abstinendum esse probat observatio.

Non minori curâ rejicienda sunt caustica, ut potè valdè noxia : & quidèm dùm D. *Camara*, in tentamine quod proposuit, pro Baccalaureatu in Ludoviceo Monspeliensi consequendo, sub titulo *De abusu Mercurii*, in operatione suppurati bubonis causticum ferro anteponendum dixit; periculosam & celeberrimorum tùm Monspeliensium, tùm aliorum clinicorum judicio methodoque non firmatam opinionem obtulit; ex caustici namque applicatione gravissima oriri possunt mala, qualia tetanus (*d*), cet. nostris

(*d*) Homo 20 annorum contudit dextram tibiam, quæ indè tumens pugni demùm molem æquabat.... Apertus tumor imprudentiâ

præcipuè in plagis ubì ab ulcere, vulnerevè quocumque non raró fit dirus hic morbus.

De syphilidis, generatìm consideratæ, curatione quædam nunc proferre non abs re erit. Inter vegetabilia quibus morbum hunc eradicari voluerunt Medici, primum sanè locum occupant ligna duo *Guaiacum* nempè & *Sassafras*; totidèmque radices *salsaparilla* (e) scilicet & *Chinæ radix*; ex quibus simùl efformatur ptisana *Caroli Musitani* dicta quæ pro potu præbetur. Prætereà nuperrimè D. *Clam*, in itinerario suo per Americam septentrionalem, testatus est hujus regionis indigenas syphilidem profligare plantis duabus quarum prima est *lobelia syphilitica*, secunda verò *alurbus inermis*: ast, cum pace hujus viri & licet harum plantarum antisyphilitica virtus proclametur in tentamine *de abusu mercurii* jam citato, earum efficacia sufficientibus experimentis nondùm firmatur (f).

Ad syphiliticam luem eradicandam utuntur Limani Medici tùm ptisanâ *Caroli Musitani*, tùm mercurio quibusdamve mercurialibus sali-

---

balneatoris qui homini ruricolæ lapidem infernalem dederat ut ter de die tumorem indè tangeret..... Accessère spasmi abdominis, quibus demùm respiratio anhelosa successit, maxillaque inferior obriguit..... Moxque emprostotonos fit, summo cum anhelitu, & tetano maxillæ; qui tetanus ad mortem usquè plùs minùs duravit. *De Haen*, *rat. med. tom.* 3, *p.* 104.

(e) Nôrunt omnes jàm diù *salsaparillam* solâ maceratione indigere.

(f) La *ciguë*, l'*aconit*, la *lobelia*, ne sont comptées que depuis peu d'années parmi les antivénériens. L'expérience a fait connoître leur vertu, mais elle ne l'a pas confirmée ; c'est l'affaire du temps. *Peyrilhe*, *remed. nouv. contre les malad. vénér. p.* 68.

bus, dulci nempè ſublimato, & corroſivo (*g*). Ptiſana vel minimè aut ſaltèm perparùm ſuccedit.

> Argento meliùs perſolvunt omnia vivo
> Pars major : miranda etenìm vis inſita in illo eſt (*h*) :

mercurius ſiquidèm egregiam, præſtantem, & indubitanter ſpecificam, adversùs ſyphilidem, virtutem habet.

Mercurium præcipuè miniſtrant noſtrates, eximio cum ſucceſſu (*i*), ſub frictionum formâ, juxtà methodum non diſſimilem à Monſpelienſi (*k*) dictâ, quæ nitidè deſcribitur in opere perutili quem edidit feliciſſimus & tùm doctrinæ dotibus, tùm morum honeſtate valdè commendandus Monſpelienſis clinicus D. *Farjon*, ſub

---

(*g*) Mercurium ſublim. corroſivum, ab illuſtr. *Van-Swietenio* aliiſque valdè decantatum, nuſquàm exhibui ; ſed a noſtratibus Medicis accepi quòd hic eorum ſpem & conatus conſtanter fefellerit.

(*h*) *Hieron. Fracaſtorii ſyphilis.*

(*i*) Dom. *De Lamilla*, Limanus, ſyphilide correptus fuit anno 1782, fruſtràque per plantas curationem habuit a plurimis artis miniſtris : igitùr ad me venit, qui, conſentientibus ſapientiſſimo peritiſſimoque Doctore D. *Cano*, ac ſolerti Hiſp. Chirurgo D. *Bock* natione Gallo, frictionum ope munus perfectè adimplevi.

(*k*) Methodus curandi ſyphilidem mercurialibus frictionibus, per totam Europam diffuſa & experientiæ firmiter innixa, qualis nunc & jàm diù inſtituit r Monſpelienſibus Medicis debetur. Hæc indubitatè aliis præcellit ;

> .....Igitùr totum oblinere, atque obducere corpus
> Ne obſcœnum, ne turpe puta : per talia morbus
> Tollitur, & nihil eſſe poteſt obſcœnius ipſo.
> Parce tamen capiti, & præcordia mollia vita.
> *Hieron. Fracaſtorii ſyphilis.*

titulo, *edicament. constitutio seu formulæ. Barbeiraci*, *tom.* 2, *pp.* 103 *& seq.* Ptialismus, qui frictionum usum comitare solet, in Limensibus Nosocomiis fovetur, cautè tamen; in urbe verò Limanâ penitùs sistitur.

In balnéis, venæ sectione, & purgantibus ministrandis; ad ætatem, sexum, temperamentum, vitæ genus & syphilidis complicationes seriò attendatur: nec a mente transeat gravis hæc consideratio, nimirùm quòd, in lue venereâ, cacochilia, cacochimiave potiùs adsunt quàm plethora: attamen cùm per alvinas evacuationes morbus non eradicetur, in hoc drastica numquàm juvant.

Benigna semper, nostro sub climate *(l)*, syphilis esse solet; nec ibi crebrior observatur; nec etiàm graviùs intenditur aut altiùs infixa hæret in ægris ad Nosocomia delatis; nam decimâ vel duodecimâ frictione mercuriali hos perfectè sanari constanter animadverti. Idem a peritis in arte viris accepi. Per trium annorum decursum, quo tempore in Regio sequioris sexûs Nosocomio *Beatæ Mariæ Charitatis* Medici vices gessi, syphilide detentas ægras integrè curatas fuisse antè duodecimam frictionem testor *(m)*: nec postremo anno, licet major foret earum numerus, aliter se res habuere. Ad

---

(*l*) Est in Peruviâ locus cui nomen *Piura*, ubi syphilis solo climatis influxu salubri profligatur.

(*m*) Constat illud ex litteris testimonialibus quas excellentissimo Proregi dederunt in me Legatus *(Diputado)* & administratores Nosocomii, mense Octobris, anni 1782.

cujus rei probationem, ex sequenti observatione de omnibus judicium feratur. *Clara La Parientona*, 23 vitæ agens annos, impuro commercio dedita, gonorrhæâ virulentâ dirè vexata, ulceribus ad vulvæ labia, brachia, frontem & pectus fædata, suâ salute diffidens, ad Nosocomium venit: confestìm illi regimen antisyphiliticum præscripsi, posteàque ad frictiones deveni, ast nondùm undecima ministrata erat frictio, cum ægra perfectè curata fuit; ac illæsam in posterum sanitatem habuit (*n*).

Vaniloquentiâ igitùr & impudentiâ culpandi, contemptuique dicandi sunt scriptores qui, in fictis suis & commentitiis itinerariis, luem syphiliticam Limæ crebrò admodùm grassari asseruerunt; nec sequiorem Limanum sexum faciei venustate, formæ præstantiâ, ingenii candore & acumine, morum honestate, in civili commercio suavitate, hospitalitate, cet. Valdè commendabilem fædare erubuerunt. Inter hos non infimum tenet locum fabellator quidam, cui nomen est *l'Abbé de la Porte*, qui, in opere quem in lucem protulit sub titulo *le Voyageur Français*, Limanas mulieres de syphilide secum invicem indecorè sermocinari audacter referre non timuit (*o*). Suâ tales sententiâ judices obruuntur, & quem in alios

---

(*n*) Vid. Diarium dicti Nosocomii, pro mense Maii anni 1781.

(*o*) Les Dames en font si peu de mystère, que dans leurs visites elles se demandent des nouvelles de leur V.... & se pansent réciproquement de leurs ulcères. *Le Voyageur Français, par M. l'Abbé de la Porte, tom.* 12, *p.* 322.

emiſſum putant, in ſe contemptionis riſum excutiunt.

CAPUT OCTAVUM.

De Scabie.

SCABIES, a ſcabendo vel ſcalpendo, apùd Gallos *galle*, *gratelle*, *rogne*; apùd Hiſpanos *ſarna*; apùd noſtrates vulgò *caracha*; morbus eſt cutaneus, ſive externum corporis habitum inficiens, quo Limani crebrò torquentur.

Impetigo, lichen, vel ſerpigo, pſora, lepra, vitiligo, alphus, leuce, variæ ſunt ſcabiei modificationes, varii ejuſdem gradus, majori minorive intenſitate periculoque donati; non verò morbi varii. Sed ùt nitidiùs percipiatur de quonam cutis vitio ſub nomine ſcabiei nunc agere ſuſcipio; affectûs hujus hiſtoriam breviter delineabo, unde elucefcet qualis ſcabies apud Limanos obſervetur.

Initio conqueruntur ægri eximio calore ac ardore, ſcabioſæ eruptionis prænuntii; brevì puſtulæ exiguæ, rotundæ, pruritum excitantes exoriuntur, hæ ſenſim multiplicantur, ad cubitos, axillas, crura, genua, femora ſeſe extendunt, deinque cruſtoſæ fiunt, pure ſub cruſtâ latente, quâ ſublatâ & effuſo pure nova efformatur. Tumeſcunt manus non ſecùs ac pedes; peractâ verò exhauſtâve ſuppuratione, puſtulæ

penitùs exſiccantur ſpontèque decidunt cruſtæ. Ultimum tandem ſymptoma quo natura morbi evolutionem molitur, fit per tumores duros, nates aliaſque partes afficientes, quos *Chupos* vocant Limani.

Proxima morbi cauſa pro naturæ arcano haberi debet : hæc, miaſma peculiare, ſeù, ùt clariſſ. *Lorri* placuit, venenum ſui generis dici poteſt : aſt talibus, cùm ſint meræ voces, res non elucidatur.

Plurima verò dantur hujus cauſæ remotæ ſeu occaſionales : victus nempè pravus, craſſus; aëris intemperies; vita deſes; animi pathemata; ſuppreſſæ evacuationes, præſertìm cutaneæ; virus quoddam, præcipuè venereum; cet. Veteres, indefeſſi naturæ ſcrutatores, bilioſum humorem inter ſcabiei cauſas, rudimenta, annumerârunt, & meritò quidem, magnam enim eſſe hepatis cum cute correlationem invictè comprobatur eo quòd a quolibet hepatis affectu cutis fædatur : prætereà experientiâ conſtat quòd ſubjecti in quibus bilis prædominium tenet, ſcabiei obnoxiores ſunt. *Acaros* inter cauſas ſcabiei recenſere quibuſdam placuit; aſt hæc opinio inter vanas luxuriantis ingenii illecebras annumeranda, & ad nugas *Leuwenhoeckianas* mittenda : fatendum tamen *acaros* in puſtulis ſcabioſis quandoquè nidulare, verùm exindè minimè deducendum quòd hæc animalcula ſcabiei rudimenta ſint, niſi effectus pro causâ habeatur.

Ad methodum curatoriam, Limani Medici, primo & ſecundo menſe, ſcabioſis tenuem,

dulcem ac vegetabilem victum præcipiunt, modicumque exercitium, ùt perspiratio sustineatur vel promoveatur & simùl foveatur eruptio, quâ congruè stabilitâ, serum lactis cum cremore tartari & terris absorbentibus ministrant, vel scorzoneræ nostratis decoctum imperant: quibus præmissis, sal catharticum quoddam, in scopo purgandi, jubent. Sanguinem mittendi indicationem desumunt ex morbi genio & aliis circumstantiis. Deìn cum lardo, (seu axungiâ porcinâ non salitâ) a nobis *unto sin sal*, in aquâ vitæ infuso, partes scabiosas fricant, inungunt; quâ unctione ardor lenitur. Iterato posthæc purgante cum dicto sale, serum lactis cui admiscentur flores sulphuris præbent. Tandem unguento pro scabie cura perficitur. Auxiliantur etiàm, in certis casibus, balnea integra, præsertìm marina, sicut & balnea localia seu immersiones locales in decocto plantæ cujusdam a nostratibus *Yerba Hedionda* dictæ, quæ similis est plantagini latifoliæ. Frequenter etiàm ministratur methodus a D. *Goulard* præscripta. Si dictâ medelâ scabies non eradicatur, mercurialia ad usum vocantur. *Contrayervam*, in scabie, feliciter adhibui.

Quandò apparent in fine morbi tumores *chupos* dictos, de quibus suprà, a congestione materiæ lymphaticæ, crassæ admodùm & glutinosæ; nihil horum maturationem efficaciùs promovet quàm *Floripondii* flores qui mirè prosunt in genere adversùs tumores omnes quos citò ad suppurationem deducere præstat, quales carbunculi, cet.

Apud Europæos, *solani scandentis*, seu *dulcamaræ* antiscabiosam virtutem summè protulit D. *Carrere*; *pulsatillæ* seu *anemones pratensis pedunculo involucrato, petalis apice reflexis, foliis bipinnatis*, D. *Bonnel de la Brageresse*; *plumbaginis Europææ* seu *dentellariæ radicis*, D. *Sumeire*; *orni pyramidalis* corticis, alii. Quæcumque tamen dicta fuerint; nullum dari universale genuinumque adversùs scabiem specificum, nullamque methodum vi directá huic morbo oppositam, persuasum mihi est: qui aliter censent, & scabiem pro ejusdem constanter indolis morbo habentes, eandem semper & sibi similem in illâ medelam præcipiunt; falluntur: scabies enìm dici debet latentis causæ phœnomenon, quod nisi ritè perpensis variis morbi circumstantiis & characteribus, legitimèque deductis indicationibus tùm a juvantibus, tùm a lædentibus, felicitèr propugnari, radicitùsque destrui potest.

CAPUT NONUM.

De morbo ſeptem dierum, ſeu de Peruanorum infantium neonatorum morbo quodam convulſivo graviori.

NEONATORUM morbus qui meis jàm laboribus materiam ſuppeditat, a noſtratibus *mal de ſiete dias*, *ò herir*; à gallis, *la ſarrette*; à Gallo-Americanis, *mal de machoire*; à Noſologiſtis Medicis, *triſmus naſcentium*; à reliquis auctoribus, *epilepſia*, *elcampſia*, *tetanus*, cet. nominatur: à *tetano* verò ſub quodam & forsàn præcipuo aſpectu differt morbus noſter; in illo enim corpus non obrigeſcit, nec anticè nec poſticè convellitur. Ut igitùr dubium omne tollatur, hunc, morbum ſeptem dierum, ſeu, ex *Williſio*, neonatorum morbum convulſivum dico.

Ille morbus recens natos corripit à die ortûs primâ ad ſeptimam, ultrà quam hoc immunes evadunt ſalvique; quod ipſe *Ariſtoteles* ſuo jàm tempore obſervaverat, *ſolent pueri*, inquit, *convulſione excipi..... Plurimi ante ſeptimum diem intereunt, unde fit, ut nomina ſeptimo die imponantur, tanquàm ſaluti jàm pueri magìs credamus* (*p*).

(*p*) *Ariſtoteles, de Hiſt. Animal. lib. 7, cap. 12.*

Peculiaribus his ſignis caracteribuſve morbus hic ſtipatur : oculi invertuntur & motibus inordinatis agitantur ; palpebræ labraque tremunt ; os ſpumâ impletur ; non admodùm difficilis deglutitio , ſed ſuctus ut plurimùm impeditur ; totum corpus ſubſilit ; indureſcit abdomen ; cet. Nec miteſcunt hæc ſymptomata quæ tandem ſopore mortis prænuntio terminantur. Inſuper morbum præcedunt & nuntiant fletus, qui non intermittunt etiamsì infantes ubera trahant, oculorum leves ſubſultus , faciei pallor , ſomnuſque brevis & interruptus.

Ad pathologicam nunc therapeuticamque affectûs hujus diſquiſitionem tendens ; dubio , timido , ceſpitanteque pede procedo , ut qui atrâ caligine involvitur filoque caret ductori : a noſtratibus enim ne leviorem lucem depromere datur , cùm nullum ſcriptum protulerint, taleſque patientes deſperatos habeant & incuratos diis votiſque relinquant : nec multò magìs auxiliantur , tùm operibus , tùm documentis , Europei Medici ; in illâ nempè mundi plagâ affectus hic non frequenter obſervatur , & in foro Medico pariter non judicatur. Igitùr in re admodùm abſtruſâ probabiliora aſſequi forsàn ſatìs erit.

Sævus ille morbus noſtro ſub jove endemicus & frequens valdè , ibì pendere videtur a læſionibus quas patiuntur infantes , tùm per geſtationem , ex parte matris gravidæ ; tùm in partu ; tùm poſt partum : quibus jungi poſſunt climatis influxus & parentum prava conſtitutio *(q)*. Et

(*q*) Notatu dignum ſanè quòd in noſtris regionibus ſeu in Ame-

1°. Mulieres noſtræ habitu corporis molli, laxo, flaccido; temperamento, organis debilibus vitæque muniis obeundis imparibus donatæ; tales fiunt, ut jàm dixi, a vitâ deſide; ab exercitii defectu; a conſuetudinis & præjudicatarum opinionum imperio; a victu pravo, craſſo, ſucculento, vel aquoſo nimis; cet. Præterea capſico (*r*), piperatis, omniſque generis aromatibus, & ſimilibus aliis ſubſtantiis, principiis acribus, oleoſis, volatilibus, æſtuoſis, phlogiſticis conflatis, ſcatentibus, abutuntur; nulloque tempore magìs quàm per geſtationem; undè pronæ fiunt hæmorragiis uterinis quibus non raro, Limæ, in parturientibus cum ſanguine vita exhauritur. Talem diætam ſpaſmos etiàm & contractiones producere docent omnes pathologici. Non meliùs ſe gerunt noſtrates mulieres dùm cæco cuidam pravæ noxiæque phantaſiæ impulſui obſequentes, oblectaminis gratiâ, ingentem ambaris (*s*) moſcique copiam tùm intùs tùm extùs abſumunt, ſicque vivæ quasì condiuntur: has enìm ſubſtantias omnibus eduliis,

---

ricâ Hiſpanienſi dictâ, morbus ſeptem dierum infantes albi coloris potiſſimùm invadit, dùm in *Guyanâ* & aliis Americæ locis nigritas tantùm corripit.

(*r*) *Capſicum majus*, a noſtratibus *ajìi*, quod nomen certè Peruvianum eſt, Hiſpanicè *Pimiento*; *capſicum minus*, Peruviano idiomate *Arnaucho*: hos fructus crudos edunt Peruani, vel ex illis varias condiunt eſcas.

(*s*) Perperàm, ut puto, aſſuerunt Auctores quidam, inter quos indefeſſus naturalium rerum ſcrutator *Linnæus*, ambarum ad longævitatem conferre, talemque opinionem firmare voluerunt exemplo *celſiſſimi & illuſtriſſimi DD. Ducis de Richelieu, Chriſtianiſſimi Galliarum Regis exercituum caſtrorumque ſummi præfecti* vulgò, *Franciæ Mareſcalli*, &c.

condimentis, omnique potu admiſcent; eiſdemque comam, partes aurium poſticas, pectúſque illinunt; his etiàm florum utut fragrantiſſimorum, quos in deliciis habent & quibus eleganter ac voluptariè capillos intertexunt veſtitumque condecorant, ſinum conſpergunt; nec parciùs tincturâ ambari ſeſe, veſteſque ſuas inungunt. « neque, ut ingeniosè protulit eruditiſſimus *Plazius* (*t*), quantì hæc gaudia, principium ſæpè doloris poſtmodùm venturi futura conſtent, a ſequiori ſexu perpenditur..... Nervi *ſiquidèm* magis ſic irritari poſſunt, quam fœtore naribus attracto... Indè & eſt quòd minùs feliciter ſanitati ſuæ proſpiciant, quibus veſtimenta, chirotecas, caliendra, linteamina, variorum artificiorum ope, dulci odore replere, volupe eſt, cùm nec ſemper benè valeat nec omnibus benè oleat qui ſemper benè olere cupit » Quaſnam autem indè læſiones pati debeat tenerrimus infans in utero incluſus & cum matre ſtrictiſſimo nexu adunatus, præjudicare facillimum eſt.

2°. Quandiù in materno ſinu occluditur infans, præter organa muliebria, involucro peculiari cingitur duplici membranâ conflato quarum exterior *chorion*, interior autem *amnios* vocatur. Intrà cavum hujus involucri continetur liquor tenuis, mucoſus, fœtum in ipſo innatantem ambiens, vel, ut quidam volunt, in ejus pabulum, vel potiùs ut liberè creſcat atque a compreſſione, attritu, vi, læſioneve quâcumque

---

(*t*) *De jucundis morborum cauſis.*

externâ immunis esse possit. Nondùm adhuc per se, ut ità dicam, existit infans; nullas forsàn propriè loquendo exerit functiones; alimentum haurit ex matre, consortii & quidèm adunationis lege; peculiari circulo sanguis in illo movetur; cet. Ast primo partûs instanti, ubi fœtus vinculis carcereque solutus in lucem exit, omnia hæc immutantur: respirationem, digestionem, similesque cæteras organicas functiones, quales erunt in posterùm & per integrum vitæ decursum, gerere neonatus incipit: celeriùs tamen in eo micant arteriæ fitque respiratio; ast his phœnomenis, quæ statum quemdam quasi morbosum constituunt, naturæ, partium, organorum evolutionem agentis, conatus prodeunt: fluidum elementum quo cingitur & in quo movetur ac vivit toto cœlo discrepat ab illo qui peripheriam corporis embrionis fœtûsve in sinu materno inclusi ambiebat: vasa ejus succis turgent glutinosis & crudis quibus repurgari debent: totum neonati corpus muco seu vernice quâdam *caseosâ* obducitur, quæ, nisi probè detergeretur, morborum fons foret: & cùm præetereà, in illo novo sanè rerum ordine, non progressivo incessu, sed præcipiti subitaneove quasi saltu sit translatus infans; scopulis undequaquè circumdatus, exquisitissimâ sensibilitate præditus; multimodè & radicitùs affici potest a quâlibet præviâ causâ, sed à nullâ magis quàm ab aëre cujus insuetam impressionem ferre nequiret forsàn neonatus, ni vi caloreque vitali foveretur, & ni arte ac obstetricium curâ ab ejus actione subtraheretur. Et verò aër tenerri-

mum, mollissimum & quasi spongiosum infantuli neonati corpus undiquè feriens, in illoque per respirationem ac penetralia cutis hiantia valdè irrumpens; tùm temperiè suâ, tùm mutationibus, vicissitudinibus quas experitur de calido in humidum, tum pravis quibus plerùmque inficitur miasmatibus, nostro saltèm sub jove, graves determinare potest læsiones: non modò enìm partes debilissimas adhùc magis ac magìs relaxat; ipsarum evolutioni, incremento obstat; perspirationem necessariam valdè & purgatricem inhibet, humoremque illum ex peripheriâ cutis exhalantem intùs repellit; sed etiàm ipsemet ad interiora suctu quodam vel absorptione raptus, secùm ibì defert, tùm ad organa nobiliora, tùm ad humorum oceanum, prava quibus oneratur miasmata putrida, mephitica, quoquomodòve deleteria; undè lethales congestiones, convulsiones, spasmi, aliæque plurimæ strages. Sic observârunt omni ævo clinici morborum variorum & quidèm pessimæ indolis scaturiginem involvi in aëre impuro, tetris effluviis inquinato qualia sunt quæ emittuntur, extricantur è locis paludosis; è cadaveribus putredine solutis; è stercorariis; è corporibus putridâ, malignâ, pestilenti lue conflictatis, cet.

Eisdem nixus rationum momentis, persuasum habeo præcipuas inter causas quibus, apùd nostrates, tribui debet lethalis neonatorum morbus convulsivus de quo hìc quæstio est, annumerandum esse rorem aërium a quo magnâ curâ removeri debent infantulorum corpora

textûs

textûs ſpongioſi, patuli & delicatioris; hic namque deleteriis ſcatet principiis &, ut jàm ſuprà ex magno *Boerhavio* retuli (*v*), *verum cahos edit.* cet. « Cum rore maximè & nebulâ, ait *Hofmannus*, exhalationes naturæ humanæ infenſiſſimæ ad inferiora deſcendunt, & vel animantibus vel frugibus nocent..... peccat ut plurimùm, *ros*, ſale quodam ſubtili cauſtico, quo etiàm hominibus nocet; legi hâc in re poteſt *obſ. 93, miſcell. nat. curioſ. dec. III. A. IX & X.* Ubi commemoratur quod ejuſmodi rore guſtato, ulcuſcula in labiis ſuſcitata, & qui nudis pedibus inceſſerant, puſtulis, & ulcuſculis nigricantibus indè vexati, quidam vero febribus ardentibus correpti fuerunt. Et profectò dyſenteria epidemica, quæ inter initia autumni poſt ferventiſſimam æſtatem graſſari ſolet, plerùmque eſt adſcribenda corroſivo rori, qui partìm fructus inficit, partìm corporis humani poris ſeſe inſinuat » (*x*). Prætereà experientiâ comprobatur ophtalmiis, dyſenteriis, cet. Cruciari qui, Limano in cœlo, aëri nocturno exponuntur. Nec igitùr ſolùm intemperie ſuâ infenſus dici debet aër, morboque noſtro convulſivo producendo idoneus; nec quià humidus & perſpirationem ſiſtens vel repellens (ut quibuſdam viſum eſt;) verùm & præcipuè, ex mephitico caractere. Non enìm omnis aër qui a mare ſpirat, licet humidus,

---

(*v*) Vid. ſuprà ad paginam 89.

(*x*) *Friderici Hofmanni opera omnia Phyſico-Med. tom. I, p.* 211.

corpora lædit ; ſed tantùm qui indè per paludoſa loca tranſiens, ipſorum tetras rapit, deverrit & ſecum defert eructationes : ſic locus *Mira flores* dictus, in Peruviâ, licet mari vicinus ſit & ventis a mare flantibus exponatur, atmoſphærâ gaudet ſaluberrimâ, ità ut, ibi, febribus intermittentibus, pectoris affectibus, cet. detenti, spontè ad perfectam ſanitatem reſtituantur, nec ullus unquàm obſervatus fuerit tetanus : dum *bella viſta o puerto del callao*, venti qui a mare flant, paludes trajicientes, inficiuntur, inquinantur, morborumque jàm dictorum ſicùt & plurimorum aliorum ſemina ſpargunt.

3°. Prima noſtratium obſtetricium cura in eo ponitur, ut mox a partu, loci in quo jacet puerpera januas & feneſtras perfectè occludant & carbones in eo accendant : per combuſtionem autem è carbonibus extricatur virulenta mephitis, quæ, in aëre ſparſa, ipſum deleterium reddit. Aſt neonatis apprimè neceſſarium eſt auram ſpirare & abſorbere ſalubrem, puram, elatere perfecto præditam, probèque dephlogiſticatam; noxas igitùr multas & graves experiri debent ex dictâ methodo. Et verò, non in hoc ſolùm imperitè damnosèque ſe gerunt obſtetrices : infantulo in lucem prodito, illi ſugendum præbent, mòx, feculentum quoddam reſiduum, ſeu potiùs magma, ſaccarinum, a nobis *miel*, a gallis *melaſſe*, dictum ; dein, oleum amygdalarum dulcium cum ſyrupis roſarum & rhabarbari : his *meconium* expelli credunt ; verùm falluntur : neonatorum enim ventriculus debilis

admodùm & ſubſtantiis talibus detrudendis impar, illas cum *meconio* ſimùl retinet; hìnc nervorum vellicationes, irritationes; hìnc dolores, ſpaſmi, convulſiones (y); hìnc tandèm malorum fons.

Forfice diſcinditur funiculus umbilicalis, ſicque vulnus efficitur quod aëris afflatu contaminatum, motus inordinatos, convulſiones producere poteſt, non ſecùs ac, in adultis, a vulneribus *tetanum* oriri obſervatur. Non tamen forsàn ſilentio prætermittendum quòd auctores nonnulli, famâ quidèm inſignes, contenderint vulnus, funiculi umbilicalis exciſione, neonato inflictum, aſſimilari non poſſe vulneribus ex quibus, apùd ætate provectiores, fit *tetanus*; nam, inquiunt, morbo neonatorum convulſivo locum dare non poteſt vulnus funiculi, niſi ex irritatione a forfice reſecante peractâ; verùm ut fieret talis irritatio, neceſſum foret ipſum funiculum umbilicalem irritabilem eſſe, &, præterea, irritationem in illo factam, ad corpus uſquè neonati transferri; quòd fieri nequit niſi nervorum ope, quibus tamen orbatur funiculus: aſt nullius ponderis eſſe hoc argumentum exiſtimo; ſiquidèm, 1°. Etſi nervis omninò deſtitueretur funiculus umbilicalis, quòd minimè demonſtratum habeo, non indè concludendum foret nullam ipſi irritabilitatem ineſſe; nam &

(y) Si enim non evacuetur debitè, meconium, prolabitur poſthac in corruptelas valdè acres, quæ non ſolum graviſſima tormina, cum excrementis inſuper tetris, ſed ſubindè etiàm convulſiones infantibus inducunt. *Stahl. theor. med. vera*, p. 389.

tendines, & ligamenta, & membranæ, & etiam musculares fibræ, certis stimulis vellicatæ, irritatæ, sensibilitatis, irritabilitatisque non dubia signa præbent. 2°. Nervi exquisitiori irritabilitate sunt prædití, sed non irritabilitatis sensibilitatisque propria & peculiaria sunt organa; unaquæque enìm corporis pars suâ donatur vitâ, suâ sensibilitate, irritabilitate suâ. 3°. Funiculo illatam læsionem, irritationem, ad neonati corpus serpere, communicari, clinicorum experimentis observationibusque comprobatur.

Summum sanè minatur periculum *morbus septem dierum*; non tamen tantam, apud nostrates, perniciem infert, quantam in insulâ *Cayenâ* ubi vix tertia pars neonatorum ex illo salva evadit.

De therapeiâ jàm dicturus, a prophilaxi exordiar. Abstineant Limanæ mulieres, præsertì per graviditatem, a victu acri, aromatico, æstuante; a potu liquorum ardentium, spirituosorum, a *tafia* præprimis seu *guarapo*; suspicatur illustrissimus *Sauvagesius* liquorem hunc nostratibus *tetanum* inferre: vitam degant alacrem, ideòque, bonâ confessariorum suorum veniâ, prægnationis decursu, a præconum piis concionibus abstineant; notum enìm & constans est, apostolicarum missionum tempore, nostratium mulierum mentem divinis præconum colloquiis adeò commoveri, ut plerùmque, in sacris ædibus convulsivis insultibus corripiantur, magno prægnantium damno.

Conclave ubì cubat puerpera mephiti probè repurgetur; nec florum, plantarumve graveo-

lentium fasciculis ornetur, odoramenta enìm capiti generique nervoso inimica sunt, eòque magìs quò copiosiora & quò fragrantiora. Fenestræ ejus ad austrum, non verò ad aquilonem nostro sub cœlo insalubrem, vertantur; non carbones in ipso accendantur; nec per partum renovetur aër.

Ne ultrà modum & imperitè obstetricibus divexentur ac debilitentur parturientes.

Funiculo ad quatuor saltèm digitorum transversorum ab umbilico distantiam deligato, forfice obtusâ ponè ligaturam discisso, cet. linteo statìm involvatur probèque ab aëris noxii contactu muniatur. Si, ex funiculo, antè ligaturam ejus & sectionem, levi digitorum pressione ab umbilico ad locum usquè deligandum peractâ, pellitur sanguis vel fluidum omne ad albedinem usquè, quòd gallicè dicitur *blanchir le cordon* (z), a *trismo* (*morbo septem dierum*) immunis evadit neonatus, teste peritiss. Chirurgo D. *Bajon* (*a*), qui praxim hanc per multos

---

(z) Hanc methodum graphicè, ut ità dicam, delineavit societas regia Med. Paris. In opusculo quem edidit sub hoc titulo : *Projet d'instruction sur une maladie convulsive*, &c. *p* 54. his verbis : « Après la naissance de l'enfant, & avant de lier le cordon ombilical, on prendra légèrement ce cordon entre les doigts, on le fera descendre depuis le nombril jusqu'au dessus de l'endroit qu'on voudra lier; on fera en descendant une pression légère & soutenue sur tout ce trajet du cordon; on repoussera ainsi le fluide qu'il contiendra : on répétera cette opération jusqu'à ce qu'il n'y reste plus de sang, & que le cordon ait pris une couleur blanche; on mettra alors la ligature sur la portion du cordon qui sera blanche; on le coupera; on couvrira tout de suite la partie coupée avec un linge ou de la charpie ».

(*a*) *Mémoires pour servir à l'Hist. de Cayenne & de la Guyane Française*, *pp*. 158, 167.

annos integro cum ſucceſſu miniſtravit ; ut ipſe refert. Eundem morbum præcaveri aſſerit clariſſ. D. *Laborde* (*b*), ſi vulneri funiculo umbilicali per ſectionem inflicto admoveatur topicum medicamen ex theriacæ ſemunciâ, opii in vino ſoluti grana quatuor & camphoræ grana quindecim confectum : minimè autem præſtare per ſe, id eſt virtute quâdam propriâ & ſpecificâ, mihi videtur topicum illud, nec niſi in quantùm aëris contactum a funiculi vulnere prohibet. Idem cenſent viri Academici mox citati (*c*).

Ne, mox a partu, faſciis arctiùs cingatur & comprimatur tenerum ac molle neonati corpus. Novus ille telluris incola, vinculis paulisper ſolutus, alio rerum ordine, alio elemento, aſſueſcat ; & reſpirationis ac circulationis functiones liberè exequatur. Linteis igitùr molliter & laxè tantùm involvatur.

Mucus, ſeu materies viſcoſa quâ obvolvitur infantulus cum in lucem prodit, probè detergatur (*d*).

(*b*) Ut refertur in ſcripto prolato a Societate Regiâ Med. Paris. De quo ſuprà.

(*c*) « Il y a quelques faits qui pourroient paroître prouver qu'il ſuffit de garantir la plaie du cordon des impreſſions de l'air extérieur, pour préſerver les enfans du *mal de mâchoire*. Nous apprenons de M. *Bajon*, que les Indiens de l'île de Cayenne oignent le corps des enfans, pendant les neuf premiers jours de leur naiſſance, avec une ſubſtance graſſe & huileuſe, pour les mettre à l'abri des impreſſions de l'air ; que dès qu'ils ont fait la ſection du cordon ombilical, ils appliquent tout de ſuite ſur l'ombilic un emplâtre aglutinatif, dans la vue d'empêcher l'air d'agir ſur les vaiſſeaux coupés, & qu'ils ne perdent jamais un enfant du *mal de mâchoire*, &c » *Projet d'inſtruct. ſur une malad convulſ. demandé par le Miniſtre de la Marine à la Société Royale de Médecine*, p. 39.

(*d*) « Quelques enfans ſont, à leur naiſſance, plus enduits que

Ne ipſi, ullâ ratione, præbeantur ſaccarinæ feces (*miel*, *melaſſe*) principiis acribus, cauſticis, a calce & alcalinis, lixivialibus, ſalibus ſcatentes; nec oleum amygdalarum dulcium cum ſyrupis purgantibus; nec ſimilia: ſed primum matris lac, *coloſtrum* dictum, ſugat neonatus; nil enim ipſi dari poteſt præſtantius (*e*). « Expurgari omninò, inquit *magnus Stahlius*, ex inteſtinis fœtus debet ſaburrâ illâ *mucoſo biliosâ meconii*; utpotè certas alias, cum lacte concurrendo, & graves quidèm ſubindè turbas minitans. Huic quidèm rei apprimè proſpexiſſe videtur ipſa *natura*, dùm antequàm *ſpiſſum* & valdè *alterabili* conſiſtentiâ imbutum *lac* per meatus mammarum ſufficienter diſtentos penetrare poſſit, interìm ſeroſa quædam proluvies tenuior, non omni tamen tali lacteâ alterabili ſubſtantiâ deſtituta, primò prodeat, quam *coloſtrum* vocant. Aversantur vulgò mulieres delicatiores, & suà opinione prudentiores, hujus ut arbitrantur *impuri* atque magìs *tetri* lactis exhibitionem, & damnum indè aliquod metuunt

---

d'autres, d'une matière épaiſſe, viſqueuſe, qui eſt ſi colée à la peau, qu'on ne l'en détache pas toujours facilement par les lavages. Cependant c'eſt un point de la plus grande importance, relativement à la tranſpiration, car elle ne peut ſe faire convenablement, lorſque la peau reſte trop chargée de ſaletés ». *Traité des Maladies des Enfans*, *par M. Underwood*, *D. M. trad. de l'Anglais*, *par M. Lefebvre de Villebrune*, *p.* 379.

(*e*) « La réſidence de cette humeur *(du méconium)* occaſionnera moins d'inconvéniens, qu'il n'en réſulte de l'acrimonie des purgatifs qu'on fait prendre aux enfans. Le meilleur moyen d'en procurer l'évacuation, eſt de mettre l'enfant au ſein ſans beaucoup attendre ». *Ex Hamiltone*, *D. Lefebvre de Villebrune*, *in verſione operis D. Underwood*, *mox citati*, *p.* 14, *ad notam*.

infanti : sed reverâ contrà naturæ institutum, quo potiùs hæc materia abstergendo atque proluendo *meconio* rectè subservit » (*f*).

In puerulis hereditariè huic morbo obnoxiis, insultus convulsivi optimè præcaventur, juxtà *Willisium*, si, mox a partu, fontanella in nuchâ excitetur, & sanguis hirudinum suctu è venis jugularibus detrahatur. *Hisce administrationum modis*, ait ille, *cùm priùs duo aut tres ejusdem parentis nati brevì post partum convulsi interiissent fœtus, omnes alii ab eodem malo liberabantur* (*g*).

Jam verò, ad medelam ipsam, bonâ judicum veniâ, pauca proponere liceat.

In morbi curationem, ut magnus docet *Boerhavius*, *pervestigenda priùs est causa singularis, & locus primariò affectus, undè convulsio ortum habet : deindè ociùs medicamenta applicanda illa in quibus acre lenire, impactum resolvi, contractum laxari possit.* cet. Summâ igitur curâ, summâ attentione inquirat perpendatque Medicus quidquid ad morbum spectat; *nàm*, ut verbis utar *Van Swietenii*, *quod in uno casu sanationem, in altero sæpè mortem faceret.*

Nihil, ut mihi videtur, morbo nostro *septem dierum* proficuum analogiâ deduci potest ex methodo apùd nostrates usurpatâ adversùs convulsivos affectus quibus corripiuntur lactentes & provectiores ætatis infantes; cùm ipsis illa

---

(*f*) *Stahlii theoria med. vera*, *p.* 393.
(*g*) *Thomæ Willis opera med. & phys. tom.* 1, *p.* 468.

methodus inanis ſit minimèque ſuccedat. Porrò convulſis his præbentur cathartica, cataplaſmata emollientia ventri applicata, aqua pulli, enemata purgantia, ſyrupus de pæoniâ, pulvis *Riverii*, cet. & ſi morbus non cedat, venæ ſectio, balnea, veſicantia, cet. ſed incaſsùm, ut dixi.

Plures tùm Galli, tùm Angli Medici, qui *triſmum naſcentium* in variis orbis regionibus obſervârunt, nonnulla in eum propoſuerunt auxilia quorum vim & efficaciam commendârunt. Inter hæc non infimum tenet locum opium: verumtamen medicamen hoc, quod ſanè præſtat adversùs *tetanum* & alios adultorum convulſivos affectus, non æquè ſucceſſiſſe videtur in neonatis; ſaltem non ab auctoribus unanimi voce laudatur. D. *Lionel Chalmers* (*h*), ob teneram parvulorum ætatem, opium ipſis non convenire exiſtimat. Contrarium aſſerit D. *Hillary*, qui ſubſtantiam hanc fauſto cum ſucceſſu præbuit (*i*). Ut lis hæc dirimatur, ſummâ cum attentione nova tentenda ſunt experimenta, eò fidentiùs quod vi ſedante in gradu evectiori gaudeat opium, & quòd magni morbi debellandi ſunt magnis auxiliis ac in quantitate ſufficiente, licèt teneræ parvulorum ætati accomodatâ. Scire verò oportet, opium in *tetano* vel convulſionibus adultorum nullum ſortiri ef-

---

(*h*) *Obſervations & recherches Médicales, par une Société de Médecins de Londres. Ouvrage traduit de l'Anglois par M. Bourru, M. D. P. tom.* 1, *obſ.* 12, *p.* 99.

(*i*) Vid. *Trnka, de Tetano.*

fectum, nisi magnâ dosi præscribatur : opii tincturæ guttas 200 unâ vice præbuit D. *Chalmers* (*k*) ; & extracti opii 10 grana illustriss. Professor D. *Sabatier*, ut ipse, pro suâ amicitiâ, mihi retulit.

Circà balneorum usum in convulsivis affectibus Auctores inter se non consentiunt. Alii tepida, alii frigida, alii calida balnea commendant ; & horum quislibet experimentis nititur ut suam firmet alienamque reprobet methodum. Hæc verò observationum discrepantia pendere videtur vel a variâ ægrotantium idiosyncrasiâ, vel a climatum influxu, vel, & forsàn præcipuè, a morbi quodam peculiari vixque perceptibili charactere qui medentis scrutinium effugit.

Tepida balnea emolliunt, relaxant, sicque sudores promovent, spasmos solvunt, & aliorum remediorum effectus obsecundant. A plurimis igitur laudantur, & frequentiùs usurpantur, & utiliora quidèm videntur tenerrimis infantulis quorum corpora, exquisitissimâ mobilitate donata, validiùs succutere non tutum est. Convulsi infantuli 10 dierum, solis tepidis balneis curati, historia legitur in Diarii Med. Paris, tomo 2, p. 24. Non tamen sæpiùs curationem adimplent omninò balnea tepida ; sed aliis auxiliis locum faciunt & viam præbent (*l*).

Non tantâ cum fiduciâ suadenda sunt balnea

(*k*) In opere citato, p. 94.

(*l*) Vid. *Projet d'instruction*, &c. *p.* 74.

frigida; ipſorum tamen uſum penitùs non rejicio, extremis enìm extrema. Talia balnea (ſicuti & gelidæ aquæ affuſionem) jàm miniſtraverat *Hippocrates*. Eadem ſuadent D.D. *Pouppé Deſportes* (*m*), *Cullen* (*n*), *Barrere* (*o*), cet. poſtquàm autem in aquâ frigidâ immerſus fuit æger; linteis probè calefactis obvolvi debet & in lecto calenti, cooperimentis ritè induto, igneque circumdato collocari, ut ſudore manet. At certè periculo non caret hæc methodus (*p*), nec eſt adhibenda niſi maximis cum cautelis & in quantùm irrita fuere alia mitiora auxilia in præcipitique verſatur æger; tunc enìm anceps experiri remedium licitum eſt. Sciendum verò quòd indè gravis ſyncopes ſequi poſſit : igitur, ſi perſpirationem tantùm movere mens ſit, ſufficient balnea tepida : & ipſe balneorum frigidorum, in *tetano*, defenſor *Hippocrates*, ut meritò annotavit *Haenius*, « curam ejuſmodi agrediebatur numquàm, niſi debitis cum cautelis : ut nempè *tetanus* ab ulcere non oriretur; ut juve-

---

(*m*) *Hiſt. des Maladies de Saint-Domingue*, *tom.* 2, *p.* 161.

(*n*) *Inſtitutions de Méd. prat. trad. de l'Anglais par M. Pinel*; *tom.* 2, *p.* 160.

(*o*) *Nouvelle relation de la France equinoxiale*, *p.* 73.

(*p*) « L'action du bain froid pour provoquer la ſueur, lorſqu'on met enſuite le malade dans un lit bien chaud, eſt connue depuis long-temps, & a été employée quelquefois avec ſuccès; mais nous doutons de l'efficacité de ce moyen, dans une maladie où les parties ſont dans un violent état de tenſion & de roideur; nous craindrions, au contraire, qu'il ne fût dangereux : la froideur de l'eau agiſſant comme tonique, pourroit augmenter aiſément la tenſion & la roideur des parties, & aggraver par conſéquent les ſymptômes; on doit chercher au contraire à ramollir & à relâcher ». *Projet d'inſtruct. ſur une malad. convulſ.* &c, *p.* 69.

nem benè carnoſum morbus invaſerit, mediaque æſtas ſit. Nec univerſalis fuit ipſi methodus curandi. Cæteris enìm operum ſuorum locis jubet ægrum calefacere balneo, foco, linimentis, fomentis, utre aut veſicâ contentis. actu potentiáve calidis, vino &c.; imò poſt calidæ aquæ affuſionem homines obvolvere linteo, obvolutoſque in lecto detinere. Itaque apparet evidenter magnum virum diſtinxiſſe accuratè & ægrorum naturam, & diverſam morbi cum materiem, tum ſymptomata, curamque ex oppoſitis remediis præſcripſiſſe ſapienter (*q*) ». Quidam Auctores ſuadent, nec immeritò, caput in balneo frigido prius mergere, ne ſubitâ corporis totius contractione ſpaſmodicâ humores in encephalum irruant ibìque congerantur.

Conducere poſſunt etiàm balnea calida, ſed dubii ſunt exitûs. In neonatis enìm morbo noſtro conflictatis radicitùs franguntur vires; atqui balnea calida, cùm copioſiſſimum ſudorem moveant, virium jacturam intendunt & ſyncopem lethalem, ad quam ſpontè tendit æger, inducere poſſunt. Nuſquàm igitur miniſtrentur hæc balnea, niſi urgeat neceſſitas, & cautiſſimè, & adſtante Medico.

Solertiſſimus Gratianopolitanus, apùd Gallos, Chirurgus *Ozia Aimar* (*r*), primus in *tetano* mercurii expertus eſt efficaciam, quam deìn ulterioribus tentaminibus comprobârunt Angli

---

(*q*) *De Haen*, *rat. med. tom.* 5, *part.* 10, *cap.* 4, *p.* 351.
(*r*) Ut videre eſt apùd *Riverium*, *obſ.* X, *p.* 580.

Medici. Teſtatur *Lind* in *tetano* proficere ptyaliſmum mercurialibus frictionibus promotum. Illuſtriſſimus D. *Fouquet*, in duodecimâ ex quæſtionibus quas propugnavit pro Regiâ Cathedrâ vacante in *Ludoviceo* Medico Monſpelienſi, agens de *tetano*, tres refert, ipſi communicatas a celeberrimo Practico D. *Farjon*, obſervationes, quibus mira præſtantia mercurialium frictionum ſimùl & alternatìm cùm balneis tepidis adhibitarum apprimè demonſtratur. Ex his nonne conjicere licet, mercuriales frictiones quid utile agere poſſe, in *morbo ſeptem dierum?* Non tamen in illo miniſtrari debet tale medicamen, niſi cautè admodùm & minimâ doſi, ob teneram puerulorum compagem, cet.

Ob vim inſignem quam habet cortex Peruvianus partium organorumque functiones ad tenorem mediocrem, ad æquilibrium perfectum, revocare (*s*); maximè confert ad curationem *tetani* aliorumque morborum convulſivorum : nec minùs, ut puto, emolumenti afferret in noſtro neonatorum morbo, dummodò congruâ doſi præberetur. *Binet*, qui in indiis orientalibus Medicinam exercuit, teſtatur nil adversùs *tetanum* efficacius dari cortice Peruviano. Puerum *tetano* detentum cortice noſtro ſanavit peritiſ-

---

(*s*) Neque lubenter iis concederem, qui in caſu quo cuncta emollienda ſunt, vim corticis Peruviani indicationi adverſam crederent : ignota nobis ea illius vis eſt, atque facultas, quâ & in rigidis fibris & in flaccidis, & in humore ſpiſſiore, & in tenuiore, inordinatos nervorum in febribus motus, & tenſionem relaxet, compeſcat, hominemque reddat ſanitati. *De Haen, rat. med. tom.* 5, *part.* X, *cap.* 4, *p.* 374.

ſimus *Storck* : en ipſius verba ; *tentavi diverſiſſima remedia in his convulſionibus decantata, & aliàs optimo cum effectu exhibita, verùm in omnibus fruſtrà fui. ... miſturam cort. Peruani miniſtravi, & puerum integrè ſanum robuſtumque vidi* (*t*). Idem obſervavit *Plenckius*. Egregius *Cullen*, in *Choreâ Sancti Viti*, kinam feliciter præbuit. Ipſemet, cùm nuperrimè legiſſem in commentariis a Regiâ Hiſpalenſi ſcient. ſocietate editis, corticem Peruanum valdè in epilepſiâ & ſimilibus prodeſſe ; idemque in tomo quarto Med. Rat. R. P. Rodrigués Monachi Ciſtercienſis comperiſſem ; dictum corticem felici cum ſucceſſu præſcripſi tribus ægris, quorum duo erant parvuli lactentes ; tertius verò, adultus, ex vulnere *tetano* deprehendebatur : lactentibus ſiquidèm, ante corticis miniſtrationem, exhibui purgantia & aquam pulli, deindè tincturam corticis largâ quantitate, tàm ore, quàm cliſmatis formâ dedi. Adulto verò, nullo alio præceſſo auxilio, tincturam corticis pro potu copioſo præbui, eademque vulneri continuò affuſâ fuit : & omnes integrè curati evâſerunt.

Quid utile ſperare licet etiàm, in *morbo ſeptem dierum*, a vi electricâ, a frictionibus, & quibuſlibet aliis quæ vim vitalem acuere & perſpirationi favere valent.

Obſ. 1. Parvulo ſeptem dierum, morbo neonatorum convulſivo correpto, in Noſocomio Limano Pauperum Chriſti, primùm lac matris

---

(*t*) *Annus med. par.* 2.

(*colostrum*) præbui, eumque in balneo ex decocto *herbæ Paraguay* collotenùs immersi; deìn totum ejus corpus ungere jussi linimento confecto ex unguento altheæ, ung. martiato *Agrippæ*, oleisque succini ac castorei; & sanatus fuit.

Obs. 2, 3, 4. Infantuli tres quorum primus erat trimestris, secundus quadrimestris, & tertius tandem quinquemestris, convulsionibus tenebantur: ipsis leve purgans, potum ex aquâ pulli, balnea in decocto *herbæ Paraguay*; & unctiones cum linimento suprà dicto ministravi, & perfectè convaluerunt.

EPILOGUS. Non solùm mox a partu convulsionibus obnoxii sunt infantuli nostrates; sed etiàm aliis temporibus, & præcipuè per lactationem; idque a plurimis causis; ab aëris nempè intemperie; a lacte corrupto, acescente, a dentitione (v); ab humore acri, vellicante; a vermibus; a variolis (x); potissimùmque a nutricis prægnatione, quæ sanè nostratium puerulorum interemptor verber dici potest; ità ut plures, etiàm, etsi uberibus ablatos, hâc nutricum nefandâ incuriâ miserrimè extinctos infantes vidi.

Est in Peruviâ locus *Guancavelica* dictus, ubi

(v) Quandò enìm dentes, præsertìm majores, è gingivis erupturi sunt, sæpè febris excitatur, cui non raró motus convulsivi adjunguntur. Et licet hoc tempore infantes viribus plus valeant, eòque morbi insultus meliùs quàm recens nati tolerent; attamen affectiones spasmodicæ etiàm nunc, nec graviore aliquâ occasione excitatæ, valdè periculosæ, ac interdùm lethales, existunt. *Willis*, *t.* 1, *p.* 468.

(x) Convulsiones autem antè variolarum eruptionem fieri, bonum.

infantes qui a *morbo ſeptem dierum* ſalvi evadunt, tertio vel quarto ætatis menſe affectu quodam gravi pectoris cum tuſſi moleſtâ corripiuntur. Hic morbus *Pechuguera* dictus, infantes tantùm albi coloris afficit; ociſſimè ſuas decurrit periodos, quæ inflatione moxque ſuperventurâ morte terminantur; & oriri videtur ab aëris intemperie, a labe hæreditariâ, a vaporibus ſulphureis, mineralibus, metallicis, quæ ex fodinis mercurii ibì reperiundis & ex fornacibus in quibus metallum illud repurgatur, tantâ copiâ eructantur, ut atmoſpheram denſiſſimâ quasì nube, æſtate præſertìm, obſcurent (*y*). Fugâ tantùm præcaveri poteſt hæc dira lues; igitùr, ante ſecundum ortûs menſem, in aëre ſalubriori transferantur infantes.

Adulti etiàm, Limani, utriuſque ſexûs, & quidem ſenes convulſionibus valdè proni ſunt; ità ut illas, noſtro ſub climate, endemicè graſſari dici poſſit; cum eo tamen quod 1°. ut vidimus, in recens natis convulſiones ſemper lethales ſunt, (ſaltem nullo adhuc certo profligari potuerunt auxilio); dùm in lactentibus non ſemper, & in cæteris rariſſimè, ſi excipiatur *tetanus* qui a vulneribus, amputationibus, fracturis, cet. Exordium ducit (*z*); quem *tetanum* jam lethalem dixerant *Hippocrates* (*a*),

(*y*) Hujus morbi mentionem egit D. *Ulloa* in opere ſuo *noticias Americanas* inſcripto.

(*z*) In Noſocomiis frequentiùs obſervatur hic *tetanus* ab eorum inſalubri atmoſphærâ.

(*a*) Convulſio vulneri ſuperveniens lethalis. *Aphoriſmorum ſect.* 4, *aph.* 2, *& coac. prænot. cap.* 13, *edit. Hallerianæ.*

Aretæus,

Aretæus (*b*), cet. 2°. Invafionis modus etiàm differens eft : neonati & lactentes vehementer convelluntur; ætate verò provectiores folo trifmo corripiuntur, & fubitò, & citrà præviam ullam ægritudinem. Hæc maxillæ tonica contractio, vernaculâ linguâ, *pafmo*, feu *aire*, a noftratibus nominatur.

Mulieres ob evectiorem quâ donantur fenfibilitatem & delicatiorem nervorum compagem, convulfionibus obnoxiores funt. Eifdem rationum momentis, nulla ætas his frequentiùs corripitur quàm puerilis.

Inter caufas plurimas ad convulfiones prædifponentes, quas hic fingulatìm recenfere longius foret, non lævioris eft momenti prava confuetudo quam ducunt noftrates, dùm aëri libero fefe exponunt mox a potu, infufionis *herbæ Paraguay* quam loco *thé* aut *café* frequentiffimè affumunt, quæque perfpirationem vehementer movet. Hâc causâ tamen minus afficiuntur viri, quià, immediatè poft hunc potum, fumum tabaci ope fiftulæ hauriunt.

Europæi affueti manè nudis pedibus è lecto defcendere, cùm idem agant in Peruvià, convulfiones patiuntur. Hâc causâ, *tetano*, cum disjunctione maxillæ inferioris a fuperiore, correptos vidi, D. *Francifcum Berrios*, Hifpanum; & Dominam *Margaritam Gonfalés*, in quâ

(*b*) Ob vulnera fieri folet, *Tetanus*, membranâ, aut mufculis, aut nervis punctis, ex quo plerùmque moriuntur, a vulnere enìm convulfio lethalis eft. *Aretæi, de cauf. & fign. acut. lib.* 1, *cap.* 6, *de Tetano*, *feu rigore.*

tamen levior fuit dehiſcentia. Hanc verò maxillæ dehiſcentiam jàm obſervaverat, poſt *Hippocratem* (c), *Aretæus*, qui ſic; *in opiſthotono* (d) *maxilla inferior plerùmque dehiſcit, & rarò cum ſuperiori committitur* (e) : erravit igitur clariſſ. *Tinka*, dùm dixit, *quod de Aretæi ſententiâ faciendum ſit, ingenuè fateor me poſt diurnam licet ejuſdem meditationem prorsùs ignoraſſe. Nam neque veterum quiſquam alius, neque noſtræ ætatis ullus obſervator quos mihi conſulere licuit, hujus phœnomeni* (*maxillæ dehiſcentiæ*) *meminit.*

Non ſoli homines ſed animalia quoquè, in Peruviâ, *tetano* corripiuntur : aſt mirum ſanè quod homines brevì facilèque ſaneſcant, dùm animalia ſubitò quasì fulgurata occumbunt.

Ad aliam convulſionis ſpeciem Limani obnoxii ſunt; ad epilepſiam videlicet, a nobis *mal de gota coral*, & ab Hiſpanis *Alferecia*, cujus curatio valdè difficilis eſt. Neminem novi hoc affectu correptum, in quo omnia Medica præſidia fruſtrà non fuerint tentata. Ancilla venerandæ viduæ *De Aparicio* a teneris annis hoc diro morbo vexata; ſpaſmodicis ſeu epilepticis inſultibus cuique lunæ phaſi periodicè recurrentibus, corripitur, cum miris phœno-

---

(c) In nervorum rigoribus & poſteriorum partium diſtenſionibus (*i. e. Tetano*) maxillas ſolvi; lethale eſt. *Hipp. coac. prænot. cap.* 13, *ex edit. Hallerianâ.*

(d) *Tetanus*, *Opiſthotonus*, *Emproſtotonus*, nil aliud ſunt quàm unius & ejuſdem affectûs modificationes variæ.

(e) *Aretæus*, *lib.* 1, *cap.* 6, *de Tetano.*

menis ; nunc enim aquas copiosè dejicit ; nunc obeſo gaudet corporis habitu , & hæc eſt ſua naturalis conſtitutio ; nunc macie horridâ deformatur ; nunc pili ejus ungueſve cadunt ; nunc abſceſſus in variis corporis ſui partibus fiunt : nec miteſcunt hæc ; invitâ arte.

Si qua videbuntur chartis tibi , lector , in illis,
Sive obſcura nimis , ſive latina parum ;
Non meus eſt error : nocuit librarius illis ,
Dum properat. . . . .
. . . .
Hæc mala ſunt ; ſed tu non meliora facis.
Martialis Epigram. 8 , *lib.* 2.

FINIS.

ERRATA.

Pag. 21 , lin. 15 , Guarigni, *leg.* Jauregui.
Pag. 38 , lin. 4 , conſectio , *leg.* confectio.
Pag. 53 , lin. 15 , mal d'eſtomago , *leg.* mal deſtomago.
Pag. 95 , lin. 6 , lateat , *leg.* lateat.
Pag. 105 , lin. 1 , *edicament. leg. medicament.*
Pag. 120 , lin. 18 , *proſertì. leg. præſertìm.*

INDEX CAPITUM.